

DEN NORSKE KIRKE

Bergen kirkelige fellesråd

Møteinnkalling

BERGEN KIRKELIGE FELLESRÅD

Møtedato: 14.06.2017	Møtenr: 03/17	Utsendt dato: 06.06.17	Utsendt fra: Kirkevergen
--------------------------------	-------------------------	----------------------------------	------------------------------------

Møtedag: Onsdag
Kl: 1830 - 2100
Møtested: Åsane kirke, Torgstuen

Forfall bes meldt: Bergen kirkelige fellesråd v/Siri Hoff Austgulen tlf: 55 59 32 09 eller e-post sa267@kirken.no

Spørsmål og saker som ønskes tatt opp i tillegg til oppsatt saksliste, meldes til Arne Tveit: at295@kirken.no innen 13.06.17

Medlemmer som har forfall må selv varsle varamedlem.
Varamedlemmer møter kun etter særskilt innkalling.

Bergen kirkelige fellesråd

Lars Kristian Stendahl Gjervik
leder

Asbjørn Vilkenen
kirkeverge

Vedlegg:

Sak nr.	Sakstittel
25/17	Godkjenning av innkalling og saksliste
26/17	Godkjenning av møtebok
27/17	Bergen kirkelige fellesråd - Tilslutning Nettverk kirkelig fellesråd
28/17	Bergen kirkelige fellesråd - eierskap Akasia AS
29/17	Høring nye regler for valg av menighetsråd, bispedømmeråd og Kirkemøtet
30/17	Bergen kirkelige fellesråd - Sekreteriatsfunksjon for kontrollutvalget
31/17	Bergen kirkelige fellesråd - Valg av revisor for regnskapsåret 2017
32/17	Bergen kirkelige fellesråd - Revidert budsjett (juni) 2017
33/17	Bergen kirkelige fellesråd - Økonomirapport pr 30.04.2017
34/17	Bergen kirkelige fellesråd - Gravplassplan
35/17	Nygård kirkegård - Rehabilitering fase B, urnegraver
36/17	Storetveit kirkegård - Navnet minnelund
37/17	Bergen kirkelige fellesråd - Medlemmer til kirkebyggutvalg
38/17	Referat og orienteringssaker

DEN NORSKE KIRKE

Bergen kirkelige fellesråd

BERGEN KIRKELIGE FELLESRÅD

Godkjenning av innkalling og saksliste

Saksnr.	Utvalg	Møtedato
25/17	Bergen kirkelige fellesråd	14.06.2017

Saksansv : Siri Hoff Austgulen

Arkiv: Arkivsaknr: 17/172

Saksbeh.: Siri Hoff Austgulen

Bakgrunn:

Godkjenning av innkalling og saksliste til møte 14.06.17

Kirkevergens forslag til vedtak:

Innkalling godkjennes

Saksliste godkjennes slik den foreligger

KIRKEVERGEN I BERGEN 06.06.2017

Asbjørn Vilkenen
kirkeverge

Siri Hoff Austgulen
arkivar

DEN NORSKE KIRKE

Bergen kirkelige fellesråd

BERGEN KIRKELIGE FELLESRÅD

Godkjenning av møtebok

Saksnr.	Utvalg	Møtedato
26/17	Bergen kirkelige fellesråd	14.06.2017

Saksansv : Siri Hoff Austgulen

Arkiv: Arkivsaknr: 17/172

Saksbeh.: Siri Hoff Austgulen

Bakgrunn:

Det er ikke kommet merknad til møtebok i BKF 26.04.17 - møte 02/2017

Kirkevergens forslag til vedtak:

Møteboken godkjennes som den foreligger

KIRKEVERGEN I BERGEN 02.06.2017

Asbjørn Vilkenen
kirkeverge

Siri Hoff Austgulen
arkivar

Vedlegg:

Dok.dato	Tittel
02.06.2017	Protokoll BKF møte 26.04.17

MØTEPROTOKOLL
BERGEN KIRKELIGE FELLESRÅD
BERGEN KIRKELIGE FELLESRÅD

MØTE NR. 02/2017

Møtedato: 26.04.2017

Møtetid: Kl. 1830 - 2150

Møtested: Kirkevergens kontor, møterom
kantinen, Aasegården

Saksnr.: 11/17-24/17

Tilstede:

Asbjørn Valen (Skjold)
Audun Magne Stølås (Arna)
Bente Krokeide (Loddefjord)
Bjarte Flaten (Åsane)
Bjørn Norstrand (Biskopshavn)
Christian Nasset (Bergen domkirke)
Heidi Iren Saure (Laksevåg) gikk kl 2055
Håvard G. Frøysa (Fyllingsdalen)
Jan Otto Myrseth (geistl. repr)
Janne Stølsbotn (Birkeland)
Jarle Sørås (Bergen kommune)

Jorid Vingen Endal (Sandviken) kom kl 1910
Karl Johan Hallaråker (Nygård)
Lars Kristian Stendahl Gjervik (Olsvik)
Lodve Gidske (Søreide)
Nils Gunnar Toppe (Salhus)
Per Kristian Erdal (Storetveit)
Petter Bjerksund (Eidsvåg)
Ragnvald Jakobsen (Løvstakksiden)
Rune Kroken (Fana)
Thor Kalland (Ytre Arna)
Øystein Øie (Slettebakken)

Vara:

Lena Beate Keilegavlen (Fridalen)
Hilde Eldevik Rusaas (Landås)
Randi Wollan Neuber (Sælen)
Julie A Ødegaard Borge (Årstad) kom kl 1850

Meldt forfall:

Aasmund Kvamme (Landås)
Lene H. Skårvik (Fridalen)
Signe Sandberg (Årstad)
Øivin Christiansen (Bønes)
Stein Rune Risa (Bønes)
Tor Nordeide (Sælen)

Det møtte 22 representanter og 4 vararepresentant, til sammen 26 representanter

Ellers møtte:

Øystein Skauge, prost Åsane
Kristin S Litlere, prost Fana

Fra administrasjonen:

Asbjørn Vilkenen, kirkeverge
Berit Bakke, personalsjef
Hansen, Inghild Hareide, gravplassjef
Heimli, Mette Rogstad, økonomisjef
Tove Margrete Nordmark, administrasjonssjef
Øgaard, Bjørg Sveinall, ass. kirkeverge

Møteleder:	Lars Kristian Stendahl Gjervik
Utlevert i møtet:	Sak 016/17 – Eierstruktur Akasia – ny versjon, Sak 23/17 – Referat og orienteringssaker – Protokoll fra gravplassutvalget

Bergen kirkelige fellesråd

04.05.17

Lars Kristian Stendahl Gjervik
leder

Asbjørn Vilkenen
kirkeverge

Saksliste

Sak nr.	Sakstittel
11/17	Godkjenning av innkalling og saksliste
12/17	Godkjenning av møtebok
13/17	Bergen kirkelige fellesråd - Godkjenning av årsregnskap 2016 med revisjonsberetning
14/17	Bergen kirkelige fellesråd - Budsjettsøknad til Bergen kommune 2018 og økonomiplan 2018 - 2021
15/17	Bergen kirkelige fellesråd - Tilsagnsbrev fra Bergen kommune - budsjett 2017
16/17	Bergen kirkelige fellesråd - Eierstruktur Akasia AS
17/17	Bergen kirkelige fellesråd - årsmelding 2016
18/17	Fyllingsdalen gravplass - Nytt kistefelt K00
19/17	Loddefjord gravplass - Nytt kistefelt M30
20/17	Bergen kirkelige fellesråd - medlemmer til kirkebyggutvalg
21/17	Økonomirapport per 28.02.17
22/17	Orientering om administrasjonslederstillingene og bakgrunnen for disse
23/17	Referat og orienteringssaker
24/17	Fra Arbeids- og Administrasjonsutvalg (AAU) til to utvalg - Arbeidsutvalg (AU) og Administrasjonsutvalg (Adm.utv.)

11/17: Godkjenning av innkalling og saksliste

Kirkevergens forslag til vedtak:

Innkalling godkjennes

Saksliste godkjennes med følgende endringer:

Sak 023/17 Referat og orienteringssaker fikk 4 nye punkt: 4. Protokoll for møte i kontrollutvalget, 5. Levert ut protokoll fra Gravplassutvalget av 04.04.17, 6 Informasjon om administrasjonens håndtering av: Høring - Sædalens tilhørighet etter ny prostjustering, 7. Høring – Forslag til nye regler for valg av menighetsråd, bispedømmeråd og Kirkemøtet, 8. Orientering om Akasia

Under punkt 8. Var det lukket møte, prostene og administrasjonen var til stede

Representanten Jorid Laura Vingen Endal kom til vedtak i Sak 15/17 – Tilsagnsbrev fra Bergen commune – budsjett 2017

Representanten Heidi Iren Saure gikk etter sak 23/17 – Referat og orienteringssaker

Bergen kirkelige fellesråd 26.04.2017:

BKF- 11/17 Vedtak:

Kirkevergens forslag til vedtak ble enstemmig vedtatt

12/17: Godkjenning av møtebok

Kirkevergens forslag til vedtak:

Møteboken godkjennes som den foreligger

Bergen kirkelige fellesråd 26.04.2017:

BKF- 12/17 Vedtak:

Kirkevergens forslag til vedtak ble enstemmig vedtatt

13/17: Bergen kirkelige fellesråd - Godkjenning av årsregnskap 2016 med revisjonsberetning

Kirkevergens forslag til vedtak:

1. Bergen kirkelige fellesråd godkjenner årsregnskap for 2016 med investeringsregnskap, driftsregnskap, balanse, noter og økonomisk årsberetning.

2.Bergen kirkelige fellesråd gir kirkevergen fullmakt til å foreta redaksjonelle endringer i notene til regnskapet.

Bergen kirkelige fellesråd 26.04.2017:

**Behandling:
Nytt forslag til vedtak**

Bergen kirkelige fellesråd godkjenner årsregnskap for 2016 med investeringsregnskap, driftsregnskap, balanse, noter og økonomisk årsberetning.

BKF- 13/17 Vedtak:

Kirkevergens nye forslag til vedtak ble enstemmig vedtatt

14/17: Bergen kirkelige fellesråd - Budsjettsøknad til Bergen kommune 2018 og økonomiplan 2018 - 2021

Kirkevergens forslag til vedtak:

Bergen kirkelige fellesråd vedtar budsjettsøknad til Bergen kommune 2018 og økonomiplan 2018 – 2021.

Bergen kirkelige fellesråd 26.04.2017:

BKF- 14/17 Vedtak:

Kirkevergens forslag til vedtak ble enstemmig vedtatt med de endringer som fremkom i møtet

15/17: Bergen kirkelige fellesråd - Tilsagnsbrev fra Bergen kommune - budsjett 2017

Kirkevergens forslag til vedtak:

Bergen kirkelige fellesråd aksepterer de mål og styringssignaler som er gitt fra Bergen kommune i tilsagnsbrevet for 2017, datert 03.02.2017

Bergen kirkelige fellesråd 26.04.2017:

BKF- 15/17 Vedtak:

Kirkevergens forslag til vedtak ble enstemmig vedtatt

16/17: Bergen kirkelige fellesråd - Eierstruktur Akasia AS

Kirkevergens forslag til vedtak:

Bergen kirkelige fellesråd 26.04.2017:

Behandling:

Levert ut nytt sakspapir med forslag til vedtak.

1. Bergen kirkelige fellesråd har behandlet saken og anbefaler sine medlemmer å drøfte den i egne menighetsråd.
2. Bergen kirkelige fellesråd tar initiativ til et informasjonsmøte med menighetsråd og fellesråd.
3. Bergen kirkelige fellesråd tar sikte på at spørsmålet om eierskap for Akasia AS blir endelig behandlet i fellesrådets møte 14. juni 2017.

BKF- 16/17 Vedtak:

Kirkevergens forslag til vedtak ble enstemmig vedtatt

17/17: Bergen kirkelige fellesråd - Årsmelding 2016

Kirkevergens forslag til vedtak:

Bergen kirkelige fellesråd vedtar årsmelding for 2016. Kirkevergen bes utarbeide en endelig årsmelding og gis fullmakt til å foreta redaksjonelle endringer.

Bergen kirkelige fellesråd 26.04.2017:

BKF- 17/17 Vedtak:

Kirkevergens forslag til vedtak ble enstemmig vedtatt

18/17: Fyllingsdalen gravplass - Nytt kistefelt K00

Kirkevergens forslag til vedtak:

1. Bergen kirkelige fellesråd godkjenner planene for ombygging av lagerplass til kistegravfelt ved Fyllingsdalen gravplass.
2. Det nye gravfeltet får benevnelsen K00 og gir 124 kistegraver.
3. Fellesrådets vedtak legges ved søknad til Bjørgvin bispedømmeråd om godkjenning av planene.

Bergen kirkelige fellesråd 26.04.2017:

BKF- 18/17 Vedtak:

Kirkevergens forslag til vedtak ble enstemmig vedtatt

19/17: Loddefjord gravplass - Nytt kistefelt M30

Kirkevergens forslag til vedtak:

1. Bergen kirkelige fellesråd godkjenner planene for gravfelt tilrettelagt for muslimsk gravskikk som vist på situasjonsplan på Loddefjord gravplass.
2. Gravfeltet får benevnelsen M30 og inneholder 104 kistegraver.
3. Fellesrådets vedtak legges ved søknad til Bjørgvin bispedømmeråd om godkjenning av planene.

Bergen kirkelige fellesråd 26.04.2017:

BKF- 19/17 Vedtak:

Kirkevergens forslag til vedtak ble enstemmig vedtatt

20/17: Bergen kirkelige fellesråd - medlemmer til kirkebyggutvalg

Bergen kirkelige fellesråd 26.04.2017:

Behandling:

Saken ble utsatt

21/17: Økonomirapport per 28.02.17

Kirkevergens forslag til vedtak:

Bergen kirkelige fellesråd tar økonomirapporten per 28.02.17 til orientering.

Bergen kirkelige fellesråd 26.04.2017:

BKF- 21/17 Vedtak:

Kirkevergens forslag til vedtak ble enstemmig vedtatt

22/17: Orientering om administrasjonslederstillingene og bakgrunnen for disse

Kirkevergens forslag til vedtak:

Bergen kirkelige fellesråd tar informasjonen til orientering.

Bergen kirkelige fellesråd 26.04.2017:

BKF- 22/17 Vedtak:

Kirkevergens forslag til vedtak ble enstemmig vedtatt

23/17: Referat og orienteringssaker

1. Protokoll fra AAU møte 04.04.17 - møte 02/17
2. Orientering til fellesrådet om kirkebyggprosjekter

3. Tilsettinger i BKF etter 01.02.17
4. Protokoll fra kontrollutvalget
5. Levert ut protokoll fra Gravplassutvalget 04.04.17
6. Informasjon om administrasjonens håndtering av: Høring - Sædalens tilhørighet etter ny prostjustering
7. Høring – forslag til nye regler for valg av menighetsråd, bispedømmeråd og Kirkemøtet
8. Orientering om Akasia - lukket møte, prostene og administrasjonen var til stede

Kirkevergens forslag til vedtak:

Sakene tas til orientering som de foreligger

Bergen kirkelige fellesråd 26.04.2017:

BKF- 23/17 Vedtak:

Kirkevergens forslag til vedtak ble enstemmig vedtatt

24/17: Fra Arbeids- og Administrasjonsutvalg (AAU) til to utvalg - Arbeidsutvalg (AU) og Administrasjonsutvalg (Adm.utv.)

Kirkevergens forslag til vedtak:

Reglementene for nytt Arbeidsutvalg (AU) og Administrasjonsutvalg (Adm.utv.) for Bergen kirkelige fellesråd vedtas som foreslått. Reglementene trer i kraft fra fellesrådsmøtets dato 26.april 2017.

Bergen kirkelige fellesråds Arbeids- og administrasjonsutvalg (AAU) avvikles fra samme tidspunkt.

Bergen kirkelige fellesråd 26.04.2017:

BKF- 24/17 Vedtak:

Kirkevergens forslag til vedtak ble enstemmig vedtatt med de endringer i reglementet for Arbeidsutvalget (AU) som fremkom på møtet.

DEN NORSKE KIRKE

Bergen kirkelige fellesråd

BERGEN KIRKELIGE FELLESRÅD

Bergen kirkelige fellesråd - Tilslutning Nettverk kirkelig fellesråd

Saksnr.	Utvalg	Møtedato
27/17	Bergen kirkelige fellesråd	14.06.2017

Saksansv : Vilkensen, Asbjørn

Arkiv: KA - 019.0

Arkivsaknr: 17/149

Saksbeh.: Vilkensen, Asbjørn

Bakgrunn:

Nettverket for fellesrådsledere (G-27 initiativet) har etter at notatet om nettverket ble skrevet, fått sitt offisielle navn *Nettverk for kirkelig fellesråd*.

Kirkevergen anbefaler at BKF slutter seg til Nettverk for kirkelig fellesråd med de begrunnelser som fremgår av vedlagte notat. Den økonomiske konsekvens i 2017 vil være kr. 30.000 i tillegg til reisekostnader for fellesrådets leder.

Arbeidsutvalget for BKF har i sitt møte 1. juni 2017 gitt sin tilslutning til kirkevergens forslag til vedtak.

Kirkevergens forslag til vedtak:

BKF slutter seg til Nettverk for kirkelig fellesråd

KIRKEVERGEN I BERGEN 02.06.2017

Asbjørn Vilkensen
kirkeverge

Vilkensen, Asbjørn
kirkeverge

Vedlegg:

Dok.dato

Tittel

02.06.2017

Nettverk kirkelig fellesråd mai 2017

INVITASJON TIL DELTAKELSE I NETTVERK FOR FELLESRÅDSLEDERE OG TILHØRENDE SAMARBEID (G-27 INITIATIVET)

Dette initiativ startet i Stavanger bispedømme ved at flere rådsledere kom sammen for å drøfte behov for et nærmere kirkepolitisk samarbeid mellom fellesrådene representert med sine ledere. Initiativet i Stavanger ble tatt videre under kirkemøte i Trondheim i januar 2017, der rådslederne i G-17 var invitert. Her viste det seg å være en klar felles oppfatning av at det er et tydelig behov for samarbeid mellom fellesrådene for å synliggjøre stemmen til grasrota i det kirkelige landskap. I Trondheim ble det etablert en arbeidsgruppe på 4 medlemmer.

Etter møte i Trondheim har arbeidsgruppen arbeidet videre med å konkretisere bakgrunn og målsettinger for dette initiativet i form av et basisdokument. Dette ble så lagt frem en utvidet gruppe av fellesråd (G-27) på møte i Oslo 31. mars. Her fikk dette dokumentet en allmenn tilslutning. Målsettingene er angitt i følgende 4 punkter:

- Styrke soknets organer i forhold til ny lovgivning og nye finansieringsordninger samtidig som begrepet «styrke soknets organer» gis et tydelig og konkretisert innhold.
- Ivareta og styrke fellesrådets mulighet til å ivareta en felles arbeidsgiverfunksjon for alle som arbeider i den lokale kirke i de tilfeller der den lokale kirken klart gir uttrykk for at dette er ønskelig.
- Arbeid for å sikre at dagens ordning med kommunal finansiering av kirken videreføres
- Arbeide for å endre sammensetningen av kirkemøte på en slik måte at soknets organer sikres langt større innflytelse på sammensetningen av kirkeråd/ kirkemøte og dermed bidrar til at disse organene blir mer ansvarliggjort overfor soknets organer.

I samme møte ble det lagt fram et forslag til budsjett for å finansiere initiativet i 2017, og det følger vedlagt.

Med utgangspunkt i basisdokumentet og vedlagte budsjett, inviteres alle fellesrådene om å behandle en sak der fellesrådet forholder seg til følgende 2 punkter:

- 1. Bli medlem av G-27 nettverket og stille seg bak målsettingene for dette slik de er utformet basisdokumentet.**
- 2. Betale et økonomisk bidrag til drift av G-27 nettverket i 2017.**

Punkt 1: (deltakelse) gjelder for 2017. Ved videreføring av samarbeidet i 2018 og lenger, vil fellesrådene på nytt få anledning til å vurdere dette og gjøre konkrete beslutninger ved årsskifte 2017/2018.

Punkt 2: Fellesrådene er i denne runden fordelt i 2 grupper. De 4 største betaler 30.-000,- hver. De øvrige betaler 15.000,- hver. Gjennomføringen av dette initiativet har hele tiden skjedd i nær forståelse med ledelsen/styret i KA, som også bidrar økonomisk til gjennomføring av initiativet. Fellesråd som ønsker å delta vil motta en faktura på det aktuelle beløp fra KA. KA vil også administrere og kontrollere pengebruken.

Mulig modell for videre organisering av G-for alle

På G-27 møte i Oslo 31. mars, ble det også lagt fram noen tanker om den videre utvikling organisatorisk for å sikre muligheten til deltakelse for alle fellesråd/sokneråd som ønsker det.

- Fase 1: Etablering av G-27 som forum og formalisering av styringsgruppe
- Fase 2: Etablere nasjonalt nettverk med 1 koordinator i hvert bispedømme som G-27 sin forlengede arm (her er vi nå)
- Fase 3: Etablere en styringsgruppe på 4- 5 fellesrådsledere som velges av fellesrådene i hvert bispedømme. Innhente/definere mandat for denne styringsgruppen til å arbeide på vegne av alle fellesrådene i bispedømmet.
- Fase 4: Etablere en tilsvarende kontakt ned mot sokneråd/menighetsråd innenfor hvert bispedømme slik at Fellesrådene sin styringsgruppe også kan representerer dette nivået og opptre med legitimitet på vegne av både fellesråd og sokneråd.
- Gjennomføringsdel i nært samarbeid med kirkevergene og videre ut mot de daglige lederne i menighetene.

Med dette som basis inviterer styringsgruppen for G-27 de aktuelle fellesråd om å slutte seg til initiativet.

18.04.2017

Jørn Lemvik
Rådsleder Oslo

Einar O Iversen
Rådsleder Stavanger

Lars Kristian Stendahl Gjervik
Rådsleder Bergen

Geir I. Mykletun
Rådsleder Sandnes

Vedlegg:

- Basisdokument for G-27
- Budsjett for 2017
- Oversikt på fellesråd som er invitert.

BAKGRUNNSNOTAT G-27 INITIATIVET FRA FELLESRÅDENE

(Fremlagt på G-27 møte på Gardermoen 31. mars 2017)

A) Bakgrunn

- Dagens valgordning i DNK sikrer ikke soknets organer reell mulighet til å påvirke sammensetningen av kirkerådet/kirkemøte og sikre en ansvarliggjøring av kirkeråd/kirkemøte i forhold til grunnfjellet i DNK
- Stor frustrasjon knyttet til kirkerådet manglende vilje til å lytte til signaler fra soknets organer i konkrete høringsprosesser og da spesielt knyttet til høring våren 2015 vedrørende høring på veivalg for fremtidig kirkeordning.
- KA vil etter Kirkerådets inntreden få mer begrenset mulighet til å ivareta fellesrådene sine kirkepolitiske interesser.
- DNK står overfor store endringsprosesser knytte til ny kirkelov og mulig ny finansieringsløsning for kirken. Mange er bekymret over de begrensede muligheter soknets organer har til å gjøre sin stemme gjeldende i disse prosessene. Svaret på dette blir å synliggjøre stemmen til soknets organer ved organisatoriske tiltak.
- Arbeidsgruppen for G-27 har innledet samtaler med ledelsen i kirkerådet utfra ønske om at kirkerådet løpende skal være oppdatert om i vårt initiativ.
- Arbeidsgruppen har utarbeidet et 2017- budsjett og tilhørende finansieringsmodell for å sikre tilgang på nødvendige ressurser til å fremme dette initiativet. Fellesrådene blir her utfordret til å dele denne kostnaden seg imellom.

B) Målsetting

- Styrke soknets organer i forhold til ny lovgivning og nye finansieringsordninger samtidig som begrepet «styrke soknets organer» gis et tydelig og konkretisert innhold.
- Ivareta og styrke fellesrådets mulighet til å ivareta en felles arbeidsgiverfunksjon for alle som arbeider i den lokale kirke i de tilfeller der den lokale kirken klart gir uttrykk for at dette er ønskelig.
- Arbeid for å sikre at dagens ordning med kommunal finansiering av kirken videreføres
- Arbeide for å endre sammensetningen av kirkemøte på en slik måte at soknets organer sikres langt større innflytelse på sammensetningen av kirkeråd/kirkemøte og dermed bidrar til at disse organene blir mer ansvarliggjort overfor soknets organer.

C) Organisering/forutsetninger

- Organiseringen startet med et regionalt initiativ mellom fellesråd i Stavanger bispedømme for å styrke det kirkepolitiske engasjement i saker av betydning for lokalkirken.
- Ble videreført ved en samling av rådslederne i G-17 i forbindelse med kirkemøte og sak 11/17. I dette møte kom det klar erkjennelse av at rådslederne ønsket en videreføring av kirkepolitisk engasjement i regi av fellesrådene.
- Er nå utvidet til å omfatte G-27. Den videre utvikling vil bli avklart i løpet av våren 2017.
- Neste trinn i den organisatoriske utvikling er at det i disse dager etablere en ordning med en koordinator/ressursperson i hvert bispedømme som får i oppgave å organisere/samordne kontakten mellom fellesrådslederne i det aktuelle bispedømmet. Det vil bli avholdt eget møte med disse 11 personene i løpet våren 2017.
- Høsten 2017 er målsettingen å etablere en styringsgruppe på 4-5 fellesrådsledere i hvert bispedømme. Legitimitet for denne styringsgruppen vil bli sikret ved at hvert enkelt fellesråd som ønsker å delta i dette arbeidet, gjør vedtak om slik deltakelse. I et slikt vedtak vil det ligge en tilslutning om at styringsgruppen skal arbeide for å realisere de 3 mål-punktene som er oppført under avsnitt B i dette dokumentet. Vedtak om deltakelse fra det enkelte fellesråd innebærer også tilslutning organisatorisk til et «fellesforbund» av fellesråd. På dette tidspunkt blir G-27 avløst av G-ALLE. (430 fellesråd og 1.250 sokneråd blir invitert.)
- I dette organisatoriske arbeidet vil det bli arbeidet nært med kirkevergelaget nasjonalt og regionalt, men hele tiden styrt av fellesrådene sin folkevalgte ledelse.
- Høsten 2017 vil det også bli vurdert om det vil være ønskelig eller behov for å utvide den organisatoriske plattformen og dermed legitimiteten, til også å omfatte alle sokneråd/menighetsråd ved å gi den anledning til å slutte seg til arbeidet med å realisere målsettingene i samme 4 mål-punktene.
- Initiativet vil etter hvert kreve en administrasjon/ledelse. Behovet vil bli vurdert fortløpende. Finansiering vil være basert på at fellesrådene betaler dette via en form for medlemskontingent fordelt etter størrelse.

D) Sammenfatning

Omgang, varighet og form på dette initiativet vil verre avhengig av hvilke resultat som oppnås fortløpende. Det bemerkelsesverdige så langt, er at samtlige fellesrådsledere som så langt har blitt kontaktet, har gitt en positiv respons og takket for et viktig og betimelig initiativ. Vi har også mottatt en god del henvendelser fra kirkeverger og fellesrådsleder for øvrig, som etterlyser en invitasjon til å bli med. Dette skjer uavhengig av geografi, teologisk profil og størrelse på fellesråd. Situasjonen synes å være overmoden for å gjennomføre ordninger som reelt sikrer at menighetene i DNK får den posisjon og oppmerksomhet som de skal ha. **Fellesråd, bispedømmeråd, kirkeråd og kirkemøte har kun sin berettigelse i den gard disse organene tjener menighetene i kirken vår.**

27.03.2017

Jørn Lemvik
Rådsleder Oslo

Einar O Iversen
Rådsleder Stavanger

Lars Kristian Stendahl Gjervik
Rådsleder Bergen

Geir I. Mykletun
Rådsleder Sandnes

BUDSJETT ARBEIDSGRUPPEN G-27

Dato: 27.03.17

INNETEKTER	Sum	Kommentar
Bidrag fra KA	300 000	
Bidrag fra Felleråd G-27 utenom G-4	345 000	Tilsvarer 23 felleråd x 15.000,-
G-4	120 000	Tilsvarer 4 største felleråd x 30.000,-
Sum inntekter	765 000	
Utgifter		
Frikjøp Geir I. Mykletun 12 måneder (inkl. mva)	300 000	20.000,- pr. måned
Møteutgifter G-27 (3- 4 møter)	60 000	Flybilletter m.v. dekkes av deltakende felleråd
Reiseutgifter arbeidsgruppen, egne møter (6 møter)	60 000	To møter allerede gjennomført, reiser dekkes
Annen reisevirksomhet, regionbesøk/lobby m.v.	50 000	Lobbyvirksomhet, diverse kontaktmøter
Egne møte med 11 regionledere x 2	90 000	Nettverk av kontaktpersoner i hvert bispedømme
Bistand til utvikling av forsøk i mindre felleråd	75 000	
Diverse/uforutsett	130 000	
Sum utgifter	765 000	

OVERSIKT G-27

Kommune	Navn rådsleder
0301 Oslo kommune	Jørn Lemvik
1201 Bergen	Lars Kritian Stendahl Gjervik
1601 Trondheim	Svein Willy Danielsen
1103 Stavanger	Einar O. Iversen
0219 Bærum	Stein Øgrim
1001 Kristiansand	Solveig Løhaugen
0106 Fredrikstad	Leif Holt
1902 Tromsø	Ivar Vik
1102 Sandnes	Geir I. Mykletun
0602 Drammen	Dagfinn Hodt
0220 Asker	Nils Inge Haus
0105 Sarpsborg	Thormod Bjerkholt
0806 Skien	Halvard Kristian Ripegut
0231 Skedsmo	Bjørn Myhre
1804 Bodø	Åshild Opøyen
1504 Ålesund	Kristin Bjørnøy
0706 Sandefjord (-2016)	Dagfinn Haugen
0906 Arendal	Anne Hansen Vartdal
0709 Larvik	Geir Bårnes
0704 Tønsberg	Øystein R. Eilertsen
1149 Karmøy	Svein Magnus Munkejord
1106 Haugesund	Jostein Waage
0230 Lørenskog	Jørn Aleksandersen
0805 Porsgrunn	Jan Erik Langangen
0235 Ullensaker	Eva Margrethe Gullichsen
Hamar	Arild Berg
Molde	Eyvind Pettersson

DEN NORSKE KIRKE

Bergen kirkelige fellesråd

BERGEN KIRKELIGE FELLESRÅD

Bergen kirkelige fellesråd - eierskap Akasia AS

Saksnr.	Utvalg	Møtedato
28/17	Bergen kirkelige fellesråd	14.06.2017

Saksansv : Vilkensen, Asbjørn

Arkiv: KA - 011.0

Arkivsaknr: 17/26

Saksbeh.: Vilkensen, Asbjørn

Bakgrunn:

Kirkevergen ønsker med denne saken å belyse mulige løsninger for forvaltning av eierskap til aksjene i Akasia AS. Det vedlagte notatet er utarbeidet på bakgrunn av tidligere drøftinger i fellesrådet og på bakgrunn av et informasjonsmøte om eierstrukturen med representanter fra menighetsrådene 15. mai 2017. Saken ble drøftet av Arbeidsutvalget for BKF i deres møte 1. juni 2017. Arbeidsutvalget ga sin tilslutning til kirkevergens forslag til vedtak.

Kirkevergens forslag til vedtak:

Fellesrådet gir sin tilslutning til modell fire (beskrevet i kap. 3.4. i saksdokumentet) og beslutter at Fellesrådet forvalter eierskapet i Akasia AS.

KIRKEVERGEN I BERGEN 02.06.2017

Asbjørn Vilkensen
kirkeverge

Vilkensen, Asbjørn
kirkeverge

Vedlegg:

Dok.dato	Tittel
02.06.2017	Eierstruktur Akasia AS juni 2017

1 Bakgrunn

Akasia AS slik vi kjenner selskapet i dag, har vokst frem med utgangspunkt i BKF sin virksomhet og på initiativ fra kirkevergen og senere forankret i fellesrådet. Vi viser her til perioden fra vedtak i fellesrådet 2. september 2005 om å ha egne håndverkere ansatt og frem til i dag, der virksomheten er flyttet fra BKF til et eget aksjeselskap, jfr. Tidslinjen i sakspapirene til fellesrådet 15. februar 2017.

Akasia AS med sine datterselskaper er i dag en stor organisasjon med over 500 ansatte. Egenregiselskapet Akasia Kirke og gravplass AS (AKG) omsatte for 82,5 mill i 2016 og resten av konsernet hadde en ekstern omsetning på ca 310 mill i 2016. Ved inngangen til 2016 hadde konsernet en egenkapital på 78 mill og samlet balanseverdi på 770 mill.

Akasia AS eies av og er registrert på de 25 soknene i Bergen. Aksjene i Akasia AS er og har alltid vært registrert regnskapsmessig i fellesrådets balanse på samme måte som kirkebygg og gravplasser. Fellesrådet har fra starten av forvaltet eierskapet i selskapet.

1.1 Soknet og dets organer

I kirkelig sammenheng opererer vi med sokn, menighetsråd og fellesråd. Kirkeloven definerer de ulike enhetene. Soknet er en geografisk og juridisk størrelse. Soknet har ikke selvstendige oppgaver, men «lar seg representere» ved både menighetsråd og fellesråd.

Fellesrådet ivaretar økonomiske og administrative oppgaver på vegne av soknene, utarbeider mål og planer for den kirkelige virksomhet i kommunen, fremmer samarbeid mellom menighetsrådene og ivaretar soknenes interesser overfor kommunen. Fellesrådet er arbeidsgiver for det ansatte finansiert av kommunale tilskudd. I tillegg spesifiserer kirkelovens § 14 en del konkrete oppgaver fellesrådet er pålagt.

Menighetsrådets oppgaver er primært å ha sin oppmerksomhet henvendt på alt som kan vekke og nære det kristne livet i soknet, og har andre spesifiserte oppgaver jfr. kirkelovens § 9.

Menighetsråd og fellesråd er ikke overordnet hverandre den ene eller andre veien, de er to organer med ulike oppgaver som på hver sin måte skal ivareta soknets interesser.

Når soknet ikke har noen selvstendige oppgaver, men lar seg representere ved menighetsråd og fellesråd – da blir spørsmålet det skal tas stilling til: Er det menighetsrådene eller fellesrådet som skal ta rollen som eier – eller dele på rollen?

Begrepene «forvalte eierskap» og «eie» blir i dokumentet brukt om samme rolle.

1.2 Intensjoner

Da fellesrådet tok initiativ til etablering av det som i dag er Akasia AS, ble flere grunner vektlagt og ulike forutsetninger diskutert. Fellesrådet og kirkeverge var opptatt av både muligheter og ansvar knyttet til videre drift av et så stort selskap og la vekt på noen sentrale områder det var viktig å ta vare på. Oppsummert er dette som flg.:

1. Bevare menighetsbarnehager og være en barnehageaktør

Siden 2007 har satsing på barnehager vært forankret i vedtak i fellesrådet, først ved å overta menighetsbarnehager fra 9 menighetsråd og senere vedtak om å drive barnehager uten utvidet formålsparagraf. På den måten ville de relativt små menighetsbarnehagene kunne nyte godt av synergieffekt ved å være del av et større barnehageselskap. Fellesrådet har lagt til grunn at antall plasser i barnehager med utvidet formålsparagraf skal videreføres, da det er utgangspunktet for BKF sin satsing på dette feltet.

2. Bevare håndverksmiljøet knyttet til kirke og gravplass

I 2005 sa Bergen kommune opp tjenesteytingsavtalen på drift og vedlikehold av kirkebyggene og gravplassene. Fellesrådet besluttet da å ansette egne fagpersoner istedenfor å kjøpe tjenestene fra andre. Siden den gang har BKF i stor grad vært selvforsynt med personell knyttet til drift og vedlikehold av kirker og gravplasser, og har etter hvert også levert tjenester til andre fellesråd og eksterne kunder.

Kirkene og gravplassforvaltningen har behov for tjenester som ikke så mange andre firma er i stand til å levere, slik som restaurering av kirkebygg og tjenester knyttet til gravplassforvaltning og kremasjon. Restaureringen av Mariakirken som var ferdig i 2015 er et godt eksempel på hvor verdifullt det er for BKF å ha tilgjengelig spisskompetanse på middelalderbygg. Det ble gitt mye skryt til fagmiljøet i Akasia i den forbindelse. Fellesrådet har gjennom vedtak uttrykt ønske om at spesialkompetanse som BKF trenger fra Akasia skal tas vare på i selskapet.

3. Kirkelig forankring av selskapet

Fellesrådet vil at Akasia AS skal ha en bevissthet på at det er et selskap eid av kirken og at de valg som tas, kan påvirke kirkens renommé. Derfor er det nedfelt i vedtektene at selskapet skal drives i tråd med Den norske kirkes verdigrunnlag.

4. Styrke kirkens økonomi

Da BKF startet med å tilby tjenester til andre fellesråd, kommuner og andre eksterne aktører, var det begrunnet ut fra tanken om å dele kompetanse og samtidig tilføre penger til drift av kirkene i Bergen. Salg av gravstell har lenge vært en inntektskilde i den sammenheng, slik det er for mange fellesråd. I dag leveres slike tjenester fra et av Akasia AS sine kommersielle datterselskap.

Det er ikke forventninger om at barnehagedriften skal tilføre overskudd til eier ut over normal avkastning på innskutt kapital. Overskudd i egenregiselskapet AKG skal benyttes til å styrke AKG sin økonomi og /eller levere rimeligere tjenester til BKF. Det skal ikke betales utbytte til Akasia AS, som er selskapets eier. På den måten sikres det at ikke offentlige midler subsidierer forretningsmessig drift i Akasia AS.

Et utbytte fra Akasia AS styres gjennom aksjeloven og långivers krav til selskapets soliditet. Dagens situasjon tilsier at Akasia AS sannsynligvis ikke kan betale utbytte de nærmeste årene fordi det er behov for å styrke egenkapitalen ytterligere.

BKF mottar årlig leieinntekter på 3,5 mill fra Akasia AS etter planen ut 2021 for utstyr som selskapet benytter, men som ikke kunne overdras i forbindelse med virksomhetsoverdragelsen. Midlene bidrar til å finansiere stillinger i menighetene.

5. Være ansvarlig arbeidsgiver

Ved utgangen av 2015 var Akasia arbeidsgiver for ca 500 ansatte. Fellesrådet og AAU har vært opptatt av å ta ansvar som arbeidsgiver og fremme forslag som ikke setter arbeidsplasser i fare.

1.3 Styringssignaler

Fellesrådet har behandlet vedtekter og forslag til aksjonæravtale der det ble lagt inn elementer for å sikre at selskapet viderefører intensjonene fra tidligere fellelrådsvedtak.

I vedtektene til Akasia AS står det at: *Selskapet drives i tråd med Den norske kirkes verdigrunnlag og har som formål å eie, utvikle og drive barnehage-, eiendoms- og regnskapsvirksomhet, via eierskap til aksjer og/eller andeler i selskaper med slike formål, samt alt som står i forbindelse med dette.* I begrepet eiendomsvirksomhet ligger ivaretagelse av håndverksmiljøet knyttet til drift og vedlikehold av gravplasser, kirkebygg og andre middelalderbygg.

I forslag til aksjonæravtale som fellesrådet har behandlet og styret i Akasia AS forholder seg til, står det:

Aksjonærene er i tillegg enig om at følgende saker skal behandles av generalforsamlingen

- *beslutninger om å tillate andre å eie aksjer i Akasias datterselskaper*
- *saker som er av uvanlig art eller stor betydning, herunder (men ikke begrenset til) inngåelse av omfattende kontrakter, langvarige leieavtaler, opptak av større lån og oppstart av nye virksomhetsområder*
- *eventuelt forslag om å legge ned eller slå sammen menighetsbarnehager, slik at antall plasser i barnehager med utvidet formålsparagraf reduseres*
- *eventuelt forslag om å utvikle Akasia sitt kompetansemiljø innen bygg og eiendom*

2.0. Momenter i vurdering av valg av eierstruktur

2.1. Aktivt eierskap

Vi mener det er viktig at den som forvalter eierskapet er en aktiv eier som gir tydelige signaler til selskapets styre. Signalene må være forankret i intensjoner og styringsdokumenter for Akasia AS. Et passivt eierskap står i fare for å bli et svakt eierskap og kan føre til at et selskap i liten grad utfordres på egne styringsdokumenter. Et passivt eierskap kan åpne opp for et administrasjonsstyrt selskap.

2.2. Kirkelovens §14 og barnehagedrift

Kirkelovens § 14 regulerer hvilken virksomhet et fellesråd skal drive med. Vi mener følgende signaler fra loven aktualiseres i denne sammenheng:

Kirkelig fellesråd skal ivareta administrative og økonomiske oppgaver på vegne av soknene.....

Kirkelig fellesråd utfører for øvrig de oppgaver som etter avtale blir overlatt det av det enkelte menighetsråd.

Kirkeloven gir fellesrådet en positiv angitt myndighet. Drift av barnehager er ikke positivt nevnt som et oppdrag fellesrådet skal drive med. Spørsmålet er hvorvidt barnehagedrift likevel kan defineres som en virksomhet innenfor den myndighet som er gitt et fellesråd forankret i siste ledd av § 14. Historisk var det enkelte menighetsråd som ba fellesrådet om å overta ansvaret for drift av menighetsbarnehager. Dette var ikke fellesrådets eget initiativ. Når drift av barnehager likevel er et utfordrende moment, er det fordi en slik drift medfører økonomisk ansvar og risiko for alle soknene i Bergen fordi fellesrådet er et forvaltningsorgan for dem alle.

2.3. Kirkelovens § 14 og håndverkstjenester

Iflg. kirkelovens § 14 er kirkelig fellesråd ansvarlig for

- a) Bygging, drift og vedlikehold av kirker
- b) Anlegg, drift og forvaltning av gravplasser

Dette er en vesentlig del av Akasia AS sin virksomhet i dag, den er organisert innenfor AKG og er udiskutabelt noe fellesrådet skal ta ansvar for.

2.4. Egenregiselskap

Et egenregiselskap gir mulighet for unntak fra lov om offentlig anskaffelse,

.....når oppdragsgiveren inngår kontrakter med et annet rettssubjekt som oppdragsgiveren utøver kontroll over som svarer til den kontrollen han utøver over sin egen virksomhet (Anskaffelsesforskriften § 3)

AKG er et egenregiselskap som leverer tjenester til BKF (håndverkstjenester, gravplassforvaltning og regnskap). Slik har BKF mulighet for å bestille varer og tjenester uten offentlig anbud. Dette fungerer meget godt fra BKF side. Vi er sikret en rask saksbehandling og en forutsigbar leveranse med faglig kvalitet. Egne kontrakter spesifiserer forutsigbare priser og leveransedetaljer. Vi understreker igjen BKF behov for særskilt kompetanse på vedlikehold av middelalderbygg, leveranse av gravplasstjenester og drift av krematorier. Fra BKF side er dette en god og ressurseffektiv organisering. Regelverket om egenregiselskap har som nødvendig forutsetning at BKF har eierkontroll ved selskapet. Med andre ord – fellesrådet ved BKF må ha eierkontroll av AKG dersom man skal videreføre denne virksomheten innenfor Akasia AS som et egenregiselskap.

2.5. Økonomisk utbytte

Dagens situasjon tilsier at Akasia AS sannsynligvis ikke kan betale utbytte de nærmeste årene fordi det er behov for å styrke egenkapitalen i selskapet. Når muligheten for utbytte skulle

oppstå, vil det være eier som kan ta ut utbytte og som skal betale skatt av utbytte. Det vil være eier som kan fordele et utbytte eksempelvis mellom fellesrådet og menighetsrådene. Dersom menighetsrådene forvalter eierskapet, kan en aksjonæravtale regulere utbytte mellom menighetsrådene og eventuelt mellom menighetsrådene og fellesrådet. Dersom fellesrådet forvalter eierskapet, vil fellesrådet kunne fordele utbytte tilsvarende uten aksjonæravtale.

3.0. Alternative modeller for eierstruktur

Det er Bergens 25 sokn som eier Akasia AS med én aksje fordelt på hvert sokn. Fellesrådet har forvaltet eierskapet fra starten av – både fordi det var fellesrådet som tok initiativet til etablering av selskapet og fordi selskapet er sprunget ut av den virksomheten som tidligere var organisert i BKF (håndverkstjenester, gravplassforvaltning....). Selskapet er regnskapsmessig eid av BKF.

Soknet har to likestilte forvaltningsorgan; menighetsrådet og fellesrådet. Alternativ eierstruktur vil derfor være modeller som bygger på disse to forvaltningsorganene.

Modellene som presenteres her, er de samme som ble lagt fram for fellesrådet i november 2015. Siden den gang er forutsetninger endret. Hver av de 25 aksjene har en bokført verdi på ca. 3 mill pr aksje og eventuell senere inntreden i selskapet må gjøres ved kjøp av aksje til bokført verdi. Vi vet ikke hvor mange menighetsråd som eventuelt ønsker å forvalte eierskap for aksjene, i 2015 sa 19 menighetsråd ja til å eie, mens de andre sa enten nei eller kanskje. Muligheten til å overta en aksje på et senere tidspunkt måtte vi gå bort fra for å unngå skatt på oppjustert verdi av barnehagene. Derfor må menighetsrådene spørres på nytt om fellesrådet skulle velge en av de tre første modellene.

Risikoen for BKF knyttet til Akasia sin drift var et sentralt punkt før virksomhetsoverdragelsen. Den er nå svært redusert siden alle lån er overført til Akasia AS uten noe garantiansvar for BKF.

3.1. Deling av selskapet

I arbeidet med eierskap for Akasia AS i 2015, ble det lansert forslag om å dele selskapet, ved at egenregiselskapet AKG skilles ut fra den øvrige virksomheten.

- Fellesrådet overtar eierskapet for AKG. Virksomheten i AKG vil være klart innenfor den positive myndighet fellesrådet har i henhold til § 14 i kirkeloven. Slik vil fellesrådet sikre eierkontroll ved AKG som et egenregiselskap
- Menighetsrådene forvalter eierskapet av det resterende Akasia AS. Menighetsrådene vil ha behov for inngå en aksjonæravtale som regulerer forvaltningen av eierskapet mellom dem, inklusiv eventuelle retningslinjer for fordeling av utbytte

Vurdering:

- En slik løsning utfordrer intensjonen om å bevare et samlet håndverksmiljø i Akasia jfr. pkt. 1.2 i denne saken. Oppdragsmengden fra BKF og menighetene er for liten til å bevare miljøet. I dag består fagmiljøene av ansatte i både AKG og Akasia Eiendomsforvaltning AS, og

AKG selger tjenester til Eiendomsforvaltning når de har ledig kapasitet. Dette gjelder spesielt oppdragsmengde knyttet til større vedlikeholdsarbeid på kirkebygg og gravplass, der etterspørselen fra BKF varierer fordi bevilgninger kan svinge og oppgaver kan være sesongbetonte. I dag er det summen av aktivitetene som samlet skaper den økonomiske og faglige bæreevne for selskapet

3.2. Deling av eierskapet

Forslaget om å dele eierskap mellom menighetsråd og fellesråd ble introdusert høsten 2015 og var motivert ut fra tanken om bredere medinnflytelse på eierskapet og deling av økonomisk utbytte.

- De sokn der menighetsrådene velger å stå som eiere av Akasia AS, vil eie aksjene i selskapet. Resten av soknene i Bergen vil ikke lenger eie aksjer i Akasia AS. I tillegg vil BKF eie aksjer i selskapet
- Antall aksjer må utvides for å realisere dette alternativet
- Generalforsamlingen vil være satt sammen av fellesrådet (ev representanter fra fellesrådet) og representanter fra de menighetsråd som er eiere
- Fordeling av aksjene må avklares og det må utarbeides aksjonæravtale som regulerer forholdet mellom fellesrådet og menighetsrådene både med hensyn til styrkeforhold, om organisering av generalforsamling og om fordeling av utbytte
- Modellen forutsetter at kirkelovens § 14 tolkes dit hen at Bergen kirkelige fellesråd har anledning til å eie aksjer i Akasia AS

Vurdering:

- Modellen ble i liten grad gjennomdrøftet som et seriøst forslag da den ble foreslått i 2015. Sett i ettertid er det vanskelig å se at denne modellen tilfører andre momenter i eierskapsdiskusjonen ut over modell 3 og 4.
- Fellesrådet er allerede et demokratisk organ der alle soknene er representert. Eventuelle menighetsråd som ikke vil eie aksjer gjør denne modellen komplisert både med hensyn til fordeling av aksjene, antall aksjer og sammensetning av generalforsamling.

3.3. Menighetsrådene forvalter eierskapet i Akasia AS

- De sokn der menighetsrådene velger å stå som eiere av Akasia AS, vil eie aksjene i selskapet. Resten av soknene i Bergen vil ikke lenger eie aksjer i Akasia AS
- Representant til generalforsamling velges fra de enkelte menighetsråd som har aksjer i Akasia AS
- Samlende eierskap med inntil 25 eiere fordrer en aksjonæravtale som holder fast ved intensjonen med Akasia AS
- Aksjene må overdras til menighetsrådene til regnskapsført verdi. Ved første gangs overdragelse gjøres det vederlagsfritt, men ved eventuell senere inntreden som aksjonær i selskapet må det betales markedsverdi for aksjene¹
- Eventuelt utbytte utbetales med likt beløp pr menighetsråd uavhengig av soknets størrelse. Dersom overskudd fra Akasia AS skal tilfalle fellesrådet, må eierne være enige om å overføre

¹ Dette aktualiseres ved at et menighetsråd takker nei til å eie aksje, men på et senere tidspunkt ønsker å bli eier

deler av utbyttet til BKF

Vurdering:

- Denne modellen utfordrer ikke kirkeloven
- Denne modellen utfordrer lov om egenregiselskap. En utredning fra advokatfirmaet Wikborg Rein åpner for en tolkning som gir fellesrådet en juridisk kontroll av egenregiselskapet AKG ved at menighetsrådene forvalter eierskapet i Akasia AS. Resonnementet bygger på at både menighetsråd og fellesråd forvalter samme enhet, nemlig soknet, og er i samme sfære. Hvorvidt fellesrådet har en reell kontroll med egenregiselskapet ved en slik konstruksjon, tar Wikborg Rein ikke stilling til
- Menighetsrådene må utarbeide aksjonæravtale og styringsdokumenter
- Løsningen vil kreve at generalforsamlingen som består av valgte delegater fra de menighetsråd som forvalter eierskapet, gir en eller flere personer fullmakt til å uttale seg på eiers vegne. I dag blir det ivaretatt av kirkevergen og fellesrådets leder, men det er ikke naturlig at disse skal opptre på eiers vegne dersom eierskapet skal forvaltes av menighetene.
- Verdiene som er bygd opp i Akasia AS, pr i dag ca 70 mill, vil bli delt på de menighetsråd som ønsker å eie aksjer. Verdiene er bygd opp av fellesskapet gjennom beslutninger fattet i et samlet fellesråd og tilhører alle soknene i Bergen

3.4. Fellesrådet forvalter eierskapet i Akasia AS

- Aksjene kan fortsatt være registrert på og eid av alle 25 sokn i Bergen
- Fellesrådet ivaretar de økonomiske og administrative oppgaver på soknenes vegne knyttet til Akasia AS jfr Kirkelovens §14 1.ledd
- Fellesrådet er generalforsamling
- Styret i Akasia AS er generalforsamling for AKG på samme måte som for de andre datterselskapene, og fellesrådet som generalforsamling velger dette styret. På den måten vil kravet om at eier av et egenregiselskap skal kunne ha innflytelse på selskapets drift, være dekket
- Utbytte tilfaller fellesrådet som forvalter av eierskapet og kan fordeles mellom fellesråd og menighetene slik fellesrådet vurderer som hensiktsmessig
- Det er ikke behov for aksjonæravtale. Fellesrådet utarbeider styringsdokumenter

Vurdering:

- Denne modellen utfordrer § 14 i kirkeloven. Loven ble ikke skrevet med tanke på slike oppgaver som det Akasia driver i dag.² Departementet sa til kirkevergen at om forventningene i denne saken er å få et tydelig svar, så må kirkeloven skrives om. Derfor må fellesrådet selv vurdere om de mener kirkelovens § 14 første og siste ledd kan tolkes dit hen at fellesrådet kan påta seg oppgaven med å forvalte eierskapet for Akasia AS framover
- Denne modellen ivaretar lov om eierkontroll av egenregiselskap

² Kirkevergen har i løpet av prosessen innhentet råd fra advokatfirma PWC, Wikborg Rein, Hjort i tillegg til KA og Departementet. Ingen vil gi et sikkert svar fordi det finnes ingen rettspraksis på dette området. En endelig avklaring kan bare gjøres ved en rettslig prøving. Vi er overlatt til egen vurdering og tolkning om hvorvidt Kirkelovens §14 gir rom for at fellesrådet kan forvalte eierskapet i Akasia AS

DEN NORSKE KIRKE

Bergen kirkelige fellesråd

BERGEN KIRKELIGE FELLESRÅD

Høring nye regler for valg av menighetsråd, bispedømmeråd og Kirkemøtet

Saksnr.	Utvalg	Møtedato
29/17	Bergen kirkelige fellesråd	14.06.2017

Saksansv : Tove Margrete Nordmark

Arkiv: KA - 002.0

Arkivsaknr: 17/96

Saksbeh.: Tove Margrete Nordmark

Bakgrunn:

Kirkerådet har sendt ut et notat til høring med forslag til nye regler for kirkelige valg. Høringsfristen er satt til 14. juni 2017. Administrasjonen i BKF har søkt om utsettelse til 15. juni. Bekreftelse på utsatt frist ble mottatt fra Kirkerådet 29. mai.

Det fullstendige høringsdokumentet er svært omfattende og administrasjonen har valgt å svare på et utvalg av spørsmålsstillingene.

Bakgrunnen for svarene er erfaringer fra gjennomføring av kirkelige valg gjennom flere år, særlig i perioden fra 2009 til 2015. Disse erfaringene omfatter både tilbakemeldinger fra menighetene, fellesrådets egne erfaringer bl.a. med koordineringsarbeid og avklaringer med Bergens kommunes valgansvarlige og erfaringer fra arbeid i valgrådet for bispedømmerådsvalgene.

Tre av de punktene det trolig vil være særskilt grunn til å vurdere, er disse:

- 2.1 Direktevalg eller kombinasjonsvalg av leke medlemmer til bispedømmeråd og Kirkemøtet. Dersom fellesrådet ønsker kombinasjonsvalg, vil det føre til endring i pkt. 1 i innledningen til høringsuttalelsen.
- 2.4 Mulighet til å stryke kandidater (jfr. pkt. 4.2.4.2 og 4.3.5)
- 2.5 Anledning til å avgi stemme i alle sokn i fellesrådsområdet på valgdagen

Arbeidsutvalget behandlet saken i sitt møte 1. juni og sluttet seg til kirkevergens forslag.

Kirkevergens forslag til vedtak:

Bergen kirkelige fellesråd vedtar den vedlagte høringsuttalelsen

KIRKEVERGEN I BERGEN 01.06.2017

Asbjørn Vilkenen

Tove Margrete Nordmark

kirkeverge

administrasjonssjef

Vedlegg:

Dok.dato

22.05.2017

01.06.2017

Tittel

Høringsnotat

Høringsuttalelse nye regler for valg av menighetsråd, bispedømmeråd og Kirkemøtet

Forslag til nye regler for valg av menighetsråd, bispedømmeråd og Kirkemøtet

Høringsnotat 27. mars 2017. Kortversjon med hovedproblemstillingene i høringen.

Del 1. Bakgrunn

Det kirkelige demokratiet har vært i utvikling over tid, særlig som følge av demokratireformen fra og med kirkevalget i 2009. Kirkerådet sender med dette et forslag til nye kirkevalgregler på høring, på bakgrunn av evalueringen og erfaringene fra kirkevalget i 2015. Kirkerådet har valgt ikke å komme med en anbefaling der en vet det er store meningsforskjeller, men vil trekke sine konklusjoner i etterkant av høringen. I tillegg til å kommentere forslagene i høringsnotatet og regelforslaget, oppfordrer Kirkerådet høringsinstansene til å komme med andre forbedringsforslag.

Kirkelovens bestemmelser om valg og sammensetning ble videreført fra 1. januar 2017. Det innebærer at Kirkemøtets nærmere regler for valg av menighetsråd, bispedømmeråd og Kirkemøtet for kirkevalget i 2019 må holde seg innenfor de føringer som ligger i dagens vedtatte kirkelov. Det betyr blant annet at valget skal skje samtidig med, og i umiddelbar nærhet til, valg til kommunestyre og fylkesting, jf. kirkeloven § 4, at Kirkemøtets sammensetning består av bispedømmerådene og ett medlem valgt etter regler gitt av Kirkemøtet, jf. kirkeloven § 24 første ledd, og at «sju andre leke [skal velges] ved flertalls- eller forholdstallsvalg, hvorav minst fire velges direkte av bispedømmets stemmeberettigede medlemmer», jf. kirkeloven § 23.

Valgordningen er et sentralt element i det kirkelige demokratiet. I valgforskningen understrekes det at en valgordning er et resultat av kompromisser mellom partier som kan ha svært ulike interesser knyttet til utformingen. Det finnes imidlertid ingen ordning som fullt ut tilfredsstiller alle ideelle krav.¹ Uansett hvilken ordning man velger, vil det kunne dukke opp effekter som man ikke har tenkt på, eller som er i strid med det man ønsker. Det vil derfor kunne være behov for å vedta noen justeringer fra valg til valg.

Det er i dag to sett med regler; regler for valg av menighetsråd på den ene siden, og regler for valg av bispedømmeråd og Kirkemøtet på den andre siden. De ulike regelsettene henger tett sammen og må ses i sammenheng, og de har flere henvisninger seg imellom. Kirkerådet foreslår å slå disse to regelsettene sammen til ett sett regler.

Kirkerådet foreslår at kirkevalgreglene som et utgangspunkt legges så tett opp til valglovens bestemmelser om valg til kommunestyre, fylkesting og Stortinget som mulig. Bakgrunnen for dette er et ønske om å ivareta velgerne ved at den kirkelige valgordningen gjennomføres på en måte som er mest mulig kjent fra alminnelige valg. Det må likevel gjøres noen unntak der det er særlige kirkelige forhold som gjør det vanskelig å overføre prinsipper fra valgloven.

Del 2. Overordnede problemstillinger

De overordnede problemstillingene vil i særlig grad være rettet mot valg av bispedømmeråd og Kirkemøtet. Dette fordi reglene knyttet til bispedømmeråds- og kirkemøtevalget er de som etter Kirkerådets vurderinger har størst forbedringspotensial.

2.1 Direktevalg eller kombinasjonsvalg av direkte og indirekte valgomgang ved valg av leke medlemmer til bispedømmeråd og Kirkemøtet

Når det gjelder spørsmålet om direkte valg eller kombinasjonsvalg med kombinasjon av direkte og indirekte valg, kan det tegnes tre alternative modeller:

1) Videreføring av dagens ordning.

Bispedømmerådet avgjør om valget skal foregå ved direkte valg av sju leke medlemmer, eller ved kombinasjonsvalg hvor fire medlemmer velges direkte og tre medlemmer velges indirekte. På den ene siden kan det argumenteres med at denne ordningen åpner for en regional tilpasning. Noen vil kunne hevde at ordningen med en indirekte valgomgang også vil kunne bidra til en klarere sammenheng mellom bispedømmeråd, Kirkemøtet og menighetsrådene, ved at de nyvalgte leke menighetsrådsmedlemmene velger inntil tre medlemmer av bispedømmerådet og Kirkemøtet i en egen valgomgang.

På den andre siden innebærer ordningen at kirkemedlemmene vil kunne ha ulik innflytelse på valget avhengig av hvilket bispedømme de hører til. I tillegg vil det ta lang tid fra valgdagen til det endelige resultatet blir kjent. Med dagens ordning blir valgresultatet fra andre valgomgang klart i underkant av tre måneder etter valgresultatet fra første valgomgang. Dette innebærer at det går lang tid mellom valgdagen og tidspunktet for når det endelige resultatet er klart, noe som er en kommunikasjonsmessig utfordring. Det kan også anføres som problematisk at noen velgere, det vil si de som blir valgt som menighetsrådsmedlemmer, får anledning til å stemme to ganger i samme valg.

2) Direkte valg på alle leke medlemmer.

Dette alternativet innebærer at Kirkemøtet fastsetter at alle de leke medlemmene til bispedømmerådet og Kirkemøtet skal velges direkte av kirkemedlemmene i bispedømmet. En slik ordning vil tydeliggjøre det enkelte kirkemedlems medansvar og medinnflytelse for kirkens øverste organer. Et argument for en slik ordning er at det vil sikre en lik ordning for hele landet, hvor kirkemedlemmene i større grad får lik innflytelse uavhengig av hvilket bispedømme man bor i. En fordel med denne ordningen er at valgresultatet vil bli kjent kort tid etter valggjennomføringen. Noen vil kunne hevde at en ulempe med ordningen med en indirekte valgomgang også vil kunne bidra til en klarere sammenheng mellom bispedømmeråd, Kirkemøtet og menighetsrådene, ved at de nyvalgte leke menighetsrådsmedlemmene velger inntil tre medlemmer av bispedømmerådet og Kirkemøtet i en egen valgomgang.

3) Kombinasjonsvalg i alle bispedømmer.

Dette alternativet innebærer at Kirkemøtet fastsetter at det i alle bispedømmene skal være kombinasjonsvalg med en kombinasjon av direkte og indirekte valg. Et argument for en slik ordning er at det vil sikre en lik ordning for hele landet. Samtidig rammes også denne ordningen av utfordringer knyttet til sent valgresultat som er nevnt i alternativet for

videreføring av dagens ordning. Ved forrige valg var det kun fire bispedømmeråd som valgte å benytte seg av muligheten med kombinasjonsvalg, mot sju bispedømmeråd som ønsket å gjennomføre valget ved direktevalg. En slik ordning vil derfor kunne oppfattes som uheldig for de bispedømmer som har ønsket å gjennomføre valget ved direktevalg av alle de leke medlemmene.

Ordningene må ses i sammenheng med at det ved valget vil være anledning til å gjennomføre forholdstallsvalg (listevalg), jf. avsnitt 2.2. I bispedømmer der det stilles to lister, vil et kombinasjonsvalg med direkte og indirekte valgoganger innebære at muligheten for mindretallsrepresentasjon svekkes, fordi terskelen for å få inn en kandidat blir høyere.

Kirkerådet har på nåværende tidspunkt ikke tatt stilling til hvilken ordning som bør gjøres gjeldende for kirkevalget fra og med 2019, men ber om høringsinstansenes tilbakemelding på ordningene.

2.2 Flertalls- og forholdstallsvalg

Etter kirkelovens bestemmelser skal valget av leke medlemmer holdes som «flertalls- eller forholdstallsvalg», jf. § 23 første ledd bokstav d). I lovens forarbeider er det presisert at Kirkemøtet er pålagt å ha en ordning hvor det er anledning til å stille flere lister, jf. Prop. 78 L (2012–2013) side 5. Gjennomføringen av Kirkevalget 2015 avdekket noen svakheter med ordningen som var fastsatt i regler for valg av bispedømmeråd og Kirkemøtet. Etter Kirkerådets vurdering er det særlig to forhold ved denne ordningen som bør vurderes nærmere til neste valg. For det første at listene har ulike utgangspunkt, og for det andre at listene skal fremmes til ulike tidspunkt. Det kan tenkes noen ulike alternativer:

1) Videreføring av dagens ordning

Ett alternativ er å videreføre dagens ordning. En fordel med denne ordningen er at den vil være kjent for velgerne. Ordningen gir også ulike grupperinger anledning til å stille en egen liste dersom de ikke oppfatter seg representert av nominasjonskomiteens liste, som en slags sikkerhetsventil. Utfordringen med asymmetriske lister og forskjellige frister for listene løses imidlertid ikke.

2) Ordning med nominasjonskomiteens liste og andre lister – samtidige frister

Denne ordningen tar utgangspunkt i dagens ordning, men med noen justeringer. Det etableres en nominasjonskomité som fremmer en liste innen en frist. Andre nomineringsgrupper gis også adgang til å fremme liste til samme frist. Reglene for begge typer lister gjøres i størst mulig grad like, herunder bestemmelser om tillitsvalgte som kan representere kandidatene på listen. Denne ordningen vil langt på vei tilsvare dagens ordning for forholdstallsvalg ved valg av menighetsråd.

Ved å ha samtidige frister vil de ulike listene ha likere betingelser. Et argument for en slik ordning er at endringen ikke vil være altfor omfattende, noe som i norsk valgtradisjon har vært ansett som et viktig prinsipp. De kirkelige valgreglene har gjennomgått omfattende endringer ved de siste valgene, noe som i liten grad har gitt velgerne mulighet til å tilvenne seg og tilpasse seg til ordningen. Ordningen vil være rimelig kjent for velgerne ved at den ligner den ordningen som gjaldt ved kirkevalget i 2015, og den vil dessuten være forholdsvis enkel å forholde seg til. Dersom det videreføres regler om at nominasjonskomiteens liste bør

ivareta et mangfold av synspunkter, videreføres imidlertid problematikken med asymmetriske lister. De samtidige fristene innebærer også at ulike grupper som ikke oppfatter seg representert av de listene som fremmes innen fristen, ikke vil ha noen muligheter i etterkant til å fremme andre kandidater.

3) Ordning med utgangspunkt i flere selvstendige lister – intensjonsfrist og listefrist

Ordningen tar utgangspunkt i at det først går ut en henstilling om å melde interesse for å stille liste. Ordningen har fire scenarier.

1. Det ene scenariet er at en eller flere nomineringsgrupper melder intensjon om å stille liste innen en frist satt tidlig i nominasjonsløpet. I så tilfelle skal valgrådet ikke ta initiativ til at det blir nedsatt en nominasjonskomité. I stedet gis det anledning til å stille flere lister innen en ny frist. Hvis det ved endelig frist foreligger minst to godkjente lister, gjennomføres valget som forholdstallsvalg.
2. Dersom det ikke er noen nomineringsgrupper som melder intensjon om å stille liste, skal valgrådet ta initiativ til at det blir nedsatt en nominasjonskomité som fremmer en liste. Valget gjennomføres da som flertallsvalg.
3. Dersom det ved endelig frist foreligger kun én godkjent liste, skal valgrådet se til at det blir oppnevnt en nominasjonskomité som fremmer en bredt sammensatt kandidatliste, for å sikre at det blir minst to lister og dermed forholdstallsvalg.
4. Dersom det ved endelig frist ikke foreligger noen godkjente listeforslag, oppnevnes en nominasjonskomité som utarbeider en bred kandidatliste. Valget gjennomføres da ved flertallsvalg.

En slik ordning vil være en åpen invitasjon til ulike grupper om å stille lister, noe som kan stimulere til et åpent og levende kirkelig demokrati. En fordel med en slik ordning er at det vil kunne gi velgerne klarere alternativer å velge mellom, i hvert fall dersom det fremmes mer enn én liste. En annen fordel med ordningen er at den et stykke på vei ligner andre valg. Den blir imidlertid litt mer komplisert ved at det er to frister å forholde seg til, og gjennom etableringen av en nominasjonskomité dersom det ikke fremmes mer enn ett listeforslag. Dersom det ikke fremmes mer enn ett listeforslag, vil ordningen ikke løse utfordringen med asymmetriske lister. Nominasjonskomiteens liste vil dessuten kunne fremstå som en reaksjon på det allerede godkjente listeforslaget. Så lenge dette bidrar til at velgerne får ulike kirkepolitiske alternativer å velge mellom, er det ikke gitt at det er altfor problematisk. Dersom det åpnes for muligheten til å fremme kandidater gjennom supplerende nominasjon, slik det foreslås i avsnitt 4.2.3, vil en samtidig kunne ivareta en bredde i aktuelle kirkelige spørsmål.

4) Ordning med utgangspunkt i flere selvstendige lister, uten en nominasjonskomité – intensjonsfrist og listefrist

I en slik ordning inviteres nomineringsgrupper til å stille lister. Nomineringsgrupper kan innen en frist gi melding om de har intensjon om å stille liste ved valget. Dersom det er minst én nomineringsgruppe som gir slik melding, vil valgrådet ikke ta initiativ til at det blir nedsatt en nominasjonskomité. I stedet gis det anledning til å stille flere lister også fra andre nomineringsgrupper innen en ny frist. Dersom det i et bispedømme kun foreligger ett godkjent listeforslag fra én nomineringsgruppe etter listefristen, blir det den eneste listen ved valget.

Dersom det ikke foreligger noen godkjente listeforslag etter fristen, oppnevnes en nominasjonskomité som utarbeider en bred kandidatliste. Valget gjennomføres i så fall som flertallsvalg med nominasjonskomiteens liste.

En slik ordning vil være en åpen invitasjon til ulike grupper om å stille lister, noe som kan stimulere til et åpent og levende kirkelig demokrati. Dersom det fremmes flere lister enn én, vil ordningen også kunne gi velgerne klarere alternativer å velge mellom. Forslaget gir sterke incentiver til etablering av faste grupperinger i det kirkelige demokratiet. Valgteknisk gir denne ordningen en oversiktlig og klar løsning som ligner andre valg, forutsatt at det stilles minst to lister, men den blir litt mer komplisert ved at det er to frister å forholde seg til. Den løser utfordringen med asymmetriske lister, som følge av at det ikke oppnevnes noen nominasjonskomité med mindre det ikke blir godkjent noen listeforslag. Hensynet til reelle valgmuligheter og ivaretagelse av mindretallsrepresentasjon vil ikke bli ivaretatt *i det tilfelle* det bare blir levert én liste. Hvis bare én liste stiller til valg, vil grupper som er i mindretall i sentrale spørsmål kunne bli helt uten representasjon.

Kirkerådet ber også om innspill fra høringsinstansene til andre mulige ordninger enn de som her er skissert. Til alternativene 1–3 foreslår Kirkerådet samtidig at det åpnes for supplerende nominasjon for nominasjonskomiteens liste, se avsnitt 4.2.3.

2.3 Tilskuddsordning for finansiering av nomineringsgrupper m.m.

2.3.1 Innledning

Ved kirkevalget i 2015 var det ikke en sentral tilskuddsordning som ga støtte til grupper som fremmet lister eller andre aktører, men valgrådene i seks bispedømmer utbetalte totalt kr 250 000 til henholdsvis Nominasjonskomiteens listeⁱⁱ og Åpen folkekirkes liste. Kirkerådet vedtok 19. mars 2015 å be om å få tilbake en utredning om eventuell tilskuddsordning på bakgrunn av evalueringen av Kirkevalget 2015, i forkant av budsjettprosessene før Kirkevalget 2019.

2.3.2 Ordningen ved valg av kommunestyre, fylkesting og Stortinget

Ved valg til kommunestyre, fylkesting og Stortinget er det etablert to ulike typer tilskuddsordninger. Den første tilskuddsordningen er partipolitisk nøytral og åpner for at organisasjoner som er registrert i Enhetsregisteret kan søke om tilskudd til informasjonstiltak om valget. Målet med tiltakene må være å bidra til økt valgdeltakelse og de stemmeberettigetes kunnskap om valget. Den andre tilskuddsordningen er tilskuddsordningen for politiske partier som er regulert gjennom lov 17. juni 2005 nr. 102 om visse forhold vedrørende de politiske partiene (partiloven). Politiske partier kan søke departementet om statlig støtte til partiets organisasjon på nasjonalt nivå. Støtten ytes som stemmestøtte og grunnstøtte. Stemmestøtte gis som et likt kronebeløp per stemme oppnådd ved siste stortingsvalg. Grunnstøtte gis som et likt kronebeløp til alle partier som ved siste stortingsvalg mottok minst 2,5 prosent av stemmene på landsbasis, eller som fikk innvalgt minst én representant i Stortinget. Av den samlede støtten fordeles 9/10 som stemmestøtte og 1/10 som grunnstøtte. Tilsvarende gjelder for fylket og kommuner, med unntak av at det der er krav om minst 4 prosent oppslutning i valget i fylket eller kommunen, eller minst én innvalgt representant i fylkestinget eller kommunestyret for å motta støtte.

2.3.3 Ordningen i Svenska kyrkan

Svenska kyrkan gir nomineringsgrupper støtte til trykking av valgsedler til de nomineringsgrupper som er representert i Kyrkomötet eller blir representert gjennom valget. Det henger sammen med at nomineringsgruppene selv har ansvar for å bestille valgsedlene som skal benyttes ved valget, se kyrkoordningen 9 kap. 33 §. I tillegg gir Svenska kyrkan støtte til nomineringsgruppene ut fra antallet innvalgte mandater de enkelte nomineringsgrupper har i Kyrkomötet. Beløpet gis både i valgår og i årene mellom valg, men varierer fra år til år. I 2016 var beløpet i overkant av kr 31 000 per mandat, eller ca. 8 millioner kroner. Tilskuddsordningen er ikke regelfestet, men budsjettstyrt.

2.3.4 Vurderinger

Et viktig prinsipp fra Demokratifinansieringsutvalget, som utredet endringer i partiloven, var at støtteordningen skulle søke å sikre partiene likeverdige vilkår i konkurransen om stemmer, uten å bidra til ubegrunnet konkurransevidning (NOU 2004: 25). I den kirkelige konteksten er demokratiet dessuten fortsatt i utvikling. Dette tilsier at man på nåværende tidspunkt ikke bør utarbeide støtteordninger som favoriserer de som sitter ved makten, for eksempel gjennom å gi stemmestøtte, da det kan bidra til en konkurransevidning. Partilovens inndeling i grunnstøtte og stemmestøtte vil dessuten innebære en mer komplisert tilskuddsforvaltning som vil kreve større saksbehandling enn om støtten ikke kobles til mottatte stemmer. Det anbefales derfor ikke å legge partilovens støtteordning til grunn.

Den svenske ordningen med mandatstøtte favoriserer også de som allerede sitter med mandater i Kirkemötet. Dersom en ønsker å legge til rette for et åpent og levende kirkelig demokrati hvor ulike aktører kan slippe til, vil en slik ordning i liten grad stimulere til dette. Så lenge tilskuddsordningen for de kirkelige valgene er en del av det særskilte kirkevalgtilskuddet som ikke mottas hvert år, vil det dessuten ikke være mulig å betale årlige mandatstøttebeløp, men kun kunne utbetale støtte i valgåret.

Det foreslås derfor i stedet at støtteordningen bygges opp slik at alle som er berettiget til å motta midlene, får støttebeløp på samme nivå. Det kan tenkes et par alternative ordninger:

- 1) Tilskuddsordning for nomineringsgrupper delt i en nomineringsfase og en valgfase
Denne ordningen tar utgangspunkt i at det etableres en tilskuddsordning for nomineringsgrupper som deles i to faser.
 - a. *Intensjonsstøtte*: Den første fasen utløses etter en intensjonsfrist. De nomineringsgrupper som melder sin intensjon om å fremme lister ved valget innen fristen, blir berettiget til å motta støtte til å gjennomføre nominasjonsarbeidet med rekruttering av kandidater og forslagsstillere, formulering av kirkepolitiske program og avholdelse av nominasjonsmøte. Ubrukte midler kan overføres til neste fase, under forutsetning av at nomineringsgruppen klarer å stille liste. Hvis ikke må de tilbakebetales. Det kan vurderes å sette et tak på hvor mye en nomineringsgruppe kan motta i støtte i intensjonsperioden, for eksempel maksimum kr 20 000. Målet for denne fasen kan formuleres slik: «Å sette organiserte nomineringsgrupper av stemmeberettigede i stand til å stille lister i valget til bispedømmeråd og Kirkemötet.»
 - b. *Listestøtte*: Den andre fasen utløses etter fristen for å fremme lister. De nomineringsgrupper som har fremmet lister, blir berettiget til å motta støtte til å formidle informasjon om sine lister og kirkepolitiske programmer, slik at velgerne blir

klar over valgmulighetene sine. Dersom det er en ordning med lister både fra selvstendige nomineringsgrupper og en nominasjonskomité, vil også nominasjonskomiteen være berettiget til støtte på tilsvarende nivå til denne fasen. Det bør vurderes å sette et tak på maksimalt beløp for hvor mye en liste kan motta i støtte, for eksempel maksimum kr 100 000 per liste i et bispedømme. I tillegg kan det vurderes om en nomineringsgruppe som stiller lister i minst seks bispedømmer, kan få rett til å motta kr 100 000 til sentralt nivå. Målet for denne fasen kan formuleres slik: «Å sette de nomineringsgruppene som fremmer lister i valget til bispedømmeråd og Kirkemøtet i stand til å informere velgerne om hva de står for.»

2) Tilskuddsordning hvor nomineringsgrupper og andre aktører kan søke Kirkerådet eller valgrådet om midler til informasjonstiltak i forbindelse med valget

Denne ordningen tar utgangspunkt i at det settes en eller flere fastsatte søknadsfrister for nomineringsgrupper og andre aktører til å søke Kirkerådet eller valgrådet om midler til informasjonsarbeid og andre demokratiske aktiviteter i forbindelse med valget. En slik ordning vil være mer åpen for ulike aktører til å søke om støtte, så lenge det faller inn under tilskuddsordningens målsetning. Det vil også innebære at regelverkets utforming kan være forholdsvis enkel. En utfordring med en slik ordning, i hvert fall når det gjelder Kirkerådet som tilskuddsforvalter, er at et kirkepolitisk styrt organ vil kunne stå relativt fritt til å bestemme om ulike tiltak bør motta støtte eller ikke.

Kirkerådet legger til grunn at det kan være fornuftig på nåværende tidspunkt å avgrense tilskuddsordningen til valget til bispedømmeråd og Kirkemøtet, eventuelt også til de menigheter der det stilles flere lister. Som ansvarlig for økonomistyringen og økonomiforvaltningen til Den norske kirke, vil det være nødvendig for Kirkerådet å føre kontroll og oppfølging med de som mottar støtte.

2.4 Personvalgregler

2.4.1 Personstemmer og strykninger

Begrensningen i antallet mulige tilleggsstemmer til *tre* har til hensikt å gjøre det vanskeligere for et mindretall av velgere som retter på en systematisk måte å oppnå et resultat av personutvelgelsen som kan stride mot ønskene til et flertall av velgerne. Kirkerådet foreslår å videreføre en begrensning i antallet mulige tilleggsstemmer til inntil tre. Kirkemøtet har både i 2013 og 2014 gitt uttrykk for at det ikke ønsker å åpne for strykninger i de kirkelige valgene. Ved kommunestyre- og fylkestingsvalgene er det i dag ikke adgang til å stryke kandidater på listene. Kirkerådet foreslår ingen endringer på dette punkt, men ber likevel høringsinstansene vurdere om strykninger bør gjeninnføres.

2.4.2 Personvalgregler internt på listene

Valgordninger med flertallsvalg bygger på personvalg. Valgordninger med listevalg kan enten ha et svakt eller et sterkt innslag av personvalg avhengig av hvor stor innflytelse velgerne har over kandidatvalget. Kirkerådet stiller spørsmål ved om det bør introduseres en sperregrense ved valg av bispedømmeråd og Kirkemøtet, slik det er ved valg av fylkesting.

(1) Sperregrense med krav om åtte prosents personlig stemmetall

I dette alternativet stilles det krav om at kandidater må ha oppnådd et personlig stemmetall på minst *åtte* prosent av listens stemmetall for at de skal kåres før rekkefølgen på listen. Dette tilsvarer ordningen ved fylkestingsvalg og vil derfor kunne være kjent for velgerne.

(2) Sperregrense med krav om fem prosents personlig stemmetall

I dette alternativet stilles det krav om at kandidater må ha oppnådd et personlig stemmetall på minst *fem* prosent av listens stemmetall for at de skal kåres før rekkefølgen på listen.

(3) Ingen sperregrense

Dette alternativet viderefører dagens ordning, hvor det ikke settes noen sperregrense.

Kirkerådet vurderer å foreslå en sperregrense med krav om fem eller åtte prosents personlig stemmetall i personvalget.

2.4.3 Stemmetillegg

Ved kommunestyrevalg kan et visst antall av de øverste kandidatene på listeforslaget gis et stemmetillegg, jf. valgloven § 6-2. Kandidatene får i så fall et tillegg i sitt personlige stemmetall som tilsvarer 25 prosent av det antall stemmesedler som kommer listen til del ved valget. Kirkerådets foreløpige vurdering er at en ordning med stemmetillegg vil gi uforholdsmessig mye innflytelse til nomineringsgruppen eller en eventuell nominasjonskomité. Kirkemøtet har tidligere lagt vekt på at nominasjonskomiteens innflytelse på valget bør begrenses, og mest mulig innflytelse gis til velgerne. Kirkerådet ber høringsinstansene om tilbakemelding på spørsmålet om det bør innføres en ordning med stemmetillegg ved de kirkelige valgene.

2.5 Valgkretser og stemmekretser

2.5.1 Valgkretser

Etter gjeldende rett er soknet valgkrets for menighetsrådet og bispedømmet valgkrets for bispedømmerrådet. Kirkerådet foreslår på denne bakgrunn ingen endringer i valgreglene på dette punkt.

2.5.2 Stemmegivning begrenset til eget sokn på valgdagen

Kirkelig stemmerett utøves i det soknet en er registrert bosatt i, jf. kirkeloven § 4 første ledd. Personer som midlertidig oppholder seg i et annet sokn enn der de er registrert bosatt, kan stemme ved valget i bostedssoknet ved å avgi forhåndsstemme i det soknet de midlertidig oppholder seg i, før 1. september. Kirkerådet har vurdert om reglene på dette punkt bør endres, slik at det kan bli adgang til å avgi stemme i alle soknene innenfor fellesrådsområdet (kommunen) på valgdagen. Stemmene ville i så fall måtte behandles som *fremmede stemmer* som legges i stemmesedelkonvolutt, og stemmegivningene ville måtte godkjennes i etterkant.

En slik ordning kan være spesielt krevende i kommuner med svært mange sokn og i kommuner med lange avstander mellom soknene. I en kommune som Oslo vil det måtte lages rutiner for å få videreformidlet stemmesedler mellom 38 valgstyrene. Det vil også kunne bli forvirring i stemmelokalene dersom det er nødvendig å holde styr på 38 forskjellige stemmesedler til valg av menighetsråd. I en kommune som Rana, Norges fjerde største kommune i utstrekning og med seks sokn, vil det kreve mye reisetid for å få videreformidlet stemmesedlene. Kirkerådet er derfor usikker på om det er tilrådelig å pålegge alle

fellesrådsområder en slik ordning. Tilbakemeldinger fra høringsinstansene vil være viktig i en slik vurdering.

Del 3: Innledning til reglene, stemmerett, valgbarhet, valgorganer m.m.

3.1 Reglens formål, virkeområde og organenes sammensetning

Kirkerådet foreslår å gi en innledende formålsbestemmelse og fastsette virkeområde for kirkevalgreglene, slik det er vanlig å gjøre i regler. Se forslag til §§ 1-1 og 1-2.

Det foreslås videre å ta inn en henvisning til menighetsrådet, bispedømmerådet og Kirkemøtets sammensetning i tråd med kirkelovens bestemmelser, selv om dette ikke er noe Kirkemøtet uten videre kan endre. Se forslag til §§ 1-3, 1-4 og 1-5.

3.2 Stemmerett og manntall

3.2.1 Stemmerett

Det foreslås å gjøre en del nærmere presiseringer av hvem som har stemmerett ved valg av menighetsråd, bispedømmeråd og Kirkemøtet. Se forslag til nye regler §§ 2-1, 2-2, 2-3 og 2-4.

3.2.2 Manntall

I manntallet som benyttes ved de alminnelige valgene, er det hvor man står folkeregisterført som bosatt den 30. juni i valgåret som avgjør i hvilken kommune man føres inn i manntallet. 30. juni omtales da som skjæringsdatoen for manntallet. På bakgrunn av opplysningene som er registrert på skjæringsdatoen, sendes det ut valgkort. Dersom en velger flytter mellom 1. juli og valgdagen, får ikke dette betydning for hvilken kommune man har stemmerett i. Ved kirkevalgene er det etter gjeldende rett ingen skjæringstidspunkt.

Kirkerådet mener det kan være hensiktsmessig å innføre ordningen med skjæringsdato 30. juni i valgåret også for kirkevalgene. Status per 30. juni vil da være det som legges til grunn på valgdagen, noe som vil være identisk med informasjonen på valgkortene dersom dette sendes ut. En slik ordning vil skape mindre forvirring rundt hvor man er stemmeberettiget, og det vil også føre til mindre behov for rettinger i manntallet i perioden fra 10. august og frem til valgdagen. Det vil også redusere sannsynligheten for at personer som ikke står oppført i et lokalt manntall, likevel skulle hatt stemmerett. Dersom man velger å legge til grunn bostedsdato per 30. juni i valgåret i det endelige manntallet, ville det forenklet prosessen om man også kunne legge til grunn medlemskapsstatus per 30. juni. 30. juni i valgåret er imidlertid en veldig tidlig frist for å være registrert som medlem. I stedet foreslås det å sette fristen til 1. september i valgåret, jf. forslag til ny § 2-9 annet ledd bokstav d.

Særlig om manntall for prester og leke kirkelig tilsatte

Kirkerådet mener det er nødvendig å innføre egne bestemmelser for manntall for valg av prester og for valg av leke kirkelig tilsatte, og foreslår derfor at det fastsettes at bispedømmerådet er ansvarlig for at et manntall over stemmeberettigede ved valg av prester og leke kirkelig tilsatte opprettes og oppdateres på grunnlag av opplysninger fra bispedømmerådet og kirkelige fellesråd i bispedømmet.

3.3 Valgbarhet

Kirkerådet foreslår endringer i valgreglens kapittel 3 for å gjøre bestemmelsene om valgbarhet tydeligere. Blant endringene er et forslag om å samle alle bestemmelsene om

valgbarhet i et felles kapittel, som også inkluderer bestemmelser om valgbarhet som samiske representanter, døvemenighetenes representanter o.l. Se forslag til §§ 3-1, 3-2, 3-3 og 3-4.

3.4 Valgorganene

Etter mønster fra valgloven foreslår Kirkerådet å ta inn et kapittel om valgorganene, det vil si valgstyret, stemmestyret, valgrådet i bispedømmet, bispedømmerådet og Kirkerådet.

Del 4: Valg av medlemmer til menighetsråd og valg av leke medlemmer til bispedømmeråd og Kirkemøtet

4.1 Valgform

Det foreslås å ta inn bestemmelser i valgreglene som klargjør hva som skal til for at valget arrangeres som forholdstallsvalg eller flertallsvalg, se avsnitt 2.1 og 2.2. Det fremmes forslag om slike bestemmelser i §§ 5-1 og 5-2.

4.2 Nærmere bestemmelser ved forholdstallsvalg

4.2.1 Registrering av nomineringsgrupper

Kirkerådet ser behov for å klargjøre regelverket knyttet til listenes navn m.v. i regelverket. Det må skilles mellom nomineringsgruppene sin registrering av gruppenavn og eventuelt nominasjonskomiteens registrering av et navn på listen.

Når det gjelder nomineringsgrupper sin registrering av gruppenavn, foreslås det å fastsette en ordning etter mønster fra Sverige. En nomineringsgruppe som vil fremme lister i bispedømmeråds- og kirkemøtevalg, kan søke Kirkerådet om registrering av gruppenavnet. En registrering hos Kirkerådet innebærer at nomineringsgruppen får enerett til å stille valglister under det registrerte navnet i alle kirkelige valg. En nomineringsgruppe som vil fremme liste i menighetsrådsvalget, kan søke bispedømmerådet om registrering. En registrering hos bispedømmerådet innebærer at nomineringsgruppen får enerett til å stille valglister under det registrerte navnet i det aktuelle menighetsrådsvalget.

Dersom det etableres en nominasjonskomité ved valg av bispedømmeråd, bør navnet for denne listen fastsettes. Kirkerådet foreslår å fastsette at navnet på denne listen skal være *Felleslisten*. Bakgrunnen for et forslag om å kalle listen for *Felleslisten* er at det ved alminnelige valg hender at det leveres en felles liste fra ulike politiske partier, noe som innebærer at listen vil være tverrpolitisk.

4.2.2 Krav til og behandling av listeforslag

4.2.2.1 Antall kandidater på listeforslaget

Ved menighetsrådsvalget er det i dag krav om at alle kandidatlistene må ha minst så mange forskjellige kandidater som det skal velges faste medlemmer. I tillegg er det fastsatt at nominasjonskomiteens liste skal ha minst så mange forskjellige kandidater som det skal velges faste medlemmer og varamedlemmer til sammen. Ingen lister skal inneholde mer enn dobbelt så mange navn som antallet medlemmer og varamedlemmer som skal velges. Kirkerådet foreslår ingen endringer på dette punkt.

Etter gjeldende regler er det forskjellige krav til antallet kandidater på nominasjonskomiteens liste og andre lister ved bispedømmeråds- og kirkemøtevalget. Mens nominasjonskomiteens foreløpige liste skal ha 18 kandidater, kan andre grupper av forslagsstillere ha minst sju og maksimalt 18 kandidater. Kirkerådet foreslår å videreføre kravet om minst sju og maksimalt 18 kandidater for å kunne stille lister og foreslår at det skal legges til grunn for alle listeforslag. Dersom det bare foreligger liste fra én nomineringsgruppe, sml. avsnitt 2.2.2 alternativ 4, vil en risikere at det er færre kandidater i valget enn det skal velges plasser. Dersom det ikke er noen nomineringsgrupper som fremmer lister, bør nominasjonskomiteen fremme en liste med 18 kandidater, jf. avsnitt 4.3.3.

4.2.2.2 Antall underskrifter på listeforslaget

I dag er det krav om ti underskrifter ved valg til menighetsråd og 150 underskrifter ved valg til bispedømmeråd og Kirkemøtet. Ved valg til bispedømmerådet og Kirkemøtet er det ytterligere satt et krav om at underskriftene skal komme fra minst tre ulike sokn i bispedømmet, hvor maksimalt 50 prosent av underskriverne kan komme fra ett og samme sokn. Kirkerådet foreslår ingen endringer på antallet underskrifter på listeforslaget ved valg til menighetsråd. Ved valg til bispedømmeråd foreslår Kirkerådet at det som et utgangspunkt er et krav om 150 underskrifter på listeforslaget, men at det etableres en forenklet ordning for registrerte grupper.

4.2.2.4 Tillitsutvalg og tillitsvalgt

Kirkerådet foreslår å legge valglovens bestemmelser om tillitsvalgte og tillitsutvalg til grunn for valg av bispedømmeråd og Kirkemøtet. Også i det tilfelle det opprettes en nominasjonskomité som fremmer en liste, bør det være utpekt tillitsvalgt og et tillitsutvalg som kan opptre på vegne av kandidatene på listen. Kirkerådet foreslår at nominasjonskomiteens leder opptrer som tillitsvalgt for nominasjonskomiteens liste og at nominasjonskomiteen opptrer som tillitsutvalg.

Valgmyndighetenes behandling av listeforslagene, offentliggjøring, klage over behandlingen av listeforslaget

Det foreslås å legge valglovens bestemmelser om valgmyndighetens behandling av listeforslagene, valglovens bestemmelser om offentliggjøring av godkjente valglister og valglovens bestemmelser om klager over valgmyndighetenes behandling av listeforslaget til grunn for de kirkelige valgene. Se forslag til §§ 6-4 g, 6-4 h og 6-4 i.

4.2.3 Supplerende nominasjon ved forholdstallsvalg

Supplerende nominasjon ved flertallsvalg er behandlet i avsnitt 4.3.4. Kirkerådet foreslår at det skal åpnes for supplerende nominasjon også i tilfeller hvor det stilles flere lister ved valg av bispedømmeråd og Kirkemøtet, dersom en går inn for en ordning med en form for nominasjonskomité, jf. alternativ 1, 2 eller 3 i avsnitt 2.2. Det er kun på nominasjonskomiteens liste det kan fremmes kandidater gjennom supplerende nominasjon. Siden listene vil være prioriterte, vil kandidatene settes nederst på listen som supplerte kandidater. For å bidra til en forenkling foreslås det at fristen for den supplerende nominasjonen ved forholdstallsvalg samkjøres med nominasjonskomiteens frist.

4.2.4 Stemmesedler. Velgernes adgang til å endre stemmesedler

4.2.4.1 Trykking av stemmesedler

Ved kirkevalget i 2011 hadde bispedømmerrådet ansvaret for trykking og utsendelse av stemmesedler ved valg av bispedømmerråd og Kirkemøtet. Valgstyret (menighetsrådet) hadde ansvar for trykking av stemmesedler ved valg av menighetsråd. Dette ble endret ved kirkevalget i 2015. Da fikk valgstyret ansvaret for trykking av stemmesedler både ved valg til menighetsråd og til bispedømmerråd og Kirkemøtet. På bakgrunn av erfaringene fra kirkevalget i 2015 foreslår Kirkerådet at en går tilbake til ordningen som var gjeldende i 2011.

4.2.4.2 Endringer på stemmeseddelen

Det foreslås å videreføre ordningen hvor velgeren ved valg til menighetsråd kan gi inntil tre kandidater på stemmeseddelen én tilleggsstemme. Videre foreslås det å fastsette at velgeren ved valg til bispedømmerråd og Kirkemøtet kan gi inntil tre kandidater på stemmeseddelen én tilleggsstemme, og føre på inntil tre navn fra andre lister.

4.2.5 Mandatfordelingen og kandidatkåringen

Valgoppgjøret ved forholdstallsvalg består av to elementer. Først fordeles mandatene mellom de ulike listene. Deretter kåres kandidatene som ble valgt som medlem og varamedlem fra hver liste. Kirkerådet foreslår å videreføre St. Laguës metode ved mandatfordelingen, da denne er benyttet i en modifisert versjon ved andre valg i Norge.

Når det gjelder ordningen med listestemmer, er det en ordning som gjelder ved kommunestyrevalg, men ikke fylkestingsvalg eller valg av Stortinget. Det henger sammen med muligheten for å gi såkalte slengere, det vil si at velgeren også kan gi en personstemme til inntil tre kandidater på andre valglister.

Hver stemmeseddel teller like mange listestemmer som det skal velges medlemmer, det vil si sju listestemmer der det er direkte valg. Ved oppføring av navn fra annen valgliste trekkes det fra én listestemme pr. navn på valglisten, mens det legges til én listestemme pr. navn på den andre valglisten. Kirkerådet foreslår å videreføre ordningen med listestemmer, som en følge av forslaget om å videreføre muligheten for å gi slengere.

4.3 Nærmere bestemmelser ved flertallsvalg

4.3.1 Innledning

Bestemmelsene om flertallsvalg vil tre inn dersom det kun foreligger én liste ved menighetsrådsvalg eller hvis det foreligger én eller ingen liste ved bispedømmerråds- og kirkemøtevalg.

4.3.2 Nominasjonskomité

Kirkerådet foreslår å videreføre bestemmelsen om nominasjonskomité ved valg av menighetsråd, med noen språklige justeringer.

Når det gjelder nominasjonskomité ved valg av bispedømmerråd og Kirkemøtet, må det ses i sammenheng med avsnitt 2.2. Alternativet med en videreføring av dagens ordning og alternativet med nominasjonskomité og andre lister med samtidige frister vil begge medføre et

behov for en nominasjonskomité. Kirkerådet foreslår i disse tilfeller å videreføre dagens oppnevningsprosedyre for nominasjonskomiteen, med noen språklige endringer.

4.3.3 Krav til og behandling av listen

Ved menighetsrådsvalg gjelder kravene til listen og behandlingen av listen tilsvarende som for kravene ved lister ved forholdstallsvalg, se avsnitt 4.2.2. Ved bispedømmerråds- og kirkemøtevalget gjelder kravene til listen og prosedyrene ved behandlingen av listen tilsvarende som for kravene ved lister ved forholdstallsvalg, se avsnitt 4.2.2, med noen særskilte bestemmelser. Se forslag til § 7-4.

4.3.4 Supplerende nominasjon ved flertallsvalg

Kirkerådet foreslår å videreføre ordningen med supplerende nominasjon ved *menighetsrådsvalget*, der det er én liste med et mangelfullt antall kandidater. Når det gjelder supplerende nominasjon ved *flertallsvalg av bispedømmeråd og Kirkemøtet*, vises det til omtalen av supplerende nominasjon ved forholdstallsvalg ved valg av bispedømmeråd og Kirkemøtet i 4.2.3. Når bare nominasjonskomiteens liste foreligger ved valget, kan det være hensiktsmessig å videreføre muligheten for at grupper som opplever at de ikke er representert på nominasjonskomiteens liste, kan fremme kandidater gjennom supplerende nominasjon. Det foreslås derfor å videreføre denne muligheten.

4.3.5 Stemmesedler. Velgernes adgang til å endre på stemmesedler

Det foreslås å videreføre at velgeren ved valg til menighetsråd kan gi inntil tre kandidater på stemmeseddelen én tilleggsstemme. Velgere kan ved flertallsvalg i et menighetsrådsvalg også gi en personstemme til inntil tre andre valgbare personer som er bosatt i soknet. Videre foreslås det å videreføre at velgeren ved valg til bispedømmeråd og Kirkemøtet kan gi inntil tre kandidater på stemmeseddelen én tilleggsstemme. Andre endringer på stemmeseddelen teller ikke med ved valgoppgjøret.

4.4 Forhåndsstemmegivningen

Forhåndsstemmegivning har blitt vanligere ved andre valg. Kirkerådet er kjent med tilfeller hvor tilbudet av forhåndsstemmelokaler var mer begrenset enn det man kunne få inntrykk av. Kirkerådet har vurdert om det bør foreslås endringer i reglene om forhåndsstemmegivning for å forbedre denne. Det vil imidlertid ikke være ressursmessig grunnlag til å innføre løsninger som tilsvarer forhåndsstemmegivning ved alminnelige valg. Å sikre en bemanning til avvikling av forhåndsvalg på tilsvarende nivå som kommunevalgene vil være veldig ressurskrevende.

Kirkerådet foreslår å fastsette en ny bestemmelse som i hovedsak viderefører dagens ordning, men hvor reglene er formulert på en måte som gjør det tydeligere at valgstyret skal legge til rette for forhåndsstemmegivning i den grad det er mulig. Det foreslås også å presisere at forhåndsstemmegivningen som et minimum bør kunne skje på minst ett kirkekontor i fellesrådsområdet i ordinær åpningstid. Det vil imidlertid ikke være et absolutt krav, valgstyret (menighetsrådet) må selv avgjøre hva som er mulig i soknet. For øvrig foreslås det bestemmelser om forhåndsstemmegivningen som i stor grad bygger på valglovens bestemmelser.

Kirkerådet har også vurdert muligheten for å åpne for internettstemmegivning i perioden for forhåndsstemmegivningen. De alminnelige politiske valgene har valgt å ikke gå videre med forsøk med internettvalg etter stortingsvalget i 2013. IT-utvikling vil kunne koste mye. Selv om internettvalg i seg selv ut fra noen perspektiver kan fremstå som hensiktsmessig, er det lite trolig at dette kan prioriteres ut fra et kost-/nytteperspektiv.

Kirkerådet vil i forkant av kirkevalget i 2019 utrede spørsmålet nærmere for å få noen overordnede kostnadsoverslag knyttet til utvikling og implementering av en tilfredsstillende ordning for internettvalg. I denne saken foreslås det kun at valgreglene gir *hjemmel* for at Kirkerådet, dersom Kirkerådet finner det økonomisk forsvarlig, *kan* gi regler om internettstemmegivning i perioden for forhåndsstemmegivning.

Ved alminnelige valg er det adgang til tidligstemming i tidsrommet 1. juli til 9. august. Kirkerådet foreslår ikke å åpne for tidligstemming ved kirkevalget, da det vil kunne medføre praktiske problemer siden det er så tidlig i valggjennomføringen. Kirkerådet foreslår å fastsette regler som åpner opp for at valgstyret *kan* gjennomføre ambulerende stemmegivning, dersom valgstyret ønsker det og har ressurser til å gjennomføre slik stemmegivning. Se forslag til § 8-3 tredje ledd.

Til slutt foreslås det å gi Kirkerådet hjemmel til å gi særskilte regler for forhåndsstemmegivning ved Svalbard kirke og Sjømannskirken.

4.5 Tidspunkt og sted for valg. Stemmegivningen på valgtinget

4.5.1 Tidspunkt og sted for valg

Kirkerådet foreslår å videreføre det materielle innholdet i bestemmelsene, men med noen språklige endringer, se forslag til § 10-1.

4.5.2 Stemmegivningen på valgtinget

Kirkerådet ser behov for å stramme inn kravet om hemmelige valg. Kirkerådet foreslår derfor følgende nye bestemmelse etter mønster fra valgloven § 9-5 som slår fast at

Velgeren skal i enerom og usett brette sammen stemmeseddelen slik at det ikke er synlig hvilken valgliste velgeren stemmer på. Velgeren leverer stemmeseddelen til stemmestyret, som stempler den med et offisielt stempel. Velgeren legger selv stemmeseddelen ned i en urne.

Når det gjelder legitimasjonsplikt, foreslås det å benytte samme krav som valgloven benytter seg av. Når det gjelder valgagitasjon, foreslås det tilsvarende i hovedsak å benytte valglovens bestemmelse tilsvarende. Det vil bli gitt utfyllende informasjon om valgagitasjon, legitimasjonsplikt og hemmelige valg i Kirkerådets valghåndbok og i opplæring av medarbeidere. For øvrig foreslås det å videreføre gjeldende rett, men med noen språklige forenklinger.

Del 5: Valg av andre representanter til bispedømmerrådet og Kirkemøtet

5.1 Valg av prest til bispedømmerråd og Kirkemøtet

Kirkerådet foreslår i hovedsak å videreføre bestemmelsene om valg av prest til bispedømmerråd og Kirkemøtet, med noen språklige justeringer. I tillegg foreslås det å fastsette at velgeren vil kunne gi stemme til én kandidat i valget, slik at velgeren vil kunne gi uttrykk for hvilken kandidat den ønsker mest at blir innvalgt. For øvrig vises det til avsnittene om stemmerett og valgbarhet.

5.2 Valg av lek kirkelig tilsatt til bispedømmerråd og Kirkemøtet

Kirkerådet foreslår i hovedsak å videreføre bestemmelsene om valg av prest til bispedømmerråd og Kirkemøtet, med noen språklige justeringer. I tillegg foreslås det å fastsette at velgeren vil kunne gi stemme til én kandidat i valget, slik at velgeren vil kunne gi uttrykk for hvilken kandidat den ønsker mest at blir innvalgt.

5.3 Valg av døvemenighetenes representant til bispedømmerråd og Kirkemøtet

Ved kirkevalget i 2015 klarte ikke nominasjonskomiteen å fremme en fullstendig kandidatliste. Det ble avgitt 22 stemmer i valget. Sju stemmer ble forkastet. Etter Kirkerådets vurdering tilsier erfaringene fra de siste kirkevalgene at det er behov for å gjøre noen grep for å styrke valget av døvemenighetenes representant. Det er særlig tre momenter som bør vurderes i reglene for dette valget; 1) spørsmålet om direkte valg eller indirekte valg, 2) nominasjonsorgan og 3) antall kandidater. Kirkerådet foreslår at valget gjennomføres som et direkte valg i stedet for indirekte valg og at de leke medlemmene av Døvekirkenes fellesråd opptrer som nominasjonskomité for valget. Kirkerådet foreslår videre at antallet på fem kandidater videreføres for å sikre at det blir et reelt valg.

5.4 Valg av samiske representanter til bispedømmerråd og Kirkemøtet

Samisk kirkeråd har vinteren 2016–2017 gjennomført en høring om samisk kirkelig valgmøte som blant annet dreier seg om valg av samiske representanter til bispedømmerråd og Kirkemøtet. Denne høringen om kirkevalgreglene går derfor ikke konkret inn på dette.

Del 6: Felles bestemmelser

6.1 Prøving av stemmegivninger og stemmesedler, opptelling, protokollering, m.m.

6.1.1 Godkjenning av stemmegivning

I den statlige valglovgivningen skilles det mellom prøving av *stemmegivning* og prøving av *stemmesedler*. En godkjenning av stemmegivningen dreier seg om velgeren har adgang til å stemme, blant annet ut fra at velgeren er innført i manntallet eller har avgitt stemme tidligere. Valgloven har egne pedagogiske bestemmelser om godkjenning av stemmegivning i §§ 10-1, 10-1a og 10-2. Det kirkelige valgregelverkets bestemmelser om hva som skal til for å godkjenne stemmegivninger bør etter Kirkerådets oppfatning revideres etter mønster fra valgloven. Kirkerådet foreslår å gjøre dette i reglenes §§ 14-1,14-2 og 14-3.

6.1.2 Godkjenning av stemmeseddel

Kirkerådet ser behov for at reglene tydeliggjøres slik at dette blir litt lettere tilgjengelig enn tidligere. Valgloven har en egen pedagogisk bestemmelse om godkjenning av stemmesedler i § 10-3. Kirkerådet foreslår en egen paragraf i valgreglene som bygger på denne, se forslag til § 14-3.

6.1.3 Opptellingsprosedyrer

Ved valg til kommunestyre, fylkesting og Storting er det lovbestemmelser om foreløpig opptelling og endelig opptelling. Også Svenska kyrkan skiller mellom en foreløpig opptelling og endelig opptelling. Kirkerådet foreslår en endring i reglene der foreløpig og endelig opptelling tas inn, men at det gjennomføres i praksis på litt ulik måte ut fra valgformen.

På grunn av at det kan ta tid å få sendt inn stemmesedlene til valgrådet til opptelling av direkte valg til bispedømmeråd og Kirkemøtet, er det i gjeldende regler lagt opp til at opptellingen skal skje innen ti dager fra valgdagen. En mulig ordning her kan være at valgstyrene i menighetene – i de tilfeller det er forholdstallsvalg – får i oppgave å telle opp antallet stemmer hver liste har mottatt i valget av bispedømmeråd og Kirkemøtet og rapportere dette inn til valgrådet innen kl. 12 på dagen etter valgdagen. Valgrådet vil på bakgrunn av dette kunne foreta et foreløpig valgoppgjør og rapportere et foreløpig resultat av fordelingen av mandater mellom de ulike listene. Det bør også telles over hvor mange av hver stemmeseddel som er rettet og hvor mange som er urettet. Dette gir et visst bilde av hvor stor usikkerhet det er knyttet til den foreløpige opptellingen.

Denne endringen innebærer ikke store forskjeller for valgstyrene, da disse allerede i dag skal telle opp antallet stemmesedler og rapportere inn tallene for å avdekke valgdeltakelsen. Forskjellen blir at de teller opp hver liste for seg i stedet for at de teller listene samlet.

Foreløpig opptelling av menighetsrådsvalg der det er forholdstallsvalg, gjøres på samme måte som foreløpig opptelling ved forholdstallsvalg til bispedømmeråd og Kirkemøtet.

Dersom valg gjennomføres som flertallsvalg, må også personstemmer telles to ganger. Dette betyr at det ved menighetsrådsvalgene er nødvendig at personstemmene også telles ved den foreløpige opptellingen. Ved valg til bispedømmeråd og Kirkemøtet skal valgstyrene uansett bare telle opp antall stemmesedler, fordelt på rettede og urettede stemmesedler. Dette betyr at valgrådet må telle personstemmene to ganger når endelig opptelling skal gjøres. Se forslag til § 14-4.

Det foreslås å gi hjemmel til Kirkerådet til å fravike bestemmelser om opptellingsprosedyrer for å åpne opp for elektronisk opptelling, dersom dette kan forsvares ut fra en kost-nyttevurdering.

6.1.4 Protokollering

Det foreslås en ny paragraf som viderefører gjeldende rett for protokollering av valget, med noen presiseringer. Se forslag til § 14-5.

6.2 Prøving av valgets gyldighet. Klage

Ved kirkevalget i 2015 mottok Kirkerådet 32 klager til behandling. I tillegg er Kirkerådet kjent med at bispedømmerådet som klageinstans enkelte steder behandlet klager på menighetsrådsvalget. Kirkerådet har ikke tidligere fått et like stort omfang av klager.

På grunnlag av at det tidligere er noe begrenset forvaltningspraksis knyttet til valgreglens bestemmelser, gir de aktuelle bestemmelsene liten veiledning til hva som skal vektlegges i en klagebehandling. Kirkerådet foreslår å ta inn bestemmelser i valgreglene som bygger på bestemmelsene om klage i valgloven. Dette vil være en regelfesting av Kirkerådets forvaltningspraksis knyttet til klagebehandling ved kirkevalget i 2015.

Kirkerådet foreslår på denne bakgrunn endringer i et nytt kapittel 15 i reglene, se forslag til §§ 15-1, 15-2 og 15-3. Kirkerådet tar også sikte på å utarbeide en mer detaljert veiledning om behandling av klager i valghåndboken til kirkevalget i 2019.

6.3 Nytt valgoppgjør i perioden. Suppleringsvalg

6.3.1 Nytt valgoppgjør i perioden

Kirkerådet gjorde i sitt møte 23. mars 2017 vedtak om en mindre endring i valgreglens bestemmelser om nytt valgoppgjør i perioden i medhold av Kirkerådets myndighet etter regler for valg av menighetsråd § 14-2 og regler for valg av bispedømmeråd og Kirkemøtet § 7-2 annet ledd. Bakgrunnen var at de gjeldende reglene kun åpnet for at det kunne påbys nytt valgoppgjør dersom en plass i rådet ble ubesatt etter at varamedlemmene i tilfelle var rykket opp. Siden de aktuelle bestemmelsene nylig er endret, foreslår Kirkerådet ingen endringer om dette.

6.3.2 Suppleringsvalg

Kirkerådet foreslår at gjeldende bestemmelser ved suppleringsvalg for menighetsråd bør videreføres i regelverket, med noen språklige justeringer. For bispedømmerådet stiller situasjonen seg litt annerledes, særlig i de bispedømmene hvor det er flere lister. Gjennomføringen av et suppleringsvalg i hele bispedømmet midt i valgperioden vil være svært omfattende og kostnadsfullt. Ubesatte plasser i bispedømmerådet vil i praksis fylles gjennom nytt valgoppgjør. Dersom en valgliste ikke har nok personer til å fylle sine mandater, foreslås det en ny bestemmelse som bygger på valgloven tilsvarende bestemmelse.

6.4 Forskjellige bestemmelser

Kirkerådet foreslår noen nærmere bestemmelser om oppbevaring, avhending og tilintetgjøring av valgmateriell og taushetsplikt etter mønster fra valgloven. Når det gjelder spørsmålet om valgobservasjon, foreslås det ikke å gå inn for en ordning med dette.

Del 7: Konsekvenser

7.1 Konsekvenser for kjønn og likestilling

I regler for valg av menighetsråd er gjeldende rett at kandidatlistene «bør ha minst 40 prosent representasjon av hvert kjønn blant de foreslåtte kandidatene på den enkelte liste». I regler for valg av bispedømmeråd og Kirkemøtet er gjeldende rett at «begge kjønn skal på kandidatlisten være representert med minst 40 prosent» ved valg av leke medlemmer, mens «begge kjønn skal være representert» på nominasjonslistene ved valg av prestenes representant, representant for lek kirkelig tilsatte, samiske representanter og representant fra Døvekirken. Det foreslås å videreføre disse prinsippene i forslaget til nye regler.

7.2 Økonomiske og administrative konsekvenser

Bevilgningene til kirkevalget i 2015 var totalt kr 81,5 millioner. Kirkerådet legger til grunn at de kirkelige valgene fortsatt vil bli finansiert på om lag det samme nivået. For ordens skyld må det imidlertid presiseres at det er avhengig av et ekstra tilskudd fra Stortinget.

I 2015 var det satt av 29 millioner kroner til *lokal tilrettelegging*. Det var ca. 15 000 valgfunksjonærer, noe som viser at gjennomføringen av valget er avhengig av et stort apparat med mange som gjør en stor innsats for at valget avholdes i tråd med regelverket.

Det ble utbetalt 7,6 millioner kroner til bispedømmerådene til *regional tilrettelegging*.

Innenfor dette beløpet var det beregnet støtte til opplæring i forkant av valget, opptelling og kursing av nye menighetsråd i etterkant av valget. Dette i tillegg til at det fra 2009 ble innarbeidet et halvt årsverk i hvert bispedømme i forbindelse med demokratireformen.

Videre ble det brukt 17,2 millioner kroner til valgkortutsendingen, 8,7 millioner til kommunikasjonsutgifter og ellers ca. 4 millioner i *sentral tilrettelegging*. En utgiftstype som i liten grad ble omtalt i St.prp. nr. 39 (2008–2009), er IKT-utvikling i forbindelse med valgene. I forbindelse med kirkevalget i 2015 var det også behov for omfattende utvikling knyttet til medlemsregisteret og valgmodulen for å kunne gjennomføre valget.

Dersom det etableres en tilskuddsordning for støtte til nomineringsgrupper mv., vil midlene måtte tas fra det særskilte tilskuddet til de kirkelige valg. Det vil også medføre et behov for tilskuddsforvaltning knyttet til ordningen.

ⁱ Bernt Aardal (2010). «Den norske stortingsvalgordningen og dens politiske konsekvenser» i *Norsk Statsvitenskapelig Tidsskrift* nr. 2, 2010, s. 75–104.

ⁱⁱ Nominasjonskomiteens liste – Mangfoldig folkekirke i Borg og Hamar.

DEN NORSKE KIRKE

Bergen kirkelige fellesråd

Kirkerådet

Vår ref.
17/96-8/TONO

Deres ref.

Dato:
01.06.2017

Høringsuttalelse nye regler for valg av menighetsråd, bispedømmeråd og Kirkemøtet

Høringsuttalelse fra Bergen kirkelige fellesråd

Innledning

Bergen kirkelige fellesråd (BKF) vil bemerke at rådet støtter den vektleggingen som fremkommer når det gjelder å fortsatt arbeide for en demokratisk styrt folkekirke. Følgende punkter anser rådet som viktige føringer når det gjelder endring av valgreglene:

1. BKF ønsker en demokratisk styrt folkekirke, der det er de stemmeberettigede medlemmene i kirken som utgjør demokratiet. Et viktig demokratisk prinsipp er at alle har én stemme.
2. Soknet er grunnenheten i kirken og folkevalgte som representerer soknet, må utgjøre de styrende organer.
3. Det skal være enkelt å stemme.
4. Det skal være enkelt å vite hva en stemmer på.
5. Det skal være enkelt å stille til valg.
6. Kirken bør ha en valgordning som ligger tettest mulig opp mot valgordning ved kommunestyre-, fylkestings- og stortingsvalg.

BKF velger å utale seg om et utvalg av spørsmålsstillingene, nummerert i tråd med punktene i høringsnotatets kortversjon.

Del 1. Bakgrunn

BKF er enig i forslaget om å slå sammen regelsettene til ett sett regler og at disse legges så tett som mulig opp til valglovens bestemmelser om valg til kommunestyre-, fylkestings- og stortingsvalg.

Del 2. Overordnede problemstillinger

2.1

BKF mener direkte valg på alle leke medlemmer til bispedømmeråd og Kirkemøtet best ivaretar demokratiet i vår kirke.

2.2

Det viktigste her er at ordningen ikke blir for komplisert, verken i nominasjonsprosessen, ved valget eller ved opptellingen.

2.3

BKF er enig i forslaget om tilskudd til nominasjonsarbeidet, i første omgang til valget til bispedømmeråd og Kirkemøtet.

2.4.1

BKF er enig i forslaget om tillate inntil tre tilleggsstemmer.

Siden det nylig er kommet signaler som tyder på at det kan åpnes opp for å stryke kandidater ved kommunestyre- og fylkestingsvalg, mener BKF at dette bør være mulig også ved de kirkelige valgene. I tillegg til at valgreglene for kirken vil ligne på valgloven, vil en slik mulighet også bidra til økt innflytelse for den enkelte som avgir stemme.

2.4.2

BKF er enig i forslaget om 8 % sperregrense ved valg av bispedømmeråd og Kirkemøtet. Det vil si at en kandidat må ha oppnådd et personlig stemmetall på minst åtte prosent av listens stemmetall for å kåres før rekkefølgen på listen.

2.5.2

BKF mener det bør være mulig å avgi stemme i alle sokn i samme fellesrådsområde på valgdagen.

Tilbakemeldinger fra tidligere kirkevalg viser at dette forventes av mange stemmegivere.

Del 3. Innledning til reglene, stemmerett, valgbarhet, valgorganer m.m.

3.2.2

BKF er enig i at det innføres egne manntall over prester og leke kirkelig tilsatte. Ansvar for opprettelse og oppdatering av disse bør ligge til bispedømmerådet.

Del 4. Valg av medlemmer til menighetsråd og valg av leke medlemmer til bispedømmeråd og Kirkemøtet

4.2.1

BKF er enig i at det er behov for å klargjøre regelverket knyttet til navn på lister til kirkevalget.

4.2.3

BKF er enig i at det skal åpnes for supplerende nominasjon til nominasjonskomitéens liste dersom det foreligger en slik liste.

4.2.4.2

BKF er enig i videreføringen av ordningen der velgeren kan gi tilleggsstemmer til inntil tre kandidater ved menighetsrådsvalget. BKF er også enig i at det skal gis mulighet til å gi tilleggsstemmer til inntil tre kandidater og føre opp inntil tre navn fra andre lister ved valg til bispedømmeråd og Kirkemøtet.

I tillegg mener BKF at det bør åpnes opp for mulighet til strykninger.

4.3.2

BKF er enig i at bestemmelsen om nominasjonskomité ved menighetsrådsvalg videreføres.

4.3.4

BKF er enig i forslaget om å videreføre ordningen med supplerende nominasjon ved menighetsrådsvalg, der det bare en én liste med mangelfullt antall kandidater. Det bør også være mulig med supplerende nominasjon dersom det bare foreligger liste fra en nominasjonskomité til valg til bispedømmeråd og Kirkemøtet.

4.3.5

BKF er enig i det som beskrives her.

I tillegg mener BKF at det bør åpnes opp for mulighet til strykninger.

4.4

BKF har erfaring fra at forhåndsstemmegiving til kirkevalget er blitt mer og mer viktig. Det bør gis mulighet til å forhåndsstemme både i den enkelte menighet og på et sentralt kirkekontor (som sannsynlig vis har anledning til å ha en lengre åpningstid).

BKF er enig i at Kirkerådet bør få hjemmel til å gi regler om internettstemming i perioden for forhåndsstemming.

BKF mener det er viktig å kunne tilby ambulerende stemmegiving.

Del 5. Valg av andre representanter til bispedømmerådet og Kirkemøtet

5.1

BKF er enig i at velgeren skal kunne gi stemme til bare én kandidat.

5.2

BKF er enig i at velgeren skal kunne gi stemme til bare én kandidat.

Del 6. Felles bestemmelser

6.1.1

BKF er enig i at valgreglene revideres slik at de ligner mest mulig på valgloven, i dette tilfelle i forhold til godkjenning av stemmegivning.

6.1.2

BKF er enig i dette forslaget.

6.1.3

BKF er enig i forslaget om å gi hjemmel til Kirkerådet til å eventuelt å åpne opp for elektronisk opptelling.

6.2

BKF er enig i en tilnærming til valgloven også på dette punktet.

Del 7. Konsekvenser

7.1

BKF er enig i at disse prinsippene videreføres.

Andre kommentarer

- BKF anbefaler at det gjøres tydelig hvorvidt prester kan stille til valg som leke kirkelig kandidater, dersom de ikke er i aktiv tjeneste som prester.
- BKF vil også påpeke viktigheten av god opplæring for menighetsråd og andre som skal være medansvarlige for den lokale gjennomføringen av kirkevalget. God opplæring gir trygghet i et viktig arbeid. Det er i denne sammenhengen gledelig å legge merke til fokus på pedagogisk tilnærming etter modell fra valgloven (jfr del 6)

Vedtatt i Bergen kirkelige fellesråd 14. juni 2017.

Asbjørn Vilkenen
kirkeverge

Tove Margrete Nordmark
administrasjonssjef
Direkte tlf: 55 59 71 61
TN527@kirken.no

DEN NORSKE KIRKE

Bergen kirkelige fellesråd

BERGEN KIRKELIGE FELLESRÅD

Bergen kirkelige fellesråd - Sekreteriatsfunksjon for kontrollutvalget

Saksnr.	Utvalg	Møtedato
30/17	Bergen kirkelige fellesråd	14.06.2017

Saksansv : Heimli, Mette Rogstad
Saksbeh.: Heimli, Mette Rogstad

Arkiv: KA - 012.0

Arkivsaknr: 17/24

Bakgrunn:

Bergen kirkelige fellesråd besluttet i møte 15.02.2017 at BKF's kontrollutvalg skal ha uavhengig sekretariatsfunksjon slik Kirkemøtet har det. Kontrollutvalget ble gitt fullmakt til å kjøpe inn sekretariatstjenester i samråd med AAU (Ref. BKF-sak 09/17).

I første omgang ble det innhentet tilbud fra Hordaland fylkeskommune v/sekreteriat for kontrollutvalget. Basert på kontrollutvalgets forslag til aktivitetsplan (ref BKF-sak 68/16) og innspill fra kontrollutvalgets leder ble arbeidets omfang av fylkeskommunen stipulert til ca 200 timer pr år. I dette timetallet ligger blant annet utarbeidelse av forslag til nytt reglement for kontrollutvalget, utarbeidelse av anbud på revisjonstjenester og kvalitetssikring av arbeid for gjennomføring av forvaltningsrevisjon og selskapskontroll.

Antatt størrelse på oppdraget gjorde det dermed nødvendig å innhente pristilbud fra flere potensielle leverandører (ref. regelverk for offentlige anskaffelser).

Ved svarfristens utløp 16.mai hadde tre leverandører kommet med tilbud.

Kontrollutvalget behandlet mottatte tilbud i møte 23.05.2017 (KU-sak 11/17).

Samtlige tilbydere ansees å være profesjonelle for oppgaven, og tilbudt timepris ble dermed avgjørende for kontrollutvalgets anbefaling til fellesrådet.

Protokoll fra møte i kontrollutvalget vedlegges saken.

Eventuell forvaltningsrevisjon og selskapskontroll er forutsatt gjennomført av ekstern revisor. Da omfanget på dette arbeidet vil kunne variere fra år til år forventer vi at revisors honorar vil være basert på timer avtalt for det enkelte oppdrag.

BKF's Arbeidsutvalget drøftet saken i møte 01.06.17 og ber kontrollkomiteen legge fram saken for fellesrådet.

Kontrollutvalgets forslag til vedtak:

Kontrollutvalget tilrår BKF å inngå avtale med Hordaland Fylkeskommune om kjøp av sekretærtjeneste til BKF's kontrollutvalg fra fylkeskommunens sekteteriat for kontrollutvalg i henhold til tilbud av 16.05.2017.

KIRKEVERGEN I BERGEN 02.06.2017

Asbjørn Vilkenen
kirkeverge

Heimli, Mette Rogstad
økonomisjef

Vedlegg:

Dok.dato	Tittel
02.06.2017	Kontrollutvalget - protokoll fra møte 23.05.2017

PROTOKOLL FRA MØTE I KONTROLLUTVALGET 23.05.2017

kl 17.00 – 17.30 møterom Lyderhorn i Aasegården

Til stede: Karl Johan Hallaråker (leder)
Jorid Laura Vingen Endal (medlem)
Nils Gunnar Toppe (medlem)

Meldt forfall: Christian Nasset (1. vara)
Lene Hjortland Skårvik (2. vara)

Fra administrasjonen: Mette Rogstad Heimli (sekretær for utvalget)

Saksliste:

Sak 09/17: **Godkjenning av innkalling og saksliste**

Vedtak: Kontrollutvalget godkjenner innkalling og sakliste slik den foreligger.

Sak 10/17: **Godkjenning av protokoll fra møte i kontrollutvalget 19.04.17**

Vedtak: Kontrollutvalget godkjenner protokollene fra møte 19.04.17.

Sak 11/17: Uavhengig sekreteriatsfunksjon for kontrollutvalget – Vurdering av tilbud

Likelydende brev er sendt Hordaland fylkeskommune, kontrollutvalget i Kirkerådet, KPMG og Nordhordland Revisjon med svarfrist 16. mai.
Se vedlagte eksempel.

Det har kommet følgende svar med tilbud med tilbud om sekretærtjeneste, rangert etter timepris:

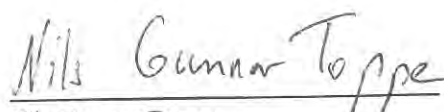
- Hordaland fylkeskommune, sekreteriat for kontrollutvalg
- Nordhordland revisjon
- KPMG

Vi anser alle profesjonelle for oppgaven.

Vedtak: Kontrollutvalget tilrår BKF å inngå avtale med Hordaland Fylkeskommune om kjøp av sekretærtjeneste til BKF'S kontrollutvalg fra fylkeskommunens sekreteriat for kontrollutvalg i henhold til tilbud av 16.05.2017.

Karl Johan Hallaråker
Leder kontrollutvalget

Jorid Laura Vingen Endal

Nils Gunnar Toppe

DEN NORSKE KIRKE

Bergen kirkelige fellesråd

Kontrollutvalget Hordaland Fylkeskommune
Kontrollsjef Hogne Haktorsen

Vår ref.
17/24-6/MERH

Dato:
02.05.2017

Bergen kirkelige fellesråd - ønske om tilbud på sekretariatstjenester

Bergen kirkelige fellesråd (BKF) har som eneste fellesråd for år tilbake etablert kontrollutvalg for sin virksomhet. Kirkevergens økonomisjef har vært utvalgets sekretær.

BKF har vedtatt å knytte til seg et uavhengig sekretariat for kontrollutvalget. Sekretariatet skal utføre vanlig saksforberedelse for utvalget og ha sekretærfunksjon under møtene. Møtene finner sted i BKF's lokaler, p.t Vestre Strømkaien 7, 5008 Bergen. Praktisk tilretteleggelse av møterom og teknisk utstyr besørges av Kirkevergens kontor.

Kontrollutvalget har normalt lagt seg på fem møter årlig (ettermiddags-/kveldstid).

Kirkemøtet har nå vedtatt opprettelse av kontrollutvalg for Den norske kirkes sentralfunksjon, og vedtatt egne vedtekter for dette.

For resten av inneværende år er det særlig fire saksfelter som er aktuelle:

- Utarbeide forslag til nye vedtekter for BKF's kontrollutvalg ut fra Kirkemøtets vedtekter tilpasset BKF's situasjon med fokus på kontrollutvalgs tre hovedoppgaver - regnskapsrevisjon, forvaltningsrevisjon og selskapskontroll.
- Ferdigstille anbudspapirer til ny revisor. Anbudspapirene vedr regnskapsrevisjon er nesten klare, men skal suppleres med forvaltningsrevisjon og selskapskontroll.
- Aktuelt kontrollarbeid.
- Forberede årsplan for kontrollfunksjon 2018.

Vi ønsker å få tilsendt tilbud på denne tjenesten der disse momenter er særlig viktige:

- Dokumentert kompetanse og kapasitet for oppdraget med navn på aktuell kandidat.
- Presentasjon av hvordan en løser lignende oppgaver med referanser.
- Timepris som sekretariatet vil beregne for oppdraget.
- Forslag til avtale om oppdraget.

Vi ønsker å inngå avtale om sekretariatsfunksjon for resten av inneværende valgperiode - (ut 2019), med mulighet for videre avtale.

Side 1 av 2

Spørsmål vedrørende saken kan rettes til

Kontrollutvalgets leder Karl Johan Hallaråker, 909 89 627, kj.hallaraker@gmail.com

Ønske om info om BKF, regnskap, årsmelding o.l. rettes til økonomisjef Mette Rogstad Heimli.

Tilbud bes sendt til

Bergen kirkelige fellesråd, Vestre Strømkaien 7, 5008 Bergen innen 16. mai.

Med vennlig hilsen

(sign)

Karl Johan Hallaråker
leder kontrollutvalget

Mette Rogstad Heimli
økonomisjef
Direkte tlf: 55593224
MH479@kirken.no

DEN NORSKE KIRKE

Bergen kirkelige fellesråd

BERGEN KIRKELIGE FELLESRÅD

Bergen kirkelige fellesråd - Valg av revisor for regnskapsåret 2017

Saksnr.	Utvalg	Møtedato
31/17	Bergen kirkelige fellesråd	14.06.2017

Saksansv : Heimli, Mette Rogstad
Saksbeh.: Heimli, Mette Rogstad

Arkiv: KA - 129.0 Arkivsaknr: 16/111

Bakgrunn:

Bergen kirkelige fellesråd vedtok i juni 2016 ikke å tilslutte seg ny rammeavtale via Bergen kommune for regnskapsrevisjonstjenester for Bergen kirkelige fellesråd og menighetene i Bergen (BKF-sak 35/16).

I september 2016 fikk kirkevergen fullmakt til å inngå en ettårig avtale med BDO for regnskapsåret 2017 uten anbudsutlysning.

Planen var å utlyse ny anbudskonkurranse våren 2017, slik at ny revisor kunne velges i BKF-møtet i juni. Administrasjonen har utarbeidet utkast til anbudsdokumenter.

I forbindelse med de vurderinger som pågår rundt kontrollutvalgets fremtidige mandat og uavhengig sekreteriatsfunksjon for kontrollutvalget kom det forslag om å utsette anbudskonkurransen inntil man har foretatt en vurdering av om forvaltningsrevisjon og selskapskontroll er oppgaver som skal inkluderes i revisjonsanbudet.

Inntil nytt mandat for kontrollutvalget er på plass er det heller ikke avklart om det er administrasjonen eller kontrollutvalgets sekreteriat som skal utarbeide anbudsdokumentene.

Siden det fortsatt vil ta noe tid å få dette på plass er det nødvendig å forlenge avtalen med BDO også for regnskapsåret 2017. Vi har vært i kontakt med BDO som har kommet med et pristilbud for regnskapsrevisjon for Bergen kirkelige fellesråd og menighetene i Bergen for 2017 som ligger ca 14 % høyere enn avtaleprisen for 2016. I tillegg vil en del attestasjonsoppdrag som lå inne i fastprisen for 2016 bli fakturert etter medgått tid i 2017.

Det konkrete pristilbudet knyttet til regnskapsrevisjon (fastpris og timepris for tilleggsarbeid som attestasjoner, møter, merarbeid og bistand) er unntatt offentlighet, og blir presentert i møtet.

For ordens skyld presiseres at dette tilbudet gjelder regnskapsrevisjon. Eventuelt honorar til forvaltningsrevisjon og selskapskontroll vi komme i tillegg.

Kirkevergens forslag til vedtak:

Bergen kirkelige fellesråd gir kirkevergen fullmakt til å inngå avtale om regnskapsrevisjon for Bergen kirkelige fellesråd og menighetene i Bergen med BDO AS for regnskapsåret 2017.

KIRKEVERGEN I BERGEN 02.06.2017

Asbjørn Vilkenen
kirkeverge

Heimli, Mette Rogstad
økonomisjef

DEN NORSKE KIRKE

Bergen kirkelige fellesråd

BERGEN KIRKELIGE FELLESRÅD

Bergen kirkelige fellesråd - Revidert budsjett (juni) 2017

Saksnr.	Utvalg	Møtedato
32/17	Bergen kirkelige fellesråd	14.06.2017

Saksansv : Heimli, Mette Rogstad

Arkiv: KA - 111.0

Arkivsaknr: 16/39

Saksbeh.: Heimli, Mette Rogstad

Bakgrunn:

Sakspapirer vedr forslag til revidert budsjett (juni) blir ettersendt.

Vi ser behov for noen justeringer av budsjettet som vi vil redegjøre nærmere for nå sakspapirene ettersendes.

Noen foreløpige stikkord:

- Omdisponering mellom drifts og investeringsbudsjettet
- Overføring av investeringsmidler vedr. Sædalen til investeringsfond
- Inndekning for manglende lønnsvekst på statlige finansierte stillinger knyttet til trosopplæring, diakoner og kateketer
- Driftsbudsjett kjøp av varer og tjenester for området kirkelig virksomhet og administrasjon.

Kirkevergens forslag til vedtak:

KIRKEVERGEN I BERGEN 06.06.2017

Asbjørn Vilkenen
kirkeverge

Heimli, Mette Rogstad
økonomisjef

DEN NORSKE KIRKE

Bergen kirkelige fellesråd

BERGEN KIRKELIGE FELLESRÅD

Bergen kirkelige fellesråd - Økonomirapport pr 30.04.2017

Saksnr.	Utvalg	Møtedato
33/17	Bergen kirkelige fellesråd	14.06.2017

Saksansv : Heimli, Mette Rogstad
Saksbeh.: Heimli, Mette Rogstad

Arkiv: KA - 131.0

Arkivsaknr: 17/94

Bakgrunn:

I henhold til kirkeloven § 14 og økonomiforskriftens § 4-4 skal det legges fram rapporter for fellesrådet som viser utvikling i inntekter og kostnader. Ved store avvik skal det foreslås nødvendige tiltak.

Vedlagt følger økonomirapport pr 30.04.2017

Drift:

Driftsregnskapet viser regnskapstall og budsjett for områdene kirkelig virksomhet og administrasjon, gravplass og kirke, samt en kolonne for prosentvis bruk i forhold til årsbudsjettet.

Med jevn fordeling av utgiftene utgjør fire måneders drift ca 33 % av årsbudsjettet. Budsjettet for lønn og sosiale utgifter fordeles på 11 måned isteden for 12. Sum lønn og sosiale utgifter ligger på 36,4 % av årsbudsjettet som er i henhold til budsjettet hittil i år.

Inntektene hittil i år er noe lavere enn budsjettet, det skyldes i hovedsak at tilskudd til diakoner og kateketer for 1. halvår 2017 først ble utbetalt og bokført pr 31.05.17. Korrigert for dette ligger inntektene på forventet nivå.

Som nevnt tidligere så blir tilskudd fra Den norske kirke til trosopplæring, diakoner og kateketer ikke justert for lønnsvekst i 2017, det betyr at den reelle inntekten blir ca kr 700 000 lavere enn budsjettet.

Kjøp av varer og tjenester for området kirkelig virksomhet og administrasjon ligger på 37,9 % av budsjett. Noen utgifter er betalt og utgiftsført for hele året og trekker derfor utgiftsbildet opp. I tillegg ser vi etter 4 måneder behov for noen budsjettjusteringer, spesielt for datalisenser og honorar. Vi kommer tilbake til dette i forslag til revidert budsjett.

Så lenge streiken i Akasia pågår, er det noen tjenester som ikke blir levert i henhold til avtaler. Dette er driftstjenester som heller ikke «kan tas inn igjen» senere (renhold, landskapsdrift og regnskap). For mai er omfanget av dette foreløpig beregnet til kr 579.000.

Investeringer:

Rapporten fra investeringsregnskapet viser budsjett og forbruk for alle pågående og budsjetterte investeringsprosjekter.

Ellers viser oversiktene hva som er planlagt brukt og hva som er brukt hittil i år. Flere av prosjektene går over mer enn ett år, og det er ofte uforutsette forhold som avgjør når de ulike prosjekter blir iverksatt.

Vi jobber med å forbedre investeringsrapportene, slik at disse skal vise totalbildet både for påløpte kostnader og budsjett for prosjekter som går over flere år.

Streiken i Akasia gir konsekvenser også for investeringsprosjektene i BKF.

For eksempel er det anslått en merkostnad på ca 1 mill kroner for prosjektet i Domkirken. Utvendige kalkarbeider blir ikke avsluttet i høst som planlagt, og det blir derfor nødvendig å beholde stillasene rundt kirken et år lenger.

For gravplassene er det en del arealer som skulle vært sådd nå i mai, uten at det foreløpig er gjort anslag på eventuelle merkostnader.

For øvrige investeringsprosjekter er det ikke antatt at streiken vil gi økonomiske konsekvenser, men at prosjektene blir forsinket.

Kirkevergens forslag til vedtak:

Bergen kirkelige fellesråd tar økonomirapporten pr 30.04.17 til orientering.

Vi kommer tilbake med eventuelle tiltak i forslag til revidert budsjett.

KIRKEVERGEN I BERGEN 02.06.2017

Asbjørn Vilkenen
kirkeverge

Heimli, Mette Rogstad
økonomisjef

Vedlegg:

Dok.dato	Tittel
04.06.2017	driftsregnskap-per 30.04_2
04.06.2017	Budsjettskjema investering
04.06.2017	04.30-investeringsprosjekter

Regnskap per 30.04.17 33,33 % av året	Administrasjon og kirkelig virksomhet			Kirke			Gravplass			Totalt		
	Regnskap	Årsbudsjett	forbruk % årsbudsjett	Regnskap	Årsbudsjett	forbruk % årsbudsjett	Regnskap	Årsbudsjett	forbruk % årsbudsjett	Regnskap	Årsbudsjett	forbruk % årsbudsjett
1.1 Brukerbetaling, salg, avgifter og leieinntekter	-1 908 671	-3 900 000	48,9 %	-103 339	-270 000	38,3 %	-4 602 498	-14 860 000	31,0 %	-6 614 507	-19 030 000	34,8 %
1.3 Refusjoner/overføring	-2 923 971	-7 903 000	37,0 %	-22 000	-300 000	7,3 %				-2 945 971	-8 203 000	35,9 %
1.5 Statlige tilskudd	-4 726 000	-21 786 216	21,7 %				-148 120	-140 000	105,8 %	-4 874 120	-21 926 216	22,2 %
1.6 Rammeoverføring/tilskudd fra egen kommune	-26 439 984	-78 915 683	33,5 %	-11 243 000	-33 729 000	33,3 %	-14 311 243	-39 887 000	35,9 %	-51 994 228	-152 531 683	34,1 %
1.8 Andre tilskudd, gaver, innsamlede midler	-45 156						-35 495			-80 651	0	
Sum driftsinntekter	-36 043 782	-112 504 899	32,0 %	-11 368 339	-34 299 000	33,1 %	-19 097 356	-54 887 000	34,8 %	-66 509 477	-201 690 899	33,0 %
2.1 Lønn og Sosiale utgifter	33 572 638	92 159 563	36,4 %				2 344 488	6 378 800	36,8 %	35 917 126	98 538 363	36,4 %
2.2 Kjøp av varer og tjenester	6 892 581	18 199 889	37,9 %	11 228 671	34 299 000	32,7 %	15 153 967	48 508 200	31,2 %	33 275 219	101 007 089	32,9 %
2.3 Refusjoner/overføringer	8 413									8 413	0	
2.5 Tilskudd og gaver	39 700	3 873 940	1,0 %				3 603			43 303	3 873 940	1,1 %
Sum driftsutgifter	40 513 332	114 233 392	35,5 %	11 228 671	34 299 000	32,7 %	17 502 057	54 887 000	31,9 %	69 244 060	203 419 392	34,0 %
3.1 Renteinntekter og utbytte	-256 614	-1 200 000	21,4 %							-256 614	-1 200 000	21,4 %
Sum finansposter	-256 614	-1 200 000	0	0	0	0	0	0	0	-256 614	-1 200 000	21,4 %
Netto driftsresultat	4 212 935	528 493	797,2 %	-139 668	0	0	-1 595 299	0	0	2 477 969	528 493	468,9 %
5.2 Bruk av disposisjonsfond		-528 493	0,00 %							0	-528 493	0,0 %
5.5 Avsatt til disposisjonsfond	28 714									28 714	0	
5.7 Overføring til investeringsregnskapet							1 500 000	0		1 500 000		
Sum interne finansieringstransaksjoner	28 714	-528 493	-5,4 %	0	0	0	1 500 000	0	0	1 528 714	-528 493	-289,3 %
Regnskapsmessig mer-/mindreforbruk	4 241 649	0		-139 668	0	0	-95 299	0	0	4 006 683	0	

Budsjettskjema investering	Regnskap	Årsbudsjett	Regnskap
	01.01.2017 - 30.04.2017		01.01.2016 - 31.12.2016
Investeringer i anleggsmidler	21 502 834	75 050 000	56 370 044
Moms generell komp.ordn.inv.	5 400 495	0	14 286 060
Avdrag på lån (ekstraord.)	0	0	375 429 040
Dekning av tidl.års udekket	1 400 000	4 200 000	6 200 000
Avsetninger	3 333 333	0	19 742 837
ÅRETS FINANSIERINGSBEHOV	31 636 662	79 250 000	472 027 981
Finansiert slik:			
Inntekter fra salg av driftsmidler/fast eiend.	0	0	-71 563
Refusjoner	-5 400 495	0	-14 376 060
Tilskudd til investeringer	-22 859 133	-71 150 000	-69 534 002
Sum ekstern finansiering	-28 259 628	-71 150 000	-83 981 625
Overført fra driftsbudsjettet	-1 500 000		-11 673 423
Bruk av avsetninger	0	-8 100 000	-821 807
Bruk av tidligere års udisponert	-1 500 000	-8 100 000	-12 495 230
SUM FINANSIERING	-29 759 628	-79 250 000	-96 476 854
Udekket/udisponert	1 877 034	0	0

MIDDELALDERKIRKER

Inntekter	Regnskap	Budsjett	% forbruk
Investeringsmidler - middelalderkirker (fra kommunen)		16 736 000	
Inndekning fra fond (rentekompensasjon)		464 000	
Sum inntekter		17 200 000	
Utgifter			
Domkirken/Korskirken rehabilitering		17 200 000	
Domkirken	5 154 685		
Korskirken	281 962		
Sum utgifter	5 436 647	17 200 000	31,6 %

NYE KIRKER

Inntekter	Regnskap	Budsjett	% forbruk
Sædalen kirkebygg		10 000 000	
Investeringsmidler - nye kirker		10 500 000	
Sum inntekter		20 500 000	
Utgifter			
SÆDK 1501 Sædalen kirke, nytt kirkebygg	6 864	10 000 000	
SOLK1601 Solheim kirke, nye kontor	210 490	2 000 000	
BIRA 1430 Birkeland kirke, utvidelse	143 584	8 000 000	
Reserve		500 000	
Sum utgifter	360 938	20 500 000	1,8 %

REHABILITERING KIRKEBYGG (IKKE MIDDELALDERKIRKER)

Inntekter	Regnskap	Budsjett	% forbruk
Investeringsmidler - kirker		10 420 000	
Inndekning fra fond (rentekompensasjon m.m.)		2 130 000	
Sum inntekter		12 550 000	
Utgifter			
Rehabilitering kirker		10 450 000	
EIDK 1602 Eidsvåg kirke, utskifting av tak	40 730	3 000 000	
STOK 1601 Storetveit kirke, rehabilitering resterende tak og klokketårn	2 298 277	500 000	
SANK1501/1601 Sandvikskirken, rehabilitering	2 724 768	3 000 000	
BISK 1601 Biskopshavn, rehabilitering klokketårn og deler av bygg	54 155	1 500 000	
EIDK 1601 Eidsvåg, oppgradering/tilpasning av kontoravdeling	533 671	250 000	
SOLK1601 Solheim prestekontor, rehabiliteringsdel		1 800 000	
ÅSAK1501 Åsane, akustikktiltak	628 382	400 000	
Ventilasjon rehabilitering/oppgradering		500 000	
fylk 1602 Fyllingsdalen kirke, rehab. ventilasjonsanlegg og radonkontroll	31 180	500 000	
ENØK / utskifting varmeanlegg - Loddefjord kirke		900 000	
Universell utforming - Solheim kirke		700 000	
Sum utgifter inneværende års prosjekter	6 311 162	13 050 000	48,4 %

Prosjekter finansiert med rammebevilgninger tidligere år		
ARNK1601 Arna kirke - rehabilitering orgel	538 479	
BISK1202 Biskopshavn kirke - utsmykking og oppgradering jubileum	80 946	
ENØK1501 ENØK-prosjekter diverse kirker	110 301	
FANK1601 Diverse rehabilitering Fana menighetscenter	28 124	
FYLK1601 Fyllingsdalen kirke - diverse oppgraderinger	66 833	
FYLK1602 Fyllingsdalen kirke - radon	31 180	
KDØR1701 Kirkedører - rehabilitering og vedlikehold	150 231	
LAKK1133 Laksevåg kirke - nytt orgel	29 916	
LODK1601 Loddefjord kirke - nytt varmeanlegg	25 509	
NYKK1502 Nykirken - ny varmeløsning	8 089	
SLEK1401 Slettebakken kirke, rehabilitering	4 625	
SØRK1701 Søreide kirke - klokketårn rehabilitering	40 951	
Sum tidligere års prosjekter	1 115 183	
Sum utgifter	7 426 346	12 550 000

GRAVPLASSER, KAPELL OG KREMATORIUM

Inntekter	Regnskap	Budsjett	% forbruk
Investeringsmidler		20 900 000	
Fra fond (2015/2016)		5 100 000	
Fra fond (forskjønnelse)		3 000 000	
Sum inntekter		29 000 000	
Utgifter			
Møllendal krematorium, samt BKF's bårerom		500 000	
Kapell, SOLC1701 (Solheim kapell-maling)	259 845	500 000	
Forprosjekt utvidelse Fyllingsdalen og Mellingen gravplasser	227 416	2 000 000	
TENG1218 Tennebekk gravplass - reguleringsarbeid	19 435	1 000 000	
FYLG1501 Omregulering av eksisterende urnefelt - U00	1 104 103	450 000	
FYLG1701 Fyllingsdalen gravplas - ombyggin lagerplass til felt K00	93 451	3 000 000	
Masseutskifting og omregulering eksisterende areal		5 000 000	
GRAV1701 Frigjøring av areal	1 309 264	2 000 000	
FANG1601 Navnet minnelund	232 299	1 500 000	
Rehabilitering gravplass, MØLG1505, Møllendal naturstein	1 436 828	1 100 000	
NYGG1501 Rehabilitering gravplass, Nygård kirkegård	367 399	700 000	
MØLG1504 Møllendal gravplass - rehabilitering av VA-anlegg	372 327	2 500 000	
MØLG1502 Møllendal gravplass - Omregulering MØ A20	987 005	1 250 000	
Gjerde på Assistentkirkegården	2 481	3 000 000	
Prosjekt tinstrøm, Møllendal		300 000	
FYLG1702 Fyllingsdalen navna minnelund	19 021		
MØLG1701 Møllendal - prosesjonsveien	2 068		
Sum utgifter inneværende års prosjekter	6 432 940	24 800 000	25,9 %
Prosjekter finansiert med rammebevilgninger tidligere år			
MØLC1601 Nytt styringssystem krematorieovnene	1 090 226		
LODG1601 Loddefjord gravplass - Heving av terreng	25 392		
LODG1602 Loddefjord gravplass - Forprosjekt utvidelse av muslimsk g	398 634		
Sum tidligere års prosjekter	1 514 252		
SUM	7 947 192	29 000 000	

Kirkelig virksomhet og administrasjon utgifter	Regnskap	Budsjett
IKT1601 - Ny IT-løsning 2016	358 467	

DEN NORSKE KIRKE

Bergen kirkelige fellesråd

BERGEN KIRKELIGE FELLESRÅD

Bergen kirkelige fellesråd - Gravplassplan

Saksnr.	Utvalg	Møtedato
34/17	Bergen kirkelige fellesråd	14.06.2017

Saksansv : Hansen, Inghild Hareide
Saksbeh.: Hansen, Inghild Hareide

Arkiv: KA - 511.0 Arkivsaknr: 17/159

Bakgrunn:

Administrasjonen i Bergen kommune tok kontakt med administrasjonen i Bergen kirkelige fellesråd i november 2016, med ønske om å få på plass en gravferdsplan for Bergen kommune. Det ble levert med et forslag til disposisjon for arbeidet. Ønsket om en slik plan ble godt mottatt av administrasjonen.

Bergen kirkelige fellesråd har ikke ansvar for alle punkt i disposisjonen som utgjør planen, og velger derfor å kalle sitt forslag gravplassplan.

Fellesrådet kjenner hovedelementene av gravplasspolitikken i Bergen, men har ikke fått alle tema fremlagt. Det er derfor et ønske fra administrasjonen om at fellesrådets innspill på planen skal legges frem for fellesrådet før den sendes kommunen. Fellesrådets forslag vil etter det sendes til administrasjonen i Bergen kommune og være et innspill til prosessen for planarbeidet til Bergen kommune. Planen vil først komme til politisk behandling i kommunen når administrasjonen har vurdert innspillene fra Bergen kirkelige fellesråd. Administrasjonen i Bergen kirkelige fellesråd forventer en ytterligere dialog, og trolig ytterligere innspill og utredninger, før utvalgte tema i planen blir vedtatt som en del av Bergen kommunes planer.

Planen har flere sider enn kommunen anslo. Det skyldes delvis at enkelte punkt må forklares, delvis at dokumentet er et arbeidsdokument. Det aller meste av lovverk, praksis og politikk er behandlet i dokumentet. Spørsmålet om hvor det er behov for nye graver og når gravene må være etablert, trenger ytterligere analyse og er ikke tilstrekkelig behandlet i dokumentet. Det fremgår av punkt 4.8.2.

Utkastet til planen har vært lagt frem for Gravplassutvalget.

Punkt 5 i planen omhandler aktuelle utfordringer og er det som fellesrådet bør ha særlig fokus på.

Kirkevergens forslag til vedtak:

Den fremlagte gravplassplan oversendes Bergen kommune som innspill til Bergen kommunes

gravferdsplan.

KIRKEVERGEN I BERGEN 06.06.2017

Asbjørn Vilkenen
kirkeverge

Hansen, Inghild Hareide
gravplassjef

Vedlegg:

Dok.dato	Tittel
05.06.2017	Gravplassplan - disposisjon fra kommunen
05.06.2017	Gravplassplan - 6.6
05.06.2017	gravbehov

Gravferdspolitikk – Skisse

20 sider: Beskrive sektor og status, sette mål og tjenestekvalitet for ulike tema

1. Intro byråd
2. Kort menneskelig tekst om gravferdens plass i livet – hvorfor er det viktig
3. Hva er gravferd
 - a. Definisjon, hva er omfattet av politikkområdet
 - b. Lovverk og forvaltning – roller fellesråd, fylkesmann og andre
 - c. Hvem gjør hva: Pårørende, dødsted, fellesråd, det offentlige, private leverandører, trossamfunn, andre
 - d. Samfunnshensyn – folkehelse, HMS, miljø, verdiget, annet
 - e. De pårørendes behov på kort og lang sikt
 - f. Tros- og livssynssamfunnenes interesser – Teologi og tradisjon
4. Status – Gravferd i Bergen
 - a. De siste 20 år - statistikk og utvikling
 - i. Livssyn og preferanser, inn- og utflytting døde, annet
 - ii. Kostnad – hva er kostnadsdrivende for de ulike aktører
 - iii. Økonomi 2016: Hvem betaler hva
 1. Bergen kommune
 2. Pårørende/ boet
 3. Andre inkl. hjelpen som er å få
 - b. Drift av gravferdsetaten
 - i. Ansatte, omfang, regnskap mm – siste 20 år
 - ii. Løst/forbedret/endret siste 20 år
 - iii. Kapasitet, bruk og tilstand gravplasser, krematorier og annet
5. Utvikling og politikk – mulige tema
 - a. Prognoser – mortalitet, kapasitet, preferanser og tro, mv
 - b. Miljø- og andre samfunnshensyn
 - i. Mulighetsanalyse: Hvis klima og miljø settes i høysetet
 - c. Forholdet til tros- og livssynsamfunn – kontaktfora
 - d. Informasjon til befolkningen generelt og til pårørende
 - e. Rimelige alternativer inkl. ordning innen offentlig støtte
 - f. Gjør det selv og egne ordninger hos livssynsamfunn eller andre
 - g. Seremonirom
 - i. Typer, nærhet, kostnader – offentlige og organisasjonseide
 - ii. Særlig om livssynsnøytrale rom
 - h. Krematorier
 - i. Gravplasser
 - i. Form og estetikk gravplasser og graver
 1. Livssynsnøytralitet og trosutforming

2. Driftsmessige hensyn
3. Skal det lages overordnede estetiske rammer
4. Gravstein og gravmonument
5. Antikvariske hensyn – fredete anlegg, graver av historisk verdi
- ii. Nærhet – lokale kontra bydekkende gravplasser
 1. Bydekkende kontra lokale gravplasser
 2. Areal- reguleringsbehov etter ulike scenarier
 3. Finansiering av nytt areal
- iii. Tilrettelegging for seremonier
 1. Kistegravferd
 2. Urnedsettelse
 3. Andre seremonier/arrangementer
- iv. Gravskikker – nye og etablerte
 1. Etablerte tilbud
 2. Nye livssyn/ ikke livssyn
 3. Natur og sjø
 4. Andre typer nye ønsker (navnet/ u-navnet ol)
- v. Servicenivå og standard
 1. I første fase inkl. gravferdsdager, service mm
 2. Vedlikehold og vegetasjon på gravplasser
- vi. Annen parallell bruk
 1. Skal gravplasser som er gått ut av bruk overføres til park?
- j. Overordnede politiske rammer
 - i. Forholdet til Bergen kirkelige fellesråd
 - ii. Forholdet til andre tros- og livssynssamfunn
 - iii. Interessene til de som ikke er med noen steder
 - iv. Ønskede endringer i nasjonale rammebetingelser

6. Forslag til politikk og tiltak

- a. Politikk
- b. Tiltak og kostnad

Gravferdspolitikk og gravplasspolitikk i Bergen kommune – Innspill fra BKF

Innhold

1. Innledning.....	4
1.1. Intro byråd.....	4
1.2. Gravferdens plass i livet	4
2. Hva er gravferd og gravplassforvaltning?.....	4
2.1. Hva er omfattet av politikkområdet.....	4
2.2. Definisjoner og begreper.....	5
2.3. Lovverk og forvaltning - rollefordeling.....	5
2.4. Ferden mot graven - hvem gjør hva?	7
2.5. Samfunnshensyn – folkehelse, HMS, miljø, verdighet, annet.....	7
2.6. De pårørendes behov på kort og lang sikt	8
2.6.1. Før dødsfall.....	8
2.6.2. Ved dødsfallet.....	9
2.6.3. Graver	9
2.6.4. Besøk på gravplassene	10
2.7. Tros- og livssynssamfunnenes interesser – Teologi og tradisjon	10
2.7.1. Tilrettelagte gravfelt.....	11
2.7.2. Møtepunkt.....	11
2.7.3. Gravplassutvalg	11
3. Status – Gravferd i Bergen.....	12
3.1. Fellesrådets vedtatte verdi- og måldokument for gravplassforvaltningen:.....	12
3.2. Etablerte anlegg	12
3.2.1. Gravplasser	12
3.2.2. Historiske gravplasser.....	12
3.2.3. Gravplasser i daglig drift.....	12
3.2.4. Kapell	13
3.2.5. Bårerom.....	13
3.3. De siste 20 år - statistikk og utvikling	13
3.3.1. Livssyn og preferanser, inn og utflytting døde, annet.....	13
3.3.2. Gravferdstjenester til utenbys boende	14
3.3.3. Kostnadene ved gravferd i Bergen	14

3.3.4.	Økonomi 2017: Hvem betaler hva?.....	17
3.4.	Drift av gravplassforvaltningen	17
3.4.1.	Løst/forbedret/endret siste 20 år	18
3.5.	Administrasjonen og publikumsmottak	19
3.6.	Kapasitet, bruk og tilstand gravplasser, krematorier og annet.....	19
3.6.1.	Kapasitet på graver på gravplassene i Bergen.....	19
3.6.2.	Nye arealer	20
3.6.3.	Tilstandsanalyser	20
4.	Utvikling og politikk	21
4.1.	Historikk og prognoser	21
4.2.	Miljø- og andre samfunnshensyn.....	23
4.2.1.	Universell utforming.....	24
4.3.	Forholdet til tros- og livssynsamfunn.....	24
4.4.	Informasjon til befolkningen generelt og til pårørende, gjør det selv ordning.....	24
4.4.1.	Ved dødsfall.....	25
4.4.2.	Om graver.....	25
4.4.3.	Generelle informasjonsaktiviteter.....	25
4.4.4.	Adferd og ferdsel på gravplassene.....	25
4.4.5.	Rimelige alternativer inkl. ordning innen offentlig støtte.....	26
4.5.	Gjør det selv og egne ordninger hos tros- og livssynsamfunn eller andre.....	26
4.6.	Seremonirom.....	26
4.6.1.	Gravplassforvaltningens seremonirom	26
4.6.2.	Livssynsnøytrale rom.....	27
4.6.3.	Bårerom.....	27
4.7.	Krematoriet	27
4.8.	Gravplassene	28
4.8.1.	Form og estetikk gravplasser og graver.....	28
4.8.2.	Behov for graver - Nærhet - kontra bydekkende gravplasser	31
4.9.	Tilrettelegging for seremonier	33
4.9.1.	Kremasjon med senere urnenedsettelse	33
4.9.2.	Kistegravlegging.....	33
4.9.3.	Andre seremonier / arrangementer.....	34
4.10.	Gravskikker – nye og etablerte.....	34
4.10.1.	Etablerte tilbud.....	34

4.10.2.	Urnegraver.....	34
4.10.3.	Urnegrav i anonym minnelund.....	34
4.10.4.	Urnegrav i navnet minnelund.....	35
4.10.5.	Kistegrav	35
4.10.6.	Reservert kistegrav i festgravsted	35
4.10.7.	Tradisjonelle kiste og urnegraver – gravminner og bed.....	35
4.11.	Servicenivå og standard	37
4.11.1.	Gravplassene	38
4.11.2.	Kapell	38
4.11.3.	I første fase inkl. gravferdsdager, service mm	39
4.11.4.	Vedlikehold og vegetasjon på gravplasser	39
4.12.	Annen parallell bruk	40
4.12.1.	Skal gravplasser som er gått ut av bruk overføres til park?	40
4.12.2.	De 6 historiske gravplassene i Bergen sentrum	40
4.12.3.	De to store gravplassene i Bergensdalen	40
4.12.4.	Øvrige gravplasser i Bergen:.....	42
5.	Aktuelle utfordringer.....	42
5.1.	Behov for areal – Hvor skal gravene tilbys?	42
5.2.	Nye former for graver.....	42
5.3.	Gratis grav til alle?.....	42
5.4.	Standarden på gravplassene og kapellene må forbedres	43
5.5.	Estetiske rammer og kunst.....	43
5.5.1.	Kunst.....	43
5.5.2.	Livssynsnøytralt	43
5.6.	Bevaringsplan	43
5.7.	Regionalt tilbud	44
6.	Overordnede politiske rammer	44
6.1.	Forholdet til Bergen kirkelige fellesråd	44
6.2.	Forholdet til andre tros- og livssynssamfunn	44
6.3.	Interessene til de som ikke er med noen steder.....	44
6.4.	Ønskede endringer i nasjonale rammebetingelser	44
7.	Forslag til politikk og tiltak	44
7.1.	Politikk.....	44
7.2.	Tiltak og kostnad	44

1. Innledning

1.1. Intro byråd

XXXXXXX

1.2. Gravferdens plass i livet

I vårnattslýset
går jeg på gravlunden
og er levende

- Anita Skorgan -

Gravferd er noe som angår og berører oss alle, gjennom hele livet. Når en av dine nærmeste dør, er mennesket i en sårbar situasjon. Hva som er «rett» og «vanlig» for gravferden oppleves som viktig for de nærmeste pårørende, og det offentlige har et ansvar for å tilrettelegge for at kommunens innbyggere opplever en verdig og god tjeneste. Alle religioner og livssyn har sine riter omkring begravelse eller bisettelse, og uavhengig av hva man tror på, skal man oppleve gode rammer omkring selve gravleggingen eller kremasjonen.

Lesere av denne planen vil møte begreper som må forklares og uvante problemstillinger, mange av temaene krever bearbeidelse og modning for å kunne tas med videre i egen erfaringsbakgrunn og i politiske prosesser.

2. Hva er gravferd og gravplassforvaltning?

2.1. Hva er omfattet av politikkområdet

Bergen kirkelige fellesråd har ansvaret for gravplassforvaltningen i Bergen kommune og forvalter 27 gravplasser med samlet areal på 630 daa; hvorav 21 i ordinær bruk og seks historiske, fire kapell og Møllendal krematorium.

De forvaltningsrettslige oppgavene utføres av Gravplassmyndigheten i Bergen på vegne av fellesrådet. Gravplassmyndigheten er livssynsnøytral i sitt virke.

2.2. Definisjoner og begreper

Begrepene som brukes på fagområdet er mangslungne, de varierer med hvor en bor, hvor en kommer fra og hvilken kultur en er preget av. NOU 2014:2 har derfor samlet definisjoner på de fleste begrepene som brukes på området. Disse begrepene blir brukt som standard i Norge i dag. Sentrale begreper:

Gravferden er summen av handlingene fra dødsfallet til kisten eller askeurnen er gravlagt. Gravferd blir også brukt i snevrere forstand om selve gravferdsseremonien.

Gravplassforvaltningen er et forvaltningsorgan med rettslig kompetanse til å ta avgjørelser med hjemmel i gravferdsloven. Hovedmodellen i loven er at kirkelig fellesråd er gravplassforvaltning og har de oppgavene som kommer av å ha ansvar for allmenne gravplasser, Jf. NOU 2014:2 Vedlegg 1. Gravferdsloven avgrensar positivt oppgavene for gravplassforvaltningen til ansvar for gravplassene, kapell og krematoriet.

Gravplassforvaltningen har ikke ansvar for innholdet i seremoniene og får først ansvaret for den avdøde når det fremmes krav om gravlegging og/eller kremasjon gravferdsloven §11. Begrepet gravplassforvaltningen er valgt på bakgrunn av at det inneholder både noe mer og noe mindre enn det alternative begrepet gravferdsforvaltning. Store deler av ferden mot graven har ikke gravplassforvaltningen ansvar for, bl.a.: stell, kiste, transport, annonsering, oppbevaring av den døde samt seremoni og innhold i den.

Vedtekter for gravplassene i Bergen § 2 omhandler de viktigste definisjonene for publikum:

Fri grav: Tildelt grav til kommunens innbyggere som kan rådes over uten avgift.

Festegrav: Grav hvor det er inngått avtale om bruk mot betaling av avgift.

Festegravsted (dobbelgrav): To enkle kistegraver som er festet sammen (9m²).

Familiegravsted: Areal over 9m² som er festet. Festeavgift per kvadratmeter.

Urnegrav: Grav til askeurne, med plass til fire urner.

Kistegrav: Grav som er stor nok for kister.

Fredningstid: Tidsrom fra siste gravlegging til graven kan gjenbrukes.

Festetid: Den tid det inngås avtale om leie av en grav mot betaling av festeavgift. Ansvarlig: Den som står som ansvarlig for en fri grav.

Fester: Den som står som part i festeavtale.

Minnelund: Avsatt område på gravplassen for anonym gravlegging av urner.

Navnet minnelund: Minnelund med navn på gravlagte på felles minnesmerke.

Vi viser for øvrig til NOU 2014:2 vedlegg 1.

2.3. Lovverk og forvaltning - rollefordeling

Oppgavene som skifteretten har i dødsbobehandlingen blir ikke behandlet her.

Kirkeloven legger ansvaret for gravplassforvaltningen til kirkelig fellesråd, Jf. kirkeloven § 14.

Gravferdsloven § 3 bestemmer: «Kirkelig fellesråd har ansvaret for at gravplasser og bygninger på gravplasser forvaltes med orden og verdighet og i samsvar med gjeldende bestemmelser. Utgifter til

anlegg, drift og forvaltning av gravplasser utredes av kommunen etter budsjettforslag fra fellesrådet.»

Gravplassforvaltningen har ansvar for forvaltningen av alle utenlandske krigsgraver i Norge, i egen forskrift om utenlandske krigsgraver til gravferdsloven §23a.

Kommunen har ansvar for å utrede utgifter til anlegg, drift og forvaltning av gravplasser, jf. gravferdsloven § 3. Kommunen skal gi sin tilslutning til anlegg, utvidelse, nedleggelse eller annen vesentlig endring av gravplass, jf. gravferdsloven § 4.

Loven gir kommunen også noen få oppgaver som handler om gravlegging og grav. Gravferdslovens § 9 bestemmer at dersom det er uenighet om hvem som skal sørge for gravferden eller være ansvarlig for graven legges spørsmålet frem for kommunen. Dersom ingen sørger for gravferden er det bopelkommunen, eller eventuelt kommunen der dødsfallet fant sted som skal besørge gravferden.

Avgifter for bruk av gravkapell, kremasjon og feste av grav fastsettes av kommunen etter forslag fra fellesrådet, jf. gravferdslovens § 21.

Kommunen skal sørge for at det er tilstrekkelig med areal til gravplass og skal selv, i samråd med kirkelig fellesråd, regulere slikt areal etter plan og bygningsloven. Kommunen ved helsefaglig myndighet skal gis mulighet til å uttale seg om plan for gravplassen før vedtak fattes, jf. gravferdsforskriften § 2.

Bispedømmerådet skal godkjenne gravplassplan etter gravferdslovens § 3, gi tillatelse med eventuelle vilkår til anlegg, utvidelse, nedleggelse eller annen vesentlig endring av gravplass, jf. gravferdslovens § 4. Videre skal bispedømmerådet godkjenne vedtekter etter gravferdslovens § 21 og godkjenne anlegg er ferdig til bruk, jf. gravferdsforskriften § 6. Bispedømmerådet er også klageinstans for enkeltvedtak fra fellesrådet etter gravferdsforskriften § 24.

Fylkesmannen har ansvar for alle saker om gjelder askespredning og tillatelser for private gravsteder, jf. gravferdslovens § 20.

Departementet skal gi tillatelse til anlegg eller vesentlig endring av krematorium, jf. gravferdslovens § 4. Departementet har ansvar for tilsyn med og dekning av utgiftene til vedlikehold av de utenlandske krigsgravene etter forskrift som bygger på internasjonale konvensjoner.

NAV har ansvar for nødvendig transport av avdøde og det finnes en forskrift om transport, håndtering og emballering av lik samt gravferd fra 1998 og NS-EN 15017 Gravferdstjenester.

Det er ikke regulert hvem som har ansvar for bårerom i Norge i dag Jf. NOU 2014:2 p.6.2.5.2. Bergen kirkelige fellesråd tilbyr tre bårerom.

På gravplassområdet, som ellers i samfunnet, gjelder alle privatrettslige og offentligrettslige regler, herunder forvaltningsloven og offentleglova, jf kirkeloven § 38.

Bergen kirkelige fellesråd har vedtatt egne vedtekter for gravplassene i Bergen. Vedtektene har forskrifts rang og inneholder regler for forhold som ikke er regulert i lov og forskrift samt særbestemmelser for gravminner i Bergen.

Politivedtektene i Bergen inneholder regler om ferdsel på gravplassene i § 21.

Ansvarlig for grav eller fester har ansvar for å holde graven i hevd og er eier av eventuelt gravminne med plikt til å holde det i forskriftsmessig stand.

2.4. Ferden mot graven - hvem gjør hva?

Det er de nærmeste etterlatte som har rett til å gravlegge den døde. Unntaksvis kan kommunen ha ansvaret.

Stell av avdøde gjøres av familie eller andre pårørende, institusjon eller begravellesbyrå. Oppbevaring av den avdøde skjer vanligvis på bårerom. Seremonien velges av pårørende ut fra den avdødes medlemskap eller preferanser, det gjelder både hvilket tros- eller livssynsordning seremonien skal ha, og innholdet i den. Ett av byens fire kapell blir valgt for om lag 700 seremonier pr år.

Først når Gravplassforvaltningen mottar krav om gravlegging og/eller kremasjon starter prosessen som ender i kremasjon og/eller gravlegging av den avdøde. Gravplassforvaltningen har ansvar for alle handlingene i denne siste delen av ferden mot graven. Det vil si å ta imot søknad om grav og å gjøre vedtak om hvilken grav som skal brukes, grave graven, ta imot kisten ved inngangen til gravplassen eller ta med urnen til graven, se til at gravlegging skjer og lukke graven. En stund etter gravlegging blir visne blomster tatt bort, og etter hvert som jorden setter seg blir graven jevnet ut og tilsådd.

Det eneste unntaket som ikke er en del av oppgaveløsningen til gravplassforvaltningen, er transport til grav. Det skjer vanligvis med bårebil. Det tilbys bårevogn fire steder i Bergen, der det ikke er praktisk mulig med bil helt inn til graven.

Når ansvarlig for graven, eller fester, søker om oppsetting av gravminne eller navneendring, gjøres også vedtak om det. Gravminnet står vanligvis på gravplassen i 20 år eller mer, og eier av gravminnet har ansvar for å holde graven i hevd. Ved ny gravlegging i graven eller endringer i ansvarsforholdet på graven, gjøres en forvaltningsmessig saksbehandling opp mot gravregisteret.

2.5. Samfunnshensyn – folkehelse, HMS, miljø, verdighet, annet

Det som er særegent for gravplassforvaltningen er møtet med mennesket i en sårbar situasjon, både pårørende og den avdøde. Gravplassforvaltningen skal kjenne den enkeltes behov lenge før de selv vet at de har behov for tjenestene. Et av de viktigste behovene er å bli møtt med respekt og verdighet. Dette skal også kjennetegne saksbehandling og tjenester, som skal holde forsvarlig nivå og utøvelsen skal kunne etterprøves, jf forvaltningslovens regler.

Bygg og anlegg på gravplassene må ha en slik standard at de gir en verdig ramme omkring gravferden og mulighet for ro og ettertanke for de som ferdes der. Det må være god standard på kapell,

bårerom, krematorium og gravplasser med tilhørende fasiliteter. Utbedring av feil og mangler som kan utgjøre en fare, er en naturlig følge av dette.

Selv vanlige gravminner er så tunge at de utgjør en risiko om de velter. Av sikkerhetshensyn må det derfor prioriteres å melde fra om løse gravminner til eier av gravminnet og eventuelt fjerne gravminner uten eier.

Løse minnegjenstander, vaser, rullestein og utstyr utgjør en sikkerhetsrisiko på gravfeltene og det er forbud mot dette i vedtektene for gravplassene i Bergen. Det gis informasjon på nett og ved dødsfall og det er årlige tiltak med sikte på å begrense utbredelsen. Det er utfordrende å begrense det private uttrykket, og det må gjøres med varsomhet og bare der det er nødvendig. Løse gjenstander utgjør en fare om de kommer inn i slåmaskiner og blir slynget ut mot mennesker eller gravminner. Det tar også lenger tid å slå gresset med mange små hindre.

Kvaliteten på jordsmonnet, overvannshåndtering og størrelsen på gravene på eksisterende gravplasser er en av de største enkelt utfordringene for gravplassforvaltningen i dag. Forbedring av jordsmonn og omregulering til nye størrelser på gravene er derfor viktig for en verdig gravferd og for de ansattes arbeidsforhold.

Ivaretagelse av særlige hensyn som bymiljø, kulturminner, trær, grøntstruktur og vann er en viktig og naturlig del av forvaltningen og handler om alt fra sikkerhet, til samfunnsansvar for kultur og miljø.

Utslipp fra krematoriet blir renset og kvalitetssikret med årlige målinger og rapportert årlig, med gode resultater som er langt under kravene. Spesialavfall fra krematoriet blir levert og metallgjenvunnet. Krematoriet bruker olje som energikilde, men de siste årene har det vært sterkt fokus på reduksjon av energibruk.

Nyetablering av gravareal gjøres med de hensyn som ligger i gravplassforvaltningens strategi, det offentlige regelverk og med særlig hensyn til verdighet, estetikk og miljø.

2.6. De pårørendes behov på kort og lang sikt

2.6.1. Før dødsfall

Gravfl § 9. 1 ledd gir mulighet for å bestemme, mens en lever, hvem av de pårørende som skal sørge for gravferden. Det må gjøres skriftlig og underskrives. Det er naturlig å underrette den som skal ha ansvaret eller å ta det med som punkt i testament. Det finnes ikke et register el.l. for å ta vare på denne opplysningen, og svakheten er at informasjonen ikke kommer frem i tide når valgene i forbindelse med gravferden skal tas.

«Å planlegge sin egen gravferd? For noen er det nok å planlegge hvilke salmer som skal synges i gravferden. Andre velger å ta hele regien og vil planlegge både gravferden og velge grav før en dør. I 2013 spurte SSB om hvem som ville ta valgene selv og hvem som ville overlate det til andre/de etterlatte. 54 prosent mente at andre skulle ta avgjørelsene, 37 prosent ville ta det selv og 9 prosent visste ikke. Undersøkelsen støtter erfaringene, de færreste tenker så mye over døden.» (NOU 2014:2)

2.6.2. Ved dødsfallet

Når en person dør i Norge i dag, er det aldri helt privat. Offentlige institusjoner, eller andre, har en rolle, alt etter hvor og hvordan døden inntreffer. Folkehelseinstituttet opplyste i en artikkel fra 1. november 2016 at halvparten dør på sykehjem. Det aller meste av tjenestene, og mye av papirarbeidet mot det offentlige, utføres av begravelsesbyrå og det offentlige mens de pårørende er i sorg.

Svært mange som møter døden hos sine nærmeste, er uten erfaring på området. Dette er tema som det sjelden snakkes om, og den yngre generasjon har som oftest ikke kunnskapene. Når et dødsfall skjer, er det mye å tenke på. Det å sette seg inn i et nytt fagområde og regelverk når en er i sorg, er svært vanskelig.

Det er viktig for sorgbearbeidelsen at pårørende er deltakende i det praktiske i forbindelse med dødsfallet. I dag handler dette for de fleste om utforming av tjenester som bestilles og innhold i seremoni. De andre detaljene er tenkt ut på forhånd av profesjonelle aktører. Minneordet, det å bære kisten, å legge på blomster, er de fysiske handlingene pårørende foretar i dag, mens alle handlinger var privat ansvar for knapt 100 år siden. Det er i byene de aller fleste tjenestene utføres av profesjonelle, mens utviklingen, både hvor tidlig en overlater oppgavene til andre og omfanget, går langsommere når en har større avstander til byen.

De pårørende har behov for å få god og rettidig informasjon om tilbud av tjenester, regler og priser. Gode veiledninger som er enkelt tilgjengelig, er viktig for å kunne orientere seg selv, og det er behov for å kunne nå forvaltningen med utdypende spørsmål. Det er ønskelig å legge til rette for at de pårørende skal kunne ta på seg det aller meste av gravferden selv, men det er upraktisk for de fleste.

Begravelsesbyråene er oftest de første som kommer i kontakt med de pårørende, og profesjonelle tjenestetilbud og god veiledning om offentlige tilbud er derfor viktig.

Ved et dødsfall oppstår behov for raske avklaringer og god kapasitet på tjenester. Lovverket krever i dag at kremasjon og/eller gravlegging skal finne sted innen 10 virkedager. Bestemmelsen er bygget på hensynet til de pårørende om å få en avslutning, på hensynet til oppbevaring av den døde på forsvarlig vis samt verdigheten til den døde.

Det er behov for tjenester som stell av avdøde, transport og oppbevaring av den døde, og eventuelt kremasjon. Enkelte ønsker urnen utlevert ganske raskt etter kremasjon og i noen tilfeller å være til stede under kremasjon. De pårørende har behov for en gravlegging i tråd med avdødes og egne ønsker, og tilbud om ny grav eller å få bruke en grav en som familien allerede har.

Det er ingen angrefrist for valgene en gjør i forbindelse med seremoni, kremasjon, grav og gravlegging. Det er derfor ytterst viktig at det er holdbare og slitesterke løsninger som velges. Både regelverk og praksis er utarbeidet med dette mål for øye.

2.6.3. Graver

De pårørende må få gode alternativ. Tilbudet av nye graver består i dag av vanlige urnegraver, urnegraver i anonym minnelund, i navnet minnelund og kistegraver. Det er mulighet for å reservere

en grav for urne i navnet minnelund og det gis også tilbud om festegraver til kister på fire gravplasser i kommunen. Det finnes graver tilrettelagt for noen tros- og livssynssamfunn som har særlig behov for det. De pårørende har behov for videreføring av kjente gravleggingsformer, men på lengre sikt ligger det et behov og en forventning om utvidelse av tilbudet. Loven gir krav om tilrettelegging med respekt for avdødes religion eller livssyn, men også andre forhold spiller en rolle. Det kan være individuelle ønsker eller mer allmenne hensyn, som for eksempel miljø.

Det er etablert urnegraver i navnete minnelunder på flere gravplasser siste året. Tilbudet er blitt svært godt mottatt og det er ønskelig at det skal bli et tilbud om slike graver på de aller fleste gravplassene. Det er naturlig at det legges til rette for en utvikling av gravferdstilbudet og det ligger foreliggende allerede lovforslag, som ennå ikke er lagt frem for Stortinget, om askespredning på egnet område på gravplassen samt om kolumbarium. Kolumbarium er vegg eller bygning med nisjer for urner. Bergen kommune og Bergen kirkelige fellesråd har støttet disse forslagene.

2.6.4. Besøk på gravplassene

Ved besøk på gravplassen har de pårørende behov for å møte et gravplassanlegg og tjenester som er verdige og egnet til ro og ettertanke. Det gjelder avfallsbehandling, slått og pleie av grøntareal, vannposter, benker samt veinett. En forsvarlig standard på vedlikeholdet er nødvendig for at opplevelsen av å ferdes på gravplassene skal være god. God design, kunst og ivaretagelse av den landskapsarkitektoniske ide og kulturminner er viktig for at gravplassanleggene skal oppleves som særlig verdifulle og verdige for de som ferdes der.

Det er viktig at brukerne får si hva de mener om gravplassforvaltningen og tjenestene som leveres. Brukerundersøkelser er gjennomført fra og med 2016. Svarprosenten var bare 30%, men de som har svart gir gode tilbakemeldinger:

- 80,6% oppgir saksbehandlingen som opplevd bra/meget bra
- 83,9% har fått god informasjon om ansvar for gravferden
- 54,8% har fått god informasjon om ansvar for graven
- 93,5 opplevde at kapellet fremsto tilfredsstillende
- 96,8% opplevde uteområdet som tilfredsstillende
- 83,9% var fornøyd med betjeningen ved grav/urnenedsettelse

2.7. Tros- og livssynssamfunnenes interesser – Teologi og tradisjon

Tradisjonen i Norge og i Bergen er at gravplassene er allmenne og at det er opp til den enkelte å bringe sitt livssyn inn i gravferden, innenfor vanlige økonomiske rammer og generelt lovverk. Det har fra langt tilbake vært tradisjon for at også tjenestene på gravplassene i Bergen er for alle.

I møte med pårørende og publikum har Bergen kirkelige fellesråd tatt på alvor sin rolle som forvalter av allmenne gravplasser og har møtt publikum som en gravplassforvaltning og ikke som kirke. Det har vært, og er, tydelig i møte med publikum. I Bergen kommune møter publikum egne ansatte som har et særlig ansvar for gravplassforvaltningen; før 2008 på kontor ute på gravplassene, og nå i en egen forvaltning dedikert til gravplassforvaltningen. Gravplassmyndighetens internettside www.gravplass.no er et tydelig eksempel på at gravplassforvaltningen i Bergen er for alle.

Gravplassene i Bergen fremstår som allmenne med et nøytralt uttrykk, det er få steder der det er kristen utsmykning på anleggene og på bygninger. Gravplassene har fått sitt uttrykk gjennom gravferdspraksis og tradisjoner som mer eller mindre har vært knyttet opp til den enkeltes tolkning av religion. Gravplassene har vært inspirert av park, opprinnelig kulturlandskap og natur.

Den kristne tradisjon har likevel vært rådende og kapellene har derfor kristen utsmykning, men vanligvis bare i fondveggen. Kapellene på Møllendal ble bygget i 1971 og fikk en funksjonell stil. De er bare utsmykket med smijernskorsene fra taket på det gamle likhuset i sveitserstil, som ble revet da kapellene ble bygget. Etter rehabiliteringen i 2010 fremstår kapellene livssynsnøytrale. Smijernskorset som utgjør utsmykningen i fondveggen på hvert av kapellene, dekkes til på en verdig måte når det ikke skal brukes. Musikktenesten på kapellene er livssynsnøytral.

Det nyere begrepet «livsynsåpen» er viktig å holde frem og beskriver at det er fritt å selv bringe innholdet til seremonier og uttrykket på gravminnene. Denne tanken speiler gravplassforvaltningen slik den har vært, og er, drevet i Bergen.

2.7.1. Tilrettelagte gravfelt

Det første muslimske gravfeltet ble etablert i 1993, og det ble satt av graver til St. Nikolai Ortodokse kirke i Åsane i 2003. Øvrige tros- og livssynssamfunn har tidligere ikke fremmet behov for særskilt tilrettelegging på gravplassene, men de siste årene har mindre trossamfunn løftet frem problemstillingen om egne gravfelt. Gravplassmyndigheten har en dialog med trossamfunnene om dette. Både religion og kultur danner bakgrunnen for ønskene.

2.7.2. Møtepunkt

Da gravferdsloven fikk regler om å ta hensyn til tros- og livssynsamfunnenes interesser i 2012, var det i tråd med eksisterende praksis i Bergen. Men det nye kravet om systematiske møtepunkt med tros- og livssynsamfunn som er virksomme i kommunen, var likevel viktig. Møtet ble etablert samme år, og er nå blitt et årlig møtepunkt. I tillegg gis tilbud om individuelle samtaler som er svært viktige, da det er noe språk og kulturbarrier som er enklere å overvinne i mindre fora. Dette har vært hyggelige og lærerike møtepunkt som gir gravplassmyndigheten mulighet til å finne gode løsninger for tilrettelegging. Der er også etablert samarbeid med Samarbeidsrådet for tros- og livssyn Bergen (STLB). Det er jevnlig dialog med Den norske kirke, som i relasjonen til gravplassforvaltningen opptre som trossamfunn, representert ved prostene i Bergen.

2.7.3. Gravplassutvalg

Bergen kirkelige felleråd har ønsket å gi rom for en styrket dialog og fokus på gravplassområdet. Det er derfor satt ned et gravplassutvalg etter idé fra NOU 2014:2. Gravplassutvalget består av fem medlemmer; tre medlemmer valgt av og blant fellerådets medlemmer, herunder kommunens representant, og to medlemmer fra tros- og livssynsamfunnene som er virksomme i Bergen. Det er Bergen Moské og Human-Etisk Forbund som har fått de faste plassene i utvalget i inneværende periode, og representanten for Den katolske kirke møter fast som første vara. Utvalget skal befare alle gravplassene med kapell og krematorium i løpet av en fellerådsperiode på 4 år og i tillegg være forberedende utvalg for saker i fellerådet. Formålet er å få politikken og prioriteringene på området drøftet i et mindre fora bestående av folkevalgte fra fellerådet og tros- og livssynsamfunnene.

3. Status – Gravferd i Bergen

3.1. Fellesrådets vedtatte verdi- og måldokument for gravplassforvaltningen:

BKF vil -

- gi bergenserne en verdig, tjenlig og fremtidsrettet gravplassforvaltning. Dette er vårt fremste mål og søkes nådd gjennom informasjon og veiledning til brukerne, tjenestene som leveres på gravplassene og standarden på gravplasser og kapell.
- legge til rette for en fremtidsrettet forvaltning med grunnlag i vår etablerte kompetanse. Gjennom dialog med samarbeidspartnere vil vi legge til rette for et tjenestetilbud som skal speile livssynsmangfoldet i Bergen.
- vil anlegge gravplasser der folk bor, ved viktige knutepunkt og i tilknytning til transportlinjene i byen, i tråd med kommunens planer og strategi for kollektivtrafikk og boligutbygging.
- at våre brukere velger selv gravferdsform og hvilken gravplass de ønsker å få tildelt grav, og dette er vår hovedprioritering.
- at gravplassene i Bergen skal være vakre og speile den viktige funksjon som anleggene har for brukerne og bymiljøet.
- at kapellene, krematoriet og bærerommene skal bidra til en verdig ramme rundt gravferden.

3.2. Etablerte anlegg

3.2.1. Gravplasser

Av de 27 gravplassene som Bergen kirkelige fellesråd er ansvarlig for, er det 18 gravplasser som både har kiste og urnegraver og tre mindre med bare urnegraver. 6 av gravplassene går under fellesbenevnelsen historiske gravplasser. De er alle i Bergen sentrum og det er bare mulig med gravlegging på to av gravplassene, Assistentkirkegården og St. Jakob kirkegård, og der bare i graver som familien allerede har.

3.2.2. Historiske gravplasser

Assistentkirkegården	Anlagt 1838
Domkirkegården	Anlagt ca 1180
Korskirkegården	Anlagt ca 1180
Mariakirkegården	Anlagt på 1100-tallet
Nykirkegården	Opprinnelig gravplass på stedet fra 1200-tallet
St. Jakob kirkegård	Anlagt 1629

3.2.3. Gravplasser i daglig drift

Arna kirkegård	Anlagt 1865. 9 dekar. 2 130 graver.
Biskopshavn kirkegård	Anlagt 1967 og utvidet 1992. 1,5 dekar. Kun urner. 913 graver. Ny urnegrav tilvises bare bosatte i soknet.
Bønnes kirkegård	Anlagt 2001. 23 dekar. Mulighet for festegravsted. 1 284 graver.
Eidsvåg gravplass	Anlagt 1939, utvidet 1968 og 1991. 23 dekar. 1 348 graver.
Fana kirkegård	Anlagt ca 1150, siste utvidelse 1980. 50 dekar. Mulighet for festegravsted. 6 460 graver.

Fyllingsdalen gravplass	Anlagt 1983. 42 dekar. 4 227 graver.
Gravdalspollen gravplass	Anlagt 1957. 17,8 dekar. 2 413 graver.
Loddefjord gravplass	Anlagt 1897, siste utvidelse 1996. 32 dekar. Mulighet for festegravsted. 4 416 graver.
Midttun kirkegård	Anlagt 1857, utvidet 1878 og 1888. 8,4 dekar. 1 038 graver.
Mjeldheim gravplass	Anlagt 1975. 18,7 dekar. Mulighet for festegravsted. 2 996 graver.
Møllendal gravplass	Anlagt 1874, flere senere utvidelser. 135 dekar. 28 180 graver.
Nygård kirkegård	Anlagt 1876, 21 dekar. 3561 graver.
Salhus kirkegård	Anlagt 1916, utvidet 1954 og 1987. 5 dekar. 964 graver.
Slettebakken kirkegård	Anlagt 1974. 2,6 dekar. Kun urner. 860 graver. Ny urnegrav tilvises bare bosatte i soknet.
Solheim gravplass	Anlagt 1916, flere utvidelser. 117,5 dekar. 14 986 graver.
Storetveit kirkegård	Anlagt 1954. 10 dekar. Kun urner. 1 988 graver.
Takvam kirkegård	Anlagt 1912, flere senere utvidelser. 4,6 dekar. 848 graver.
Øvsttun gravplass	Anlagt 1921, siste utvidelse 2014. 31 dekar. 6 324 graver.
Årstad gamle gravplass	Se Møllendal. 631 graver.
Årstad nye gravplass	Se Møllendal. 1 410 graver
Åsane kirkegård	Anlagt 1900, siste utvidelse 2014. 31 dekar. 6 133 graver.

3.2.4. Kapell

Møllendal Store kapell og Lille kapell i Møllendalsveien 56 B fra 1971/2010, er livssynsøytrale og har henholdsvis 150 og 50 sitteplasser. Ved kapellene er det ca. 40 parkeringsplasser med fri parkering i inntil 3 timer. Det finnes 4 HC-plasser på nedsiden av kapellene, i tillegg til 2 HC-plasser oppe ved inngangen.

Solheim kapell i Fjøsangerveien 65 A fra 1919/20, har 79 sitteplasser, med begrenset mulighet for parkering.

Øvsttun kapell på Dynevoll 2 fra 1929, har 80-100 sitteplasser og god kapasitet på parkering iht. skilting

3.2.5. Bårerom

Bårerommet ved Møllendal krematorium er fra 2010 og har 57 plasser med kjøøl samt 8 plasser med frys. Ved Solheim og Øvsttun kapeller er der også bårerom, med henholdsvis 18 og 27 plasser med kjøøl. Kapasiteten er god.

3.3. De siste 20 år - statistikk og utvikling

3.3.1. Livssyn og preferanser, inn og utflytting døde, annet

Tjenestene som tilbys av gravplassforvaltningen i Bergen har muligheter for tilrettelegging for individuelle behov, både de som er begrunnet ut fra personlige preferanser, kultur, tro og livssyn. Etter tilrettelegging av det første muslimske gravfeltet i Bergen i 1993 har vi sett en gradvis økning av behovet for tilrettelegging. Behovet for muslimsk tilrettelagte graver øker imidlertid sakte, og i dag brukes 15-16 graver i året.

Henvendelser med ønske om å være tilstede ved kremasjon er også økende. Det registreres at disse

henvendelsene ikke bare kommer i forbindelse med hinduistisk gravferd, men også ved en del vanlige norske gravferder tilhørende ulike trossamfunn.

Ansatte som møter pårørende ute på gravplassen, enten ved kistebegravelse eller ved urnenedsettelse, har utviklet, og praktiserer, stor forståelse og respekt for de ulike tros- og livssynssamfunns ritualer og tradisjoner omkring gravlegging. Det har imidlertid vært etterlyst mer opplæring omkring dette, og det er viktig at medarbeiderne i større grad opplever trygghet i situasjonen ved økt kunnskap. I dag er det i første rekke begravesbyråene som formidler spesielle ønsker og behov ved gravleggingen, til gravferdsforvaltningen

Bergen har en relativt høy andel kremasjon (2016:72%), kommunen sett under ett. Vi ser imidlertid tydelig forskjell mellom tidligere «by og land», ved at andelen er betydelig lavere i Fana og Arna bydeler enn i sentrumssonen.

Vi har fått meldt fra medlemmer i gravplassutvalget at det er viktig at det er god kompetanse på hva som skal gjøres når en som ikke er bosatt eller midlertidig bosatt i Norge, dør.

3.3.2. Gravferdstjenester til utenbys boende

I Bergen er det lange tradisjoner for å tilby tjenester også til de som ikke bor i byen. Det tilbys både kremasjon, seremoni og grav til utenbys boende, mot at det betales avgifter for tjenestene. Etter gravferdsloven foreligger det en plikt for gravferdsforvaltningen i den enkelte kommune å tilrettelegge graver etter tro- eller livssyn. Ikke alle kommuner har tilrettelagte graver og ansvarlig for gravferden har da rett til å velge slik grav i en annen kommune. Gravplassforvaltningen i hjemkommunen må dekke kostnadene ved graven som brukes i annen kommune. Det er ikke plikt til å tilby tjenester og grav til utenbys boende, men gravplassforvaltningen gjør det så lenge det er kapasitet.

3.3.3. Kostnadene ved gravferd i Bergen

3.3.3.1. Bergen kirkelige fellestråds avgifter

Tabellen viser utvikling i avgifter, først pr femte år, så årlig utvikling de siste fem årene.

	1996	2001	2006	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Avgift for bruk av kapell:	515	750	895	950	950	950	1 050	1 150	1 200
Festeavgift for kistegraver:	54	70	89	235	497	497	518	536	552
Reservert kistegrav:	2500	ukjent	3220	5 100	9 940	9 940	10 360	10 723	11 040
Festeavgift for urnegraver:	54	70	89	235	347	347	363	376	387
Avgift for utenbys kremasjoner:	1735	4000	3830	4 250	4 250	4 250	4 250	4 250	4 250

Avgiftene vedtas av kommunen i det årlige budsjettvedtaket jf. gravferdslovens § 21 2. ledd. Avgiftspraksisen har vært uendret, med noen få justeringer, fra før gravplassforvaltningen ble overtatt fra Bergen kommune. Alle strategier og budsjett som har blitt vedtatt i Bergen kirkelige fellestråd er i tråd med denne praksis.

Det påløper ikke festeavgift for urnegraver tatt i bruk etter 1997, og som blir benyttet til ny gravlegging mindre enn 20 år etter siste gravlegging. Dette på grunn av at en urnegrav har 4

individuelle plasser for urner og fredningstiden forlenges for hver urne som settes ned. Jf. gravferdsforskrifens §16.

De siste årene har avgiftspraksisen blitt særlig aktualisert, med stadige klager og flere oppslag i pressen om at pårørende føler seg urimelig behandlet jf. artikkel i BT 17. juni 2015. I tillegg har foreslåtte på lovendringer, som skulle gjøre oss i stand til å møte publikum med et nytt og gjennomtenkt regelverk, latt vente på seg.

Det er hjemmel for tre type avgifter i gravferdsloven. Det er ikke merverdiavgift på avgiftene. Avgiftene utgjør en vesentlig del av inntektene som nyttes til drift av gravplassene i Bergen, og all saksbehandling og innkreving av avgifter utføres etter forvaltningsloven.

3.3.3.2. Kremasjonsavgift

Den ene avgiften det gis hjemmel til, er kremasjonsavgift, jf. gravferdsloven § 10 siste ledd. Bergen kommune betaler alle kostnader ved kremasjon. Dette oppfattes som god politikk i Norge i dag, da det gir likestilling mellom de som velger kremasjon med urnenedsettelse og de som velger kistegravferd. Det at kremasjonsandelen er høy i Bergen, gir en vesentlig arealbesparelse. I snitt er det to urner som gravlegges i en urnegrav som er 2,25 m². En kistegrav krever 4,5 m². Mellom 20 og 25 prosent av kremasjonene ved Møllendal krematorium utføres for omliggende kommuner. Bergen kommune vedtar også kremasjonsavgiften for utenbys kremasjoner. Avgiftene søkes beregnet etter prinsippet om at en avgift skal svare til en utgift, kostprisprinsippet. Siste årene har metall som blir tatt ut av asken, blitt sendt til gjenvinning. Inntektene fra dette går til drift av krematoriet. Avgiften i 2017 er 4250 kroner

3.3.3.3. Avgift for leie av kapell

Er avdøde bosatt i Bergen ved dødsfallet, og ønsker seremoni ved ett av de fire kapellene, er leien kr 1300. Dersom en ikke bor i Bergen, koster det 2600 kroner å leie kapell til seremoni.

3.3.3.4. Festeavgift

Festeavgiften har hjemmel i gravferdslovens § 14 1 ledd og dens forskrifts § 17 samt Vedtekter for gravplassene i Bergen § 6. Festeavgiften betales for leie av graven dersom en ønsker å beholde graven utover frigravsperioden. Frigravsperioden er 20 år for urnegraver og 25 år for kistegraver. Festeavgiften kreves inn for fem år om gangen, såfremt ikke fester ber om kortere eller lengre periode. Maksimal festetid er 20 år frem i tid. Fra 2006 ble det krevd inn for 10 år om gangen, men med bakgrunn i et ønske om tettere oppfølging av festere, reduserte vi til 5 års-intervaller på faktureringen i 2012. Festeavgiftene har vært justert årlig og i 2011 ble det gjennomført en grundig gjennomgang av hvordan avgiften ble beregnet. Fra og med 2012 har avgiftene bestått av en beregning med tre deler, både for urnegraver og kistegraver. Den delen som går til administrasjon og vedlikehold er den samme for begge gravformene, men siden en urnegrav bare tar halvparten så mye plass som en kistegrav så beregnes det halv pris for kostanden av opparbeidelsen av arealet for urnegraver.

Eldre familiegravsteder både for kiste- og urnegraver, som har mer enn to graver, betales etter en pris pr. kvadratmeter. Denne prisen er beregnet på samme måte som for kistegraver.

I NOU 2014:2 ble det uttalt at festeavgiftene bør være like for alle graver; alle graver skal være økonomisk og juridisk likestilt. BKF mener imidlertid at en bør kunne bruke pris som virkemiddel for at publikum skal foretrekke gravferdsformer som gir en mest mulig forsvarlig arealbruk.

Samtidig som festeavgiften ble grundig gjennomgått i 2011, ble det også gjort en justering i forhold til hvordan en krevde inn avgiftene. Dette ble gjort på bakgrunn av stadige klager fra publikum på gjeldende praksis. Tidligere var praksis at dersom det ble gravlagt en urne eller kiste i en festet grav, ble det krevd inn festeavgift ved dødsfallet. Dette for at graven skulle få maksimal fredningstid ved den ble tatt i bruk på ny. Dette var en langvarig praksis begrunnet i at en da kunne betale mest mulig i forbindelse med dødsfallet og bo-oppjøret. Det var ikke slik hensynet bak regelen var ment og praksis ble endret til frivillig innbetaling. Gjeldende praksis er at en kan betale festeavgift ved dødsfall, men festeavgiften blir ikke krevd inn før forfall.

I tillegg til at en kan feste (leie) graven som beskrevet over, har vi doble festegraver på noen av gravplassene. For gravfelt som er bestemt til doble graver er det anledning til å reservere grav ved siden av den første gravlagte. Når en reserverer grav ved dødsfall, betaler en festeavgift for 20 år for den reserverte graven.

3.3.3.5. Festeavgift i stedet for å få fri grav – Urimelig praksis

Er en grav allerede festet, kan den som fester graven bestemme at den skal brukes til ny gravlegging. Etter gjeldende regelverk og vår praksis, kreves det festeavgift for graven selv om den blir brukt på ny. Det vil si at man ikke har rett til fri grav når det er en festet grav som brukes til gravlegging. Dette oppleves som urimelig, fordi publikum oppfatter at de sparer en grav på gravplassen. Dette innebærer imidlertid at fredningstiden forlenges og graven blir værende på samme sted i enda mange tiår. Dette kan vanskeliggjøre effektiv drift, men å tilby ny gravlegging i eksisterende grav er ønsket gravferdspraksis og slik vi vil ha det i dag.

For mange føles det urimelig, at en ikke får en fri (gratis) grav, siden alle som får tildelt en ny grav får det. Ved gjenbruk av grav kan en klare seg med ett gravminne og dermed får en reduserte kostnader på selve gravminnet. Dette perspektivet tar de som klager ikke med i sin vurdering, de mener at prinsippet om rett til gratis grav må gjelde alle. Vi får mer enn månedlige klager på dette og et ikke ubetydelig antall klagesaker oversendes bispedømmerådet for klagebehandling. Bispedømmerådet slår fast at gjeldende praksis er korrekt i alle sakene. De pårørende får en ekstra belastning i forbindelse med sorgbearbeidelsen og det svekker omdømmet til Bergen kirkelige fellesråd. Beregnet ut fra de nasjonale tallene fra NOU 2014:2 vil fri grav til alle tilsvare bortfall av 2,5 millioner kroner i årlige inntekter for Bergen kirkelige fellesråd. Praksisen kan ikke endres ensidig uten at inntektsbortfallet blir kompensert, da en så stor reduksjon av inntektene vil ha stor betydning for drift og vedlikehold.

3.3.3.6. Kostnader ved gravlegging av utenbys personer

Gravferdsloven §6 2. ledd gir også hjemmel for fellesrådet å kreve kostnadene dekket for gravlegging og festeavgift av personer som ikke hadde bopel i Bergen ved dødsfallet. Kostnaden består av en kombinasjon mellom en tjeneste, graving grav og gravlegging og en avgift for feste av grav. Dersom en ved dødsfallet bodde på sykehjem i nabokommunen etter avtale med Bergen kommune, tas det ikke avgift. Selve avgiften er den samme som beskrevet ovenfor.

Betaling for denne tjenesten og avgiften oppleves også som urimelig av mange pårørende. Det er gitt retningslinjer fra departementet at avgiften skal ikke håndheves på en urimelig måte. Gjeldende praksis er at det ikke krever avgift om den avdøde bare har bodd i annen kommune i ett år før dødsfallet. Kostnadene med en slik ordning vil avhenge av hvor mange utenbys som blir gravlagt i Bergen og hvor mange Bergensere som velger grav utenbys.

3.3.4. Økonomi 2017: Hvem betaler hva?

Finansieringen av gravplassforvaltningen består av bevilgninger fra kommunen til drift og vedlikehold samt brukerbetaling i form av avgifter. Lovverket gir bare hjemmel for tre avgifter: avgift for kapell, avgift for feste av grav og kremasjonsavgift. Bystyret vedtar avgiftene etter forslag fra Bergen kirkelige fellesråd. Det kreves ikke kremasjonsavgift for avdøde som var bosatt i Bergen.

Båretransport dekkes av NAV, med unntak av en egenandel. NAV gir også en behovsprøvd gravferdsstønad. Dersom ingen sørger for gravferden har kommunen ansvar for kostnadene ved gravleggingen, men kommunen kan kreve utgiftene dekket av boet eller NAVs gravferdsstønad.

Seremonileder og lokaler til seremoni er det de forskjellige tros- og livssynssamfunnene som tar seg av. Tradisjonelt legges det stor vekt på avdødes ønsker for type gravferdsseremoni, og det er som regel naturlig å velge seremoni i regi av det tros- eller livssynssamfunn avdøde var medlem i, eventuelt det samfunn pårørende tilhører. Det er det enkelte tros- og livssynssamfunn som selv velger om, og hvor mye, hva de tar betalt.

Alle kan leie kapellene som tilbys av Bergen kirkelige fellesråd, mot betaling av leie. Leie av kapell til seremonier er lav og dekker bare deler av utgiftene til drift av kapell, kapellverttjenesten og musiker. Individuelt preg som solist, sangblad og blomster ved seremoni arrangeres og betales av de pårørende.

3.4. Drift av gravplassforvaltningen

I Bergen kommune var gravplassforvaltningen organisert i Kirkeavdelingen i kommunen frem til den nye gravferdsloven trådte i kraft 1.1.1997.

Den nye normalordningen i Norge ble da at kirkelig fellesråd skulle ha ansvar for gravplassforvaltningen. De ansatte ble virksomhetsoverdratt fra kommunen til fellesrådet 1.1.1997, og mange av de som før 1997 var kommunalt ansatte jobber fortsatt på og med gravplassene. Gravplassforvaltningen er i dag ett av Bergen kirkelige fellesråds tre virksomhetsområder ved siden av menighetsforvaltning og kirkebygg. De ansatte på gravplassene har vært ansatt i Bergen kirkelige fellesråd til og med 2015. Fra og med 2016 er det Akasia AS som utfører de aller fleste tjenestene på gravplassene, både drift, vedlikehold og utvikling.

Administrasjonen består i dag av gravplassjef, 50 % eiendomsrådgiver og 50 % økonområdgiver samt staben i Gravplassmyndigheten som teller syv personer inkludert leder. Oppgavene her er publikumskontakt, mottak av bestillinger på kapell, krematorium og grav, gravarkiv, kremasjonsregister, saksbehandling, innkreving av avgifter og tilsyn med gravplassene.

Gravplassforvaltningen i Bergen kirkelige fellesråd tilbyr ikke lenger gravstell til innbyggerne i Bergen.

3.4.1. Løst/forbedret/endret siste 20 år

Oversikt over brutto investeringsmidler til gravplass i perioden 2000 – 2016:

Bevilgninger til gravplassforvaltningen - alle tall i millioner																	
Prosjekt	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Masseutskifting								10,0									
Mjeldheim gravplass								3,5									
Forprosjekt nye kirkegårder											1,0						
Loddefjord gravplass, nye urnefelt										2,5	1,7						
Øvsttun kirkegård, utvidelse									7,5	7,5	7,0	11,1	10,0	15,0			
Åsane kirkegård, utvidelse eksist. kirkegård										6,0	6,0	6,0	12,0				
Rammetilskudd kgr., grp., kap. og kr.:														10,0	25,0	25,0	25,0
Sum gravplass	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	13,5	7,5	16,0	15,7	17,1	22,0	25,0	25,0	25,0	25,0

3.4.1.1. Gravplasser og graver

Større prosjekt varer vanligvis mer en ett år, det er år for ferdigstillelse som fremgår av oversikten. Mindre investeringsprosjekt nevnes ikke særskilt.

- 1997 Utvidelse av Åsane kirkegård 13 daa, 820 kistegraver og 883 urnegraver
- 2001 Assistentkirkegården ble ferdig rehabilitert
- 2002 Ny gravplassen på Bønes ble åpnet i med 1284 graver og mulighet for senere utvidelse til totalt 2560 graver.
- 2002 St. Jakob og Nykirkegården ble rehabilitert
- 2010 Æreskirkegården på Solheim ferdig rehabilitert
- 2012 Erverv av gravplassareal i Åsane og på Øvsttun, nedbetales årlig med andel av investeringsmidler.
- 2013 2 nye urnefelt på Fana kirkegård, 210 graver
- 2014 Utvidelse av Åsane kirkegård, 710 graver og
- 2014 Opparbeidet nytt felt på Fyllingsdalen gravplass, 211 kistegraver
- 2015 Utvidelse av Øvsttun gravplass med 589 graver
- 2015 Mariakirkegården, nytt gravfelt på Fyllingsdalen, 210 graver
- 2016 Navnet minnelund i Åsane, 80 graver
- 2017 Navnet minnelund i Fana, 140 gaver
- 2017 Rehabilitering på Nygård kirkegård Fase A,
- 2017 Rehabilitering av urnefeltet A20 på Møllendal, kun eksisterende graver
- 2017 Nye urnefelt på Fyllingsdalen gravplass med 320 ordinære urnegraver og 188 urnegraver i navnet og anonym minnelund

Frigjøring av areal til nye graver, omlegging av eldre gravfelt til nye graver og generell opprydding av gravplassene har vært fokusområder siste årene. Det har frigitt graver til ny bruk:

2015: 1260 (756)

2016: 1620 (972)

Tallene gjelder gamle graver, og disse må normalt masseutskiftes og omreguleres før ny bruk. Tallene i parentes er beregnet antall omgjort til nye gravstørrelser.

3.4.1.2. Kapell, bårerom, krematorium og andre bygninger:

2008 ble det etablert bårerom i Solheim og Øvsttun kapell med kjøll og frys. Dette i perioden Møllendal var under rehabilitering. Bårerommene brukes fortsatt.

2010 nytt krematorium med to ovner, rensing, bårerom, syningsrom og oppbevaring av urner samt gode fasiliteter for drift og ansatte gjenåpnet på Møllendal.

2010 Lille og Store kapell på Møllendal ble rehabilitert, det originale uttrykk ble beholdt.

2013 Utvendig rehabilitering av tidligere kapell på Nygård kirkegård.
2015 Riving av kondemnerte bygninger på Øvsttun
2015 Nytt yttertak på Solheim kapell
2016 Loddefjord kapell stengt grunnet lite bruk og behov for rehabilitering
2017 Utbedring av bårerom og maling innendørs i Solheim kapell

3.5. Administrasjonen og publikumsmottak

Også i administrasjonen har det vært forbedringer. Første forsøk ble gjort tidligere, men i 2005 ble det for alvor tatt tak i å få bestillingssystem for gravferder, gravarkiv og kremasjonsregister i elektronisk versjon. Det var et stort arbeid å implementere systemet, blant annet måtte opplysninger om ca. 90 000 graver føres inn manuelt.

Saksbehandlingsrutinene er forbedret og publikumskontakten er vesentlig styrket med utgangspunkt i erfaringene fra 2005. Endringer å merke seg er lengre åpningstider og økt tilgjengelighet på nett fra 2014, regelmessige utsendelser til eiere av graver for vedlikehold av gravregisteret samt månedlig fakturering av festeavgifter. Svært viktig er rutinemessig sletting av graver som ingen ønsker å beholde. I 2005 manglet det fester til mellom 30 000 og 40 000 graver. Våren 2017 er det bare 9 700 graver som mangler fester. Etter planen skal det ikke være graver uten fester i 2022. Det lange tidsperspektivet skyldes det er et stort arbeid å fjerne gravminnene på graver uten fester.

3.6. Kapasitet, bruk og tilstand gravplasser, krematorier og annet

3.6.1. Kapasitet på graver på gravplassene i Bergen

Det er 27 gravplasser i Bergen kommune hvorav 21 er i aktiv bruk; tre gravplasser har kun graver for urner. For behov for graver på kort sikt bruker gravplassforvaltningen en belegningsplan. Gravplassforvaltningen bruker en belegningsplan som viser behov for graver på kortere sikt, ut fra hvilke graver som er tilgjengelig uten behov for investering. Vurderingen i belegningsplanen blir gjort ut fra historiske opplysninger. For å ha oversikt over behovet for graver utover svarene som belegningsplanen gir, må en ha en analyse for behov for gravareal. Denne analysen blir behandlet i punkt 4.8.2.

For å kunne gjøre beregninger er det nødvendig å se gravplassene i sammenheng, ut fra geografiske områder. Disse områdene benevnes som gravplassområder. Bergen kommune har levert prognosene for dødsfall, og tallene kan leveres ned på nivået for «skolekrets». Det betyr at det i de underliggende beregningene er satt opp hvilke skolekretser som geografisk hører til hvert gravplassområde. Erfaringstall for gravlegginger er også brukt i beregningen, da det er fritt valg av grav og gravplass i Bergen. Videre er det også benyttet erfaringstall for hvor mange som velger ny grav og hvor mange graver som frigjøres til ny bruk hvert år.

Det er nødvendig med løpende oppjustering av eksisterende gravfelt på gravplassene for å kunne tilrettelegge graver. Når gravfelt omlegges og gjøres i stand til ny gravlegging, går det vanligvis bort en del graver. Dette skyldes hovedsakelig at hver enkelt grav må tilrettelegges etter dagens krav, og dermed blir større, men også grunnet infrastruktur og vegetasjon. Bruk av eksisterende gravareal gjør at en ikke må finansiere anskaffelse av arealet, men det må likevel betydelige investeringsmidler

til for å tilrettelegge gammelt areal til ny gravlegging. Anleggsarbeid på eksisterende gravplass med aktive graver kan til dels koste mer enn å anlegge ny gravplass

3.6.2. Nye arealer

Det er tilgjengelig regulerte arealer for utvidelse av eksisterende gravplass i Fyllingsdalen, Åsane, Loddefjord, Øvsttun, Bønes og på Storetveit. Videre er det regulert inn areal til ny gravplass på Søreide.

I tillegg er det i kommuneplan og utkast til ny kommuneplan, samt kommunedelplaner, avsatt areal til utvidelse i Fana, Mjeldheim og Åsane. Videre er det avsatt arealer til nye gravplasser på Tennebekk, Haukås, og i Ytrebygda.

Sted	Utvidelser eller ny	Planstatus
Fyllingsdalen	Utvidelse	Regulert
Åsane (Antveit)	Utvidelse	Regulert
Åsane	Utvidelse	Avsatt i KDP og i utkast til KP
Loddefjord	Utvidelse	Regulert
Øvsttun	Utvidelse	Regulert
Bønes	Utvidelse	Regulert
Storetveit	Utvidelse	Regulert
Søreide	Ny	Regulert
Fana	Utvidelse	Avsatt i utkast til KP
Mjeldheim	Utvidelse	Avsatt i KDP, under regulering
Tennebekk	Ny	Avsatt i KP, under regulering
Haukås	Ny	Avsatt i utkast til KP
Ytrebygda	Ny	Avsatt i utkast til KDP

Ytterligere om behov for graver, se punkt 4.8.2

3.6.3. Tilstandsanalyser

3.6.3.1. Kapellene

Møllendal kapeller er i god stand. Uteområdet trenger oppgradering, blant annet med tilbakeføring av kunst.

Solheim kapell er ifølge forenklet tilstandsanalyse i svært dårlig stand, med store setningsskader og et svært dårlig dekke mellom kapell og kjeller. Kostnadene med rehabilitering er anslått til 15 millioner, uten løsninger for uteområdet, forbedringer eller muligheter for ny bruk.

Øvstun kapell er i noe bedre stand, men også der er det behov for rehabilitering som er anslått til 5 millioner. Heller ikke her er medtatt løsninger for uteområdet, forbedringer eller muligheter for ny bruk.

3.6.3.2. Gravplassene

Gravplassanleggene er til sammen på 630 daa og har opprinnelse helt fra middelalderen og opp til i dag. Anleggene har varierende kvaliteter og en har måttet erkjenne at også på disse offentlige anleggene er forfallet større enn vedlikeholdsfrekvensen. Anleggene er svært utsatt for endringer i klima og økt nedbør. Behovet for rehabilitering er forsiktig anslått til 43 millioner, og da er det vann og avløp, omramming samt veier som har vært i hovedfokus. Det skal foreligge nye tilstandsanalyser på gravplassene i 2019. Det utarbeides også en egen treplan som skal være ferdig i 2018, for å dokumentere verdiene og behov for vedlikehold. Det har vært fokus på sikkerheten på trær, fjerning av gravminner, lagerplasser, prosesjonsveier og ikke minst kvalitet på gravfelt de siste årene.

3.6.3.3. Bygninger på gravplassene

I tillegg til kapellene er det mange små og litt større bygninger på gravplassene. Det er revet en del bygninger og skur siste årene. Det er laget enkle tilstandsanalyser på de fleste bygg og i løpet av 2017 vil det bli utarbeides en plan for bruk av bygningene på gravplassene. Flere av bygningene må anses som historiske og verdifulle i miljøet på gravplassen, både ut fra alder og bruk, og må beholdes på gravplassen selv om de har gått ut av bruk.

3.6.3.4. Krematoriet

Valg av type grav og kremasjon har vært preget av at Bergen er en kontinental by som vender seg mot Europa. Bergen fikk det første krematoriet i Norge allerede i 1909 og kremasjon var populært. I de siste mange tiår har to tredjedeler av innbyggerne i Bergen valgt kremasjon og urnegrav.

3.6.3.5. Regionalt samarbeid

Bergen kirkelige fellesråd ønsker å fremme samarbeid med omliggende kommuner og å være med på å styrke gravferdstjenestene i regionen, der særlig krematorietjenestene, livssynsåpent seremonirom og tilrettelagte graver er viktige for omliggende kommuner. Krematoriet tilbyr per i dag kremasjon for alle som ønsker det, både ut fra tradisjon og at det er god kapasitet på krematoriet. De som ønsker å leie kapell i Bergen får også det, uavhengig av bosted.

4. Utvikling og politikk

4.1. Historikk og prognoser

Historikk

	1996	2001	2006	2011	2016
Antall dødsfall i Bergen (SSB)	2098	2093	2014	2092	1998
Gravlagte kister	754	1111	1033	649	526
Gravlagte urner	1341	903	968	1375	1376
Totalt antall tildelte graver:	2095	2014	2001	2024	1902
Ny kistegrav	657	702	664	570	454
Gjenbruksandel kister	11 %	36%	36 %	12 %	14 %
Nye urnegraver	584	434	449	548	574

Gjenbruksandel urner	54 %	52%	53 %	60 %	58 %
Gravlagt anonym minnelund	23	32	30	38	48
Gravlagt navnet minnelund	0	0	0	0	15
Urne utlevert for askespredning	N/A	8	8	14	54
Kremasjonsandel	74 %	70 %	70 %	67 %	72 %
Nedsatte utenbys urner	N/A	N/A	64	81	83
Gravlagte utenbys kister	N/A	N/A	17	28	31
Seremonier i kapellene	N/A	N/A	904	788	666
Gravferd overlatt til kommunen	N/A	N/A	N/A	3	9

N/A betyr at det ikke er tilgjengelig data.

I tabellen ser en bl.a. forholdet mellom gravlagte kister og urner. Kremasjonsandelen i Bergen ligger noenlunde jevnt rundt 70 % med normale svingninger fra 61 % til 74 %. Høy kremasjonsandel skyldes trolig at vi har eget krematorium med lange tradisjoner for kremasjon. I arealsammenheng er naturlig nok kremasjon å foretrekke fremfor de mer plasskrevende kistegraver. Imidlertid vektlegger vi i dag hensynet til den enkeltes behov, slik at det skal tilbys den gravleggingsform man ønsker. Noen tros- og livssynssamfunn har også føringer for gravleggingsform, det kan gjelde både krav om kistebegravelse eller krav om kremasjon. I årene 2001 og 2006 er det trolig mangelfull registrering i det elektroniske gravregisteret av forholdet mellom urne og kistegraver. Tallene oppdateres dersom det er mulig å finne.

Differansen mellom antall døde i Bergen og gravlagte kister og urner viser at det er flere bergensere som blir gravlagt annet sted, enn hvor mange som blir i Bergen.

Norge har i dag et livssynsmangfold som er helt annerledes enn for bare en generasjon siden, og denne utviklingen vil fortsette. Mangfoldet skyldes ikke bare livssyn. Nye kulturer og trender endrer også bildet, selv om erfaringen viser at alle endringer på gravferdssektoren skjer langsomt. Anonyme graver har i Bergen tradisjon tilbake til 1969, men det er få som velger en slik grav. Gravleggingsformen er likevel et viktig tilbud for enkelte. Det nyeste tilbudet i Bergen er urnegrav i navnet minnelund. Allerede første året ble det gravlagt 15 urner i navnet minnelund i Åsane.

Det er svingninger i utenbys gravlegginger, men det utgjør ikke en vesentlig belastning på gravplassforvaltningen, heller som et godt tilbud til innbyggene. Færre kistegraver kan skyldes økning i kremasjon andre steder, og kostnader med graving av grav og festeavgift i Bergen.

Antallet seremonier i kapellene svinger og ser ut til å ha en nedadgående trend. Både Solheim og Øvstun kapell blir mindre brukt enn tidligere.

Gravferder overlatt til kommunen etter gravferdsloven § 9 har det ikke vært statistikk på tidligere, da det var svært få eller ingen slike gravferder. Fra 2011 til 2016 har det vært en økning fra 3 til 9 slike

gravferder. Tidligere har gjerne ansatte ved institusjoner eller begravellesbyrå tatt på seg ansvaret for slike gravferder og tallene er ikke kommet frem.

Prognoser for dødsfall i Bergen:

	2016	2020	2025	2030	2035	2040
Dødsfall	1998	2018	2064	2186	2293	2401

Det er nærliggende å tenke seg at dødsraten i kommunens befolkning stiger i takt med befolkningsøkningen, men fremskrevne tall med prognoser for dødsfall tyder på en litt ulik utvikling. Dette kan bl.a. forklares med økning i levealder, at tilflytting for en stor grad består av yngre aldersgrupper samt en tendens til at tilflyttere fortsatt har en tilknytning til opprinnelig hjemsted når det gjelder gravferd og grav.

4.2. Miljø- og andre samfunnshensyn

Krematoriet ble rehabilitert og ovnene ble skiftet ut i 2010. Det ble valgt olje som energiform, men de to ovnene fikk renselinjer som følger miljøkravene. Målingene har vist tilfredsstillende resultat siden oppstarten, men oljeforbruket var noe høyt sammenlignet med andre. Siden 2014 har det vært lagt særlig vekt på reduksjon av oljeforbruk og forbedringene som er utført har gir resultater i vesentlig reduksjon av oljeforbruket i 2015 og 2016. I 2015 ble det søkt Fylkesmannen om å få teste ut redusert innsettingstemperatur fra 850 til 800 grader. Søknaden ble innvilget og tiltaket ble innført

Snittforbruk pr kremasjon (liter)			
År	Ovn 1	Ovn 2	Oljeforbruk total
2010			7033
2011	45,3	60,5	88502
2012	49,8	58,8	91343
2013	53,2	58,1	100170
2014	46,3	57,8	93690
2015	41,06	38,82	72191
2016	32,93	32,81	61432
2017	25,17	27,73	4779

i januar 2016. Resultatet ble at nå er oljeforbruket pr kremasjon i 2017 er mer enn halvert fra oppstarten i 2010. Jf. tabellen under. Metaller etter kremasjoner leveres til gjenvinning. jf. gravfl § 33.

Dersom nytt anlegg skal anlegges vil alternativ energikilde og bruk av fjernvarme være en del av utredningen.

Drift og vedlikehold på gravplassene samt investeringsprosjektene har alle fokus på hensynet til miljøet. Det gjelder valg av vegetasjon med hensyn til arter og plantesykdommer, håndtering av overflatevann og tilrettelegging for vannfordrøyning, jordkvalitet, avfall, kjemiske stoffer, HMS for de som ferdes på gravplassene mm.

Gravplassene som viktige grøntområder i urbane strøk. Miljømessig tar de unna svevestøv om vinteren og er lunger om sommeren. Selv om de ikke er parker har de likevel mange av egenskapene til parker. De seks gravplassene i sentrum og de to store gravplassene i Bergensdalen er verdifulle grøntarealer, som i tillegg til sin egentlige funksjon er stille, grønne rom og kan brukes til rekreasjon.

Trær, busker, eng og plen på gravplassene er viktige biotoper og verdifulle for byen.

Konkrete tiltak som kan nevnes er at ugress bekjempes uten bruk av gift, og at det benyttes bioklipp i slåttene av gravplassene. Bioklipp vil si at gresset hakkes opp i små biter som blåses ned i plenen istedenfor å havne i en oppsamler. De naturlige næringsstoffene i gresset føres tilbake til jorda, og man kan begrense tilførselen av gjødsel, redusere tidsbruk og kostnader med avfall eller kompost.

Det er ønskelig at gravpynten skal være nedbrytbar. Hensynet krysser at det synes som om publikum har behov for økt pynting av gravene med ikke nedbrytbare ting. Bruk av ting som ikke er nedbrytbare forutsetter at publikum fjerner det som ikke kan bli til jord.

Sortering av avfall er ikke tema i dag; særlig grunnet kostnader, men også på grunn av hva som er praktisk mulig og fornuftig å bruke arbeidstid på.

Miljø og samfunnshensyn som f.eks. krav til bruk av lærlinger legges til grunn ved inngåelse av kontrakter.

4.2.1. Universell utforming

Universell utforming av gravplassarealer inngår som lovpålagt del av planlegging og bygging i alle prosjekter. I praksis betyr det i første rekke stigningsforhold, men også kontraster, ledelinjer, ulikheter i underlag, lesevennlighet på informasjonsskilt, pollenspredning fra trær og rekkverk i trapper er moment som kvalitetssikres i prosjekteringsfasen. Der det er mulig tas det også hensyn til universell utforming i løpende drift og vedlikehold.

4.3. Forholdet til tros- og livssynsamfunn

Gravplassforvaltningen ved Gravplassmyndigheten i Bergen har et godt samarbeid med tros- og livssynsamfunn som er virksomme i Bergen. Vi startet opp med invitasjon til årlig møte da dette ble et krav i gravferdsloven i 2012 (§23), og disse er videre avholdt hvert år. I tillegg tilbys enkeltmøter med trossamfunn som ønsker det, og disse møtene har etter hvert gitt oss mye informasjon og et godt kontaktnett. Vi erfarer at mange av de mindre, nyetablerte trossamfunn velger å ikke møte i det årlige møtet. Dette skyldes hovedsakelig at de har få eller ingen dødsfall/gravferder foreløpig.

Erfaringen viser at når de har fått informasjon og kontakten er opprettet, vurderes det ikke som nødvendig å komme tilbake på møte år etter år. Vi erfarer at det tas kontakt ved behov, og hensikten er egentlig oppnådd. Ideelt sett skulle vi hatt jevnlig kontakt for økt kunnskap om regelverk o.a., men det er vanskelig å ha relevant informasjon å by på når gravferd ikke er et tema i det aktuelle trossamfunnet. Det er også innledet samarbeid med Samarbeidsrådet for tros- og livssyn Bergen. Tros- og livssynsamfunnenes organisering er ofte ikke bundet av kommunegrenser, regionalt samarbeid om gravlegging blir derfor viktig.

Bergen kirkelige fellestråds gravplassutvalg vil kunne bli en viktig aktør for å fremme dialog og kunnskap.

4.4. Informasjon til befolkningen generelt og til pårørende, gjør det selv ordning

Informasjon er viktig og internettsiden gravplass.no er den viktigste kilde til informasjon. Her finner en fakta, aktuelle saker, tidspunkt for seremonier, gravsøk samt regler og rutiner.

Forvaltningslovens regler om skriftlige vedtak samt informasjons- og veiledningsplikten gir en standard som er viktig å overholde. Gode vedtak og annen informasjon presenteres skriftlig når dødsfall skjer. Dette kan tas opp igjen i etterkant, når en har samlet seg og kan gjøre bruk for det.

Erfaringen er, at skal en nå frem med slik kunnskap må en begynne før dødsfall skjer. Det er viktig å fremme generell «folkeopplysning» for å bidra til å bevisstgjøre folk før de eventuelt rammes av sorg.

Mye tradisjonell overføring av kunnskap er blitt borte i løpet av et par generasjoner, og vi møter jevnlig pårørende som ikke aner hva de skal gjøre bortsett fra å ringe et begravellesbyrå.

Begravellesbyråene er gode samarbeidspartnere og gjør en god og viktig jobb, men de er samtidig en privat aktør i et kommersielt marked. Gravplassmyndigheten har et tett og godt samarbeid med begravellesbyråene og det arrangeres derfor et årlig møte der alle medarbeidere i byråene inviteres til informasjon om virksomheten samt regler og rutiner. I tillegg avholdes det to årlige møter med styret i Virke gravferd Vest. Det er også etablert samarbeidsavtaler inneholdende gjensidige rettigheter og plikter med begravellesbyråene i Bergen og omegn.

Åpen dag på Møllendal er etter hvert blitt en tradisjon og det er krematoriet som trekker interesserte.

4.4.1. Ved dødsfall

De færreste har kontakt med gravplassforvaltningen i denne kritiske fasen, men lar seg representere ved begravellesbyrå.

Svært få vet at de faktisk kan ordne alt omkring gravferden på egen hånd, om de skulle ønske det. Gravplassforvaltningen har plikt til å bistå og veilede omkring utfylling av offentlige skjema, og det samme vil gjelde Skifteretten. Gravplassforvaltningen ønsker å komme på banen tidlig der det er behov for det, ved å ha informasjon om dette på nett. Det kan for eksempel lages en veiledning om hvordan man selv kan ordne med gravferden. Den må være så god at de som velger å gjøre deler av eller de fleste oppgavene selv, finner nødvendig informasjon

4.4.2. Om graver

Informasjon om valg av grav samt rettigheter og plikter omkring ansvaret for en grav, er også noe folk flest er ukjent med. At forhold omkring graver kan være lovregulert er det mange som ikke tenker på, og kunnskap om dette er viktig for å kunne ta de rette valg om valg av ny grav og bruk av graven senere. Hjemmesiden inneholder allerede mye informasjon om graver, men vil bli videreutviklet slik at publikum får best mulig informasjon, både i form og innhold.

4.4.3. Generelle informasjonsaktiviteter

Kunnskap er viktig for den enkeltes livsmestring. Gravplassforvaltningen tilbyr derfor foredrag om temaene rundt grav og gravlegging, og gjør dette jevnlig. Flere vil få tilbudet f.eks. sorggrupper, senioruniversitet og andre som har interesse for slike foredrag. Media er en viktig kanal for å fremme kunnskap om gravferd og gravplassforvaltning. Alle henvendelser blir besvart og mest mulig kunnskap om fagområdet blir fremmet i kommunikasjon med media. Leserbreve, kronikker og kommentarer blir besvart.

4.4.4. Adferd og ferdsel på gravplassene.

Nye generasjoner tar i bruk gravplassene og det er viktig at de finner seg til rette der, samtidig som en i disse byrommene har litt annen adferd og tar mer hensyn til andre enn ellers. Vi ønsker å begrense bilbruk på gravplassene og bidra til at behovet for ro og ettertanke er i fokus ved å håndheve båndtvang og oppmuntre til god adferd på gravplassene. Dette søkes gjort med god informasjon til publikum og investering i automatiske porter.

4.4.5. Rimelige alternativer inkl. ordning innen offentlig støtte

NAV's gravferdsstønad utgjør per i dag maksimalt kr 22 723 og er behovsprøvd ut fra avdødes formue og inntekt. De fleste større begravelserbyrå opplyser på sine prislister at det er mulig å gjennomføre en enkel og verdig seremoni innenfor en totalsum på kr 20 000. Ved god informasjon om at det faktisk er mulig, vil det være et reelt alternativ for pårørende å velge å redusere kostnadene ved f.eks. å utføre deler av forberedelse og/eller seremoni selv.

I de sakene hvor ansvaret for gravferden overlates til kommunen etter gravfl §9 siste ledd, har Bergen kommune delegert ansvaret til sosialsjefen ved NAV Laksevåg. Dette er dødsfall hvor ingen tar seg av gravferden, selv om avdøde både kan ha slekt og venner. Kommunen vil kunne få dekket inn utgifter, enten ved å tre inn i kravet om gravferdsstønad, eller ved å melde krav i boet etter avdøde. Det er ønskelig med et tettere samarbeid mellom kommunen og gravplassforvaltningen om disse sakene. I Bergen har vi få gravferder som er overlatt til kommunen i forhold til f.eks. Oslo. I 2016 var det registrert 9 dødsfall hvor ansvaret for gravferden er overlatt til kommunen.

Gravplassforvaltningen ønsker grad av samarbeid med involverte myndigheter og felles forståelse omkring gravferd for avdøde uten pårørende. Generelt brukes det lang tid på å etterlyse pårørende. Det kan være uverdlig for den avdøde at en ikke kan holde fristene for gravlegging og kremasjon. Avdøde kan i enkelte tilfeller bli liggende over lengre tid, noe som er en svært uverdlig praksis. Det er ønskelig med et samarbeid med Bergen kommune ved sosialsjefen NAV Laksevåg og eventuelt andre impliserte om dette.

4.5. Gjør det selv og egne ordninger hos tros- og livssynsamfunn eller andre

Noen få ønsker ikke bidrag fra det offentlige eller andre til å sørge for gravferden. I forholdet til gravplassforvaltningen er det ikke påkrevd med bistand fra andre, og pårørende kan bestille og benytte seg av tjenester fra gravplassforvaltningen selv. Utfordringen kommer for de fleste når det blir behov for transport av kiste og vanligvis benyttes gravferdsbyrå til dette.

4.6. Seremonirom

De aller fleste benytter seg av offentlig tilgjengelig kirker og livssynsnøytrale kapeller til sine gravferdsseremonier. Det fleste tros- og livssynssamfunn av noe størrelse har egne gravferdstalere og egne ritualer. Det vanligste er å avholde seremonien i egne lokaler som kirker, moskéer, Grieghallen, Rikets Sal el.l. før den offentlige gravplassforvaltningen står for gravlegging og eller kremasjon.

4.6.1. Gravplassforvaltningens seremonirom

Det tilbys gravferdsseremonier i fire kapell i Bergen i dag. Store og Lille kapell på Møllendal fra 1971 ble rehabilitert i 2010, arkitektene MNAL Aall & Løkeland sin arkitektur ble beholdt. Begge er livssynsnøytralt utformet. Uteområdet trenger utbedringer, blant annet for å tilbakeføre kunstverket Gutt på fisk av Inggard Rosseland, som skal stå i et basseng ved kapellet. Både Øvsttun kapell fra 1929 og Solheim kapell bygget i 1919 og innviet i 1920 har begge har kristen utsmykning og trenger sårt utbedringer. Loddefjord kapell ble stengt i 2016, hovedsakelig grunnet at det vær svært få seremonier der.

Kapelldriften er fleksibel med hensyn til det store antall seremonier som er tilgjengelig pr uke. Kapellene på Solheim og Øvsttun er som hovedregel tilgjengelig 1 ½ time før seremonien starter og det settes av en time til seremonien. Det tilbys seremonier på Solheim og Øvsttun kapeller alle dager

i uken, kl. 10.00 og 12.00. I Store og Lille kapell på Møllendal er det seks seremonier pr dag fem dager i uken, tre i hvert kapell. Tidene er i Lille kapell kl. 9.30, 11.30 og 13.30 og i Store kapell kl. 10.30, 12.30 og 14.30. For at logistikken på Møllendal kapeller skal være verdig og effektiv tilbys det blomstermottak der blomstene følger kisten til seremonien. Det er kapellvertene som utfører denne tjenesten. Det tilbys senking av kisten på Møllendal kapell. Dette gjøres ved hydrauliske heiser.

Det innebærer også at avfall fra jordpåkast, kranser og bårebuketter som ikke pårørende tar med seg, blir håndtert av gravplassforvaltningen som også tar kostnaden med avfallshåndteringen.

Kapasiteten ved kapellene er så stor at tilbudet er fleksibelt. Enkelte ganger skjer det likevel at ønsket dag og tidspunkt ikke er ledig.

Kapellene kan også leies til syninger eller bæreandakter. Ved Møllendal krematorium er det også et flerbruksrom som kan brukes til syninger.

4.6.2. Livssynsnøytrale rom

De to kapellene på Møllendal, Lille og Store kapell som har plass til henholdsvis 50 og 150 personer, kan gjøres livssynsnøytrale med enkle grep. Ved en rehabilitering av Øvsttun kapell kan en få på plass en ordning som gjør at også dette kapellet vil fremstå som livssynsnøytralt. Det er ønske om å kunne tilby livssynsnøytrale seremonirom i Bergen som kan ha plass til flere enn 150 personer, men det finnes ikke et slikt alternativ i dag. Gravplassforvaltningen har med seg dette behovet i sin strategi.

4.6.3. Bårerom

Gravplassforvaltningen tilbyr bårerom ved Solheim kapell, Møllendal kapeller og Øvsttun kapell. Det er ikke regler om hvem som har ansvar for bårerom, men gravplassforvaltningen har 102 plasser på kjølerom og 8 fryseplasser og tar sin del av den totale kapasiteten i Bergen kommune. Bårerommene brukes til krematoriet, men også til oppbevaring før og etter seremoni. Det er nødvendig med ytterligere fokus på bruken av bårerommene for å kartlegge kapasiteten og av sikkerhetshensyn. Noen trossamfunn har vaskeseremoni som den del av gravferden. I Bergen har bare Haukeland universitetssykehus og Haraldsplass diakonale sykehus som har lagt til rette for vaskeseremonier.

4.7. Krematoriet

Det er ett krematorium i Bergen, med to ovner med rensing. Krematoriet holder kravene som myndighetene stiller til krematorium og det innrapporteres årlig til Fylkesmannen om krematoriets innvirkning på miljøet. På Møllendal krematorium utføres det i underkant av 2000 kremasjoner årlig. Ca 25 % av kremasjonene gjøres for andre kommuner i Norge, hovedsakelig fra omegnskommuner. Kremering for andre kommuner gjør at kostnadene per kremasjon blir lavere. Nærmeste krematorium er i Odda, men det har ikke kapasitet utover behovet i Odda og omegn. Møllendal krematorium har kapasitet til 2000 kremasjoner i året innenfor vanlig arbeidstid. Ovnene har en teknisk kapasitet som gjøre at en kan utvide til maksimalt 3000 kremasjoner med skiftordning. Levetiden på kremasjonsovnene er beregnet til 18-20 år med dagens antall kremasjoner, og det er ønske om at det skal stå klart nytt krematorium til den tid, da fasilitetene på Møllendal er trange både ute og inne. Det stilles store krav til sikkerheten ved driften av krematoriet.

Det gis adgang for publikum til å være til stede ved kremasjoner, men på grunn av at lokalene ikke er særlig tilrettelagt for det, må antall besøkende begrenses. Urnen kan utleveres dagen etter kremasjon, men dersom en har behov for det, kan det avtales utlevering samme dag.

Krematorietjenesten som tilbys Bergens innbyggere, er verdig og uten kostnad for pårørende eller boet. Det betales kremasjonsavgift og kostnad for urneforsendelse for kremasjoner for andre kommuner. I de fleste tilfeller er det de pårørende eller boet som betaler avgiften, men noen kommuner har begynt å dekke kostnaden; fordi de ønsker å tilby tjenesten til sine innbyggere, men også begrunnet i ønske om å begrense arealbruken. Gravplassforvaltningen i Bergen ønsker å bidra til et godt tilbud for innbyggerne i omegnskommuner og til begrenset arealbruk og er aktiv i dialog med omliggende kommuner.

4.8. Gravplassene

4.8.1. Form og estetikk gravplasser og graver

Gravplassanleggene består av 630 daa med grøntareal som er viktig for menneskene i byen.

Gravplassene i Bergen fremstår som enten svært nøkterne anlegg fra 1970, -80 og -90 tallet eller vakre eldre og historiske gravplasser som alle har behov for rehabilitering i varierende grad. Utsmykningen er for det meste gartneren og trepleieren som tar seg av. Vakre trær ble plantet for over 100 år siden og gir gravplassene grønne verdier og parkpreg. Trær, buskrabatter og hekker var viktig for de som anla gravplassene for noen tiår siden også. Av hensyn til tilstanden på trærne og sikkerheten til publikum på gravplassene har det vært stort fokus på trepleie de siste 8-10 årene og et meste større utbedringer er på plass.

De eldre gravplassanleggene i Bergen er preget av naturen eller av kulturlandskapet der den var anlagt i sin tid. Det er svært sjelden at disse anleggene oppfyller kravene til universell utforming. Ved rehabilitering, utvidelser og nyanlegg tas det hensyn til lovverket mot diskriminering.

Det er den grønne kulturen med plen, busker og trær som har vært i hovedfokus i mange år, og det har vært knapt med ressurser til anskaffelse og rehabilitering av kulturminner og kunst.

Gravplassene har benker, vannposter og avfallsstasjoner av varierende utseende og kvalitet. Omramming av gravplassene, murer, gjerder i tre og metall og porter har mange mangler. Tilstandsanalyser skal avdekke behov for utbedring og danne grunnlag for forbedringer.

4.8.1.1. Historiske graver

Gravene på de seks historiske gravplassene tildeles ikke på nytt. Noen få graver på Assistentkirkegården og St. Jakob kirkegård er fortsatt i privat eie. Det kan bare settes ned urner i disse gravene.

På gravplassene som ble anlagt fra i 1850 og frem til og med 1930 tallet finnes det større familiegravsteder med karker og store gravminner. Hvert gravsted må vurderes individuelt, både med hensyn til muligheter for gravlegging, størrelsene på gravene og kulturhistorisk verdi av steinarbeidet og eventuelle gjerder. Det er gjort endringer på de fleste av disse gravene, noen gravminner er i privat eie og noen kan gravplassforvaltningen overlate til ny gravlegging. Gravplassmyndigheten har dispensasjon fra gravferdloven og kan overlate slike gravsteder til ny fester også før det foreligger dødsfall, da overtas hele gravstedet inkludert utstyret på gravstedet.

4.8.1.2. **Bygg og anlegg på gravplassene**

Bygg og anlegg er allmenne og livssynsnøytralt utformet, men er samtidig utformet slik at en kan prege gravferdshandlingene og gravminne i tråd med egne ønsker, og dermed er de livssynsåpene.

Det finnes noen få eldre kristne symboler. Ved rehabilitering, utvidelser og nyanlegg blir det valgt et livssynsnøytralt uttrykk. På gravminnene kan det være religiøse symboler. Det er i tråd med norsk gravferdspraksis, en kan selv velge hvilke symbolikk en vil bruke på sitt private uttrykk, slik som på gravminner.

4.8.1.3. **Driftsmessige hensyn**

På 1950 tallet ble det vanlig med enkeltgraver, noe som skyldtes at samfunnet ble preget av krav om likhet og det driftsbegrunnede ønsket om at plenklipperen skulle kunne brukes til å stelle store arealer. Det faktum at de store gamle familiegravstedene ofte var ustelte, bidro også til ønske om endringer. Den nye trenden, som ble fremmet av den nasjonale kirkegårds konsulent, var at nå skulle det være plen med individuelle og enkle gravminner. Nå er de fleste gravene tradisjonelle graver i gravfelt med plen, og med et enkelt gravminne. Svært mange av de eldre urnegravene er for små etter dagens krav til størrelse, og det samme gjelder kistegravene. Gravene kan brukes om igjen men det er ønskelig å legge felt om til nye gravstørrelser der hvor det er mulig. Gamle gravfelt kan i tillegg være for grunne og overflaten vil ofte være svært ujevn.

Med dagens HMS-krav til trygge og lite belastende arbeidssituasjoner, er man avhengig av at gravplassene tilpasses bruk av maskiner. I så måte passer den konforme plen-gravplassen som har vært normen i etterkrigstiden godt. Ulempen med maskinene er støyen og størrelsen samt det å sikre adkomsten både inn på gravplassen og frem til den enkelte grav.

Driften på gravplassene utfordres imidlertid av en tendens til at individuelle ønsker og hensyn får stadig større betydning for pårørende og andre brukere av gravplassen. Dette dempes noe gjennom bl.a. bestemmelsene i Vedtekter for gravplassene i Bergen om bed og beplantning.

For å ha oversikt over hendelser på gravplassene og begrense skader krever gravplassforvaltningen at alle som leverer tjenester som gravstell og oppretting av gravminner, følger gjeldende regelverk og har på bakgrunn av det en ordning med at de skal ha tillatelse for å drive ervervsmessig virksomhet på gravplassene.

4.8.1.4. **Behov for overordnede estetiske rammer.**

Gravplassene og bygninger må ha en standard som byens innbyggere kan vedkjenne seg. Dette må være et utgangspunkt for gravplassforvaltningens strategi ved vedlikehold, utvidelse og nyanlegg.

Gravplasser og bygninger skal:

- ❖ Møte menneskenes behov for sorgbearbeidelse, ro og ettertanke
- ❖ Følge naturen og kulturlandskapet
- ❖ Følge landskapsarkitektens opprinnelige idé
- ❖ Tilføre gravplassanleggene verdier, grønne verdier, kunst og kultur
- ❖ Bufferarealer, porter og innramming må være tjenlige for gravplassene
- ❖ Gravminnene må være tjenlige for brukerne og tilføre landskapet en verdi

4.8.1.5. Gravminner

Gravminnene er i privat eie, og eier kan bestemme utformingen av gravminner innenfor rammene av gjeldende regelverk. Vedtekter for gravplassene i Bergen inneholder særbestemmelser for størrelser og utforming av gravminner på Bergens gravplasser. Det er ønskelig å revidere særbestemmelsene for gravminnene på Bergens gravplasser. Noen steder er det ikke lenger grunn for å ha særbestemmelser. Andre steder må det nettopp vurderes om det skal innføres særbestemmelser for å gi gravplassen et bestemt arkitektonisk uttrykk.

Det vil være naturlig å ta utforming gravminner med i design av nye gravfelt, særlig der en vil tilby nye gravleggingsformer.

4.8.1.6. Antikvariske hensyn

Kapellene er omtalt ovenfor; de er viktige for bergenserne både som seremonirom, signalbygg og kulturminner.

En del små historiske bygg på gravplassene har i dag ingen praktisk funksjon. De utgjør likevel viktig historisk dokumentasjon og er viktige for helheten i miljøet. De små bygningene blir vedlikeholdt som en del av gravplassene. Det er også en del driftsbygninger og fasiliteter av ujevn kvalitet. Plan for bruk av bygninger på gravplassene er under utarbeidelse.

I 2005 ble det gjennomført et prosjekt for å rehabilitere fem av de seks historiske gravplassene i Bergen. Mariakirkegården var rehabilitert noen år tidligere, og fikk også en oppgradering i 2015 da Mariakirken var ferdig rehabilitert. Gravminnene på disse gravplassene har en egen bevaringsplan fra 1983. Ellers er ca 200 gravminner bevart i Bergen, de fleste på Møllendal gravplass. Noen få norske krigsgraver er bevart med bakgrunn i særstilling, enten av den gravlagte sin personalhistorie, eller fordi gravminnet har en særlig kulturhistorisk verdi. En helhetlig bevaringsplan for alle gravplassen etter gravfl § 27 er ikke etablert. Arbeidet med den er for stort til at det kan utføres innenfor nåværende drifts- eller investeringsramme.

Æreskirkegården for de Norske falne i Bergen kommune på Solheim formgitt av Inggard Rosseland ble rehabilitert i 2009/2010

En minnelund for de 61 elevene som omkom under bombingene av Holen skole ble etablert i samarbeid med Bergen kommune i 2011.

De utenlandske krigsgravene på Arna, Gravidalspollen, Møllendal, Solheim og Åsane utgjør også kulturminner, men er underlagt internasjonale konvensjoner og har på bakgrunn av det en egen status.

Det finnes noe kunst på private graver. Gravplassforvaltningen har to kunstverk. De er «Gutt på fisk» av Inggard Rosseland (1956-1958) som er gitt av Bergens Likbrændingsforening, og som står på lager og som skal tilbakeføres i opprinnelig miljø på ved Møllendal kapeller. Videre er den ene delen av «Oppreisning, basseng med kors» av Nils Aas (1973) plassert på Møllendal. Det er gitt tillatelse til å dele opp installasjonen, den andre delen er lagret.

4.8.2. Behov for graver - Nærhet - kontra bydekkende gravplasser

4.8.2.1. Bydekkende kontra lokale gravplasser

Bergen kirkelige fellesråds strategi er å anlegge gravplasser der folk bor, ved viktige knutepunkt og transportlinjene i byen, og i tråd med plan og strategi for kollektivtrafikk og boligutbygging. Gravplassene må være så store at det er økonomisk forsvarlig å bygge ut og ha en rasjonell drift av gravplassen. Det anses også som viktig for publikum at flere generasjoner av samme familie kan tilbys grav på gravplassen.

4.8.2.2. Areal- og reguleringsbehov etter ulike scenarier

I arbeidet med gravplassplanen er det kommet frem et stort materiale på antall døde i fremtiden, antall eksisterende graver og trender i utviklingen av valg av grav. Før dette avsnittet ferdigstilles er det ønskelig å gjøre nærmere analyser av materialet og å se det i sammenheng med nytt forslag til kommuneplanens arealdel.

Vi ser noen utviklingstrekk. Det er en svak trend til at graver blir slettet tidligere enn før, men det er vanskelig å finne statistikk på dette, da det er få år det har vært rutiner for systematisk sletting av graver. Vi ser også at tilbudet om navnet minnelund kan redusere behovet for både vanlige kiste- og urnegraver. Tilbudet om å feste grav i navnet minnelund kan også endre etterspørselen etter vanlige festegraver.

Vi forventer at økt boligbygging i Bergen sentrum og Bergensdalen kan føre til økt bruk av Møllendal og Solheim gravplasser.

4.8.2.3. Finansiering av nytt areal.

Det er krav om at kommunen til enhver tid har nok graver til de som dør og den skal i tillegg ha 3% graver i reserve. Det er kommunen som skal sørge for at det er tilstrekkelig areal til gravplass. Nåværende investeringsramme for gravplassene vil ikke dekke kostnadene med anskaffelse, rehabilitering, utvidelse og nybygg av gravplasser i den takt som er nødvendig for en forsvarlig gravplassforvaltning.

4.8.2.4. Behov for nytt areal

Vanlig gravferdspraksis er at en gravlegger på ett og ett felt om gangen slik at en kan rydde større felt om gangen. Dette er nødvendig for å kunne rehabilitere gravfelt på en forsvarlig måte, både økonomisk sett og for de som har graver på feltene. Belegningsplanen bestemmer hvor gravplassforvaltningen tildeler graver til enhver tid og gir svar på behov for graver på kort sikt. Den er også et viktig verktøy for fireårsplaner og budsjettinnspill til kommunen.

Beregning av behov for areal til graver på lengre sikt må gjøres ut fra en analyse som tar utgangspunkt i hvor mange graver en har tilgjengelig i dag, hvor mye gravareal som kan brukes på ny og hvor mye nytt areal som er tilgjengelig. Videre vil gravferdspraksis og brukernes valg av grav bestemme behovene. Da er det også nødvendig å ta stilling til hvor mye valgfrihet en kan tilby.

I planarbeidet deles Bergen opp i gravplassområder ut fra prinsippet om at an vil tilby graver der folk bor. Det er ikke alltid nærmeste gravplass men innenfor naturlig geografisk område. Områdene er definert slik:

Arna:	Arna kirkegård og Mjeldheim gravplass.
Bergen sentrum:	Biskopshavn kirkegård, Møllendal gravplass, Slettebakken kirkegård, Solheim gravplass, Storetveit kirkegård, Årstad gamle gravplass og Årstad nye gravplass.
Bergen vest:	Gravdalspollen gravplass, Loddefjord gravplass, Nygård kirkegård og Tennebekk gravplass.
Bønes kirkegård:	Eget område
Fana:	Fana kirkegård, Søreide kirkegård og Ytrebygda gravplass.
Fyllingsdalen:	Eget område
Takvam:	Eget område
Øvsttun:	Øvsttun gravplass og Midttun kirkegård.
Åsane:	Eidsvåg gravplass, Antveit gravplass, Salhus kirkegård og Åsane kirkegård

I definisjon av gravplassområdene inngår også fremtidige gravplasser da disse må være med i bergingen for behovet videre. Videre er gravplassene på Bønes, Fyllingsdalen og Takvam egne områder av geografiske hensyn. Takvam og Bønes har tilstrekkelig areal i lang tid. Fyllingsdalen har ikke naturlig tilknytning til andre gravplasser og er derfor vurdert for seg selv.

Vedlagt saken følger tabeller som viser behov for nye graver ut fra prognoser for dødsfall og statistikk på behov for graver. Prosenten som anslår hvor mange nye graver som det er behov for beregnes ut fra de 10 siste årene og kremasjonsandelen er også historisk, men med en vurdering av at den vil øke i bydelene i årene som kommer. Det inngår i statistikkene at det frigis 10% graver på hver gravplass direkte til ny bruk hvert år og at 10% av øvrig gravareal kan tilbys uten at det må større investeringer til enn innenfor dagens ramme. Det er en feil i tabellene, da det i Bergen sentrum er det om lag 90 % kremasjon mens det av tabellen er brukt 70 % kremasjon.

Analysen bygger på at dagens finansieringsramme opprettholdes og at det er midler til masseutskiftning, omregulering og forbedring av infrastrukturen når en tar i bruk nye graver. Videre forventer vi en økning i antall graver som slettes etter utløpet den første perioden på 20 år for urner eller 25 år for kister. Administrasjonen må jobbe videre med analysen for behov for gravareal og resultatet av denne blir ikke klar før til høsten. Jf. Vedlagte foreløpige tabeller som viser behov for graver pr gravplassområde.

4.8.2.5. Ny gravplass og nytt krematorium i Tennebekk

Det er startet arbeid med en reguleringsplan for Tennebekk med gravplass, nødvendig driftsareal samt bygninger og krematorium. Gravplassen er ment å dekke behovet særlig i Bergen vest, men at den i nær tilknytning til krematorium og naturområder trolig vil få en annen funksjon enn øvrige gravplasser i Bergen. Her er det også mulighet for å tilrettelegge for nye gravleggingsformer.

I Bergen er det krematorium med to ovner på Møllendal. Det har fortsatt kapasitet til å dekke dagens behov for kremasjon. Kremasjonsandelen er imidlertid forventet å øke, og det vil om noen år være behov for økt kapasitet i Bergen og i omegnskommunene. Det er ønske om å bygge nytt krematorium med 3 ovner, som må stå klart senest i 2030. Bakgrunnen for dette er levetiden på ovner og renselinjer, som er begrenset til 18 -20 år. Kremasjonsovner har kapasitetsbegrensninger i fysisk størrelse (kistestørrelse) og til hvor mange ganger de kan brukes. Ønsket om å bygge et anlegg med litt større kapasitet (3 ovner), handler om å kunne møte fremtidens behov. Behov for bårerom i Bergen er også en viktig faktor her. I dag er det fordelt på tre fasiliteter rundt omkring i byen, der bare bårerommet på Møllendal er optimalt. Tilrettelegging for fremtidig krematorium vil gjøre kommunen bedre rustet for fremtidig demografisk utvikling og gir mulighet til å møte behovene for gode og verdige gravferdstjenester i fremtiden.

4.9. Tilrettelegging for seremonier

De to gravleggingsformene i bruk i Norge i dag, er kremasjon og begravelse. Det er et viktig prinsipp at den enkelte får gravlegges i tråd med egne ønsker. Etter dagens regelverk er det ikke anledning til å tilby gravlegging før det foreligger dødsfall. Ca. 70 % av gravferdene er kremasjon med påfølgende urnenedsettelse.

4.9.1. Kremasjon med senere urnenedsettelse

Kremasjon med senere urnenedsettelse blir stadig vanligere, og i Bergen kommune kremeres i dag 72 prosent av de døde. Kremasjonsandelen synker jo lenger man kommer fra sentrumskjernen. Bisettelsesseremoniene følger vanligvis det samme mønsteret som begravelsesseremonien; forskjellen kommer til syne når seremonien er avsluttet. Ved bisettelse bæres kisten som oftest til bårerommet. Hvis seremonien avholdes i Møllendal kapeller kan kisten senkes. Kisten leveres bårerom for påfølgende kremasjon etter seremonien. Urnen er av organisk materiale og brytes ned før 20 år er gått. Urnedsettelsen er en enkel handling som ikke krever egen seremoni selv om det er anledning til å ha en liten markering. Er det ønskelig kan en seremonileder være med på nedsettelsen. De aller fleste setter pris på at det holdes verdig og enkelt.

Det er vanlig at den aller nærmeste familie også er med ved nedsettelse av urnen, og 88% av urnene er nedsatt i løpet av de første 3 månedene etter dødsfallet. Urnen kan også bli satt ned uten påfølgende tilstedeværelse, i de tilfellene hvor ansvarlig for gravferden ønsker det.

4.9.2. Kistegravlegging

Tradisjonell kistebegravelse står fortsatt sterkt i bydelene, med gravlegging direkte i etterkant av seremonien. Det vanligste er at de som deltar i seremonien også følger kisten til graven. Representant fra gravplassforvaltningen følger kisten til graven. Seremonileder deltar ved gravleggingen, og det synges vanligvis før og etter en kort tale. Noen velger å avslutte gravferden ved graven, mens andre samles til minnesamvær. Ved kistegravlegging på eksisterende gravfelt må gravminner ofte fjernes og jorden legges som hovedregel på graven ved siden av. Det er i dag krav til at kisten skal være i et materiale som blir til jord.

4.9.3. Andre seremonier / arrangementer

I noen få tilfeller ønskes det ikke seremoni, og gravlegging skjer ved oppmøte på graven eller til urnenedsettelsen. Ved begge disse alternativene kan det være med seremonileder, men det er vanligst at det er en rolig og stille handling som skjer ved hjelp av de som har ansvar for gravleggingen på vegne av gravplassforvaltningen.

Det er stor aktivitet på gravplassene på Allehelgensdag og enkelte ganger er det også arrangement i kapellene. Lørdag før allehelgensdag har Den katolske kirke vandring til gravene på Møllendal gravplass. Gravplassforvaltningen arrangerer årlig åpen dag en lørdag i april, på Møllendal gravplass inkludert kapell og krematorium. Det er ønskelig å utvide med mulighet for kulturvandring.

Den russisk-ortodokse kirken i Norge har gudstjeneste på det sovjetiske krigsgravfeltet på Gravidalspollen hvert år på 9.mai.

4.10. Gravskikker – nye og etablerte

4.10.1. Etablerte tilbud.

Byens innbyggere kan velge grav på en gravplass i tråd med avdødes og pårørendes ønske, uavhengig av hvilken bydel de bor i. Eneste unntak er graver på gravplasser som allerede er fulle, hvor kun bosatte i soknet gis tilbud om å benytte graver som blir ledige. Dette er regulert i Vedtekter for gravplassene i Bergen. De tradisjonelle gravleggingsformene skal være tilgjengelige der det er mulig, i tillegg til at det blir lagt vekt på å tilrettelegge for nye og alternative gravleggingsformer.

For at graven skal oppleves som tjenlig, må også gravplassen være verdig og driften skal være tilrettelagt slik at gravminner og bed blir gode å besøke.

Tradisjonelt sett var kistegravene vendt øst - vest, men terrenget i Bergen har gitt andre utfordringer, og langsomt, men sikkert har gravfeltene endret karakter og den mest praktiske retningen har vært styrende for valg av retning på gravene.

I 1997 fikk gravferdsloven strenge regler om flytting av gravlagte. Det er samme regler for urner og kister, men flytting av urner blir tillatt i noen grad. Flytting av kiste blir praktisk talt ikke gjort i dag. Skikkene er annerledes i andre land og det kan oppleves som uforståelig at det ikke gis anledning til flytting av kister, av annet enn sterke hensyn, i Norge.

4.10.2. Urnegraver

En urnegrav er i dag 2,25 m² og har individuelle plasser for fire urner. Imidlertid er mange av urnegravene i Bergen er i dag mindre, opparbeidet etter mål fra lovgivningen før 1997. En urnegrav med fire plasser er gratis de første 20 årene og nye gravlegginger kan skje i de tre ledige plassene. Den kostnadsfrie perioden forlenges for hver urne som settes ned i graven, så lenge graven ikke er blitt en festet grav. Det gis adgang til å beholde graven i 60 år etter siste gravlegging, og enda lenger etter søknad. Det betales festeavgift for å beholde graven så lenge det er pårørende som ønsker å ta vare på graven.

4.10.3. Urnegrav i anonym minnelund

I mange år har det vært tilbud om anonyme urnegraver på Møllendal, og nå er det tilbud om slike graver i Loddefjord og Åsane. En anonym grav er ikke merket på noen måte. Pårørende kan ikke være tilstede ved urnenedsettelsen og beliggenheten av graven er bare kjent for gravplassmyndigheten.

Det er få som velger denne formen for gravlegging, men en langsom økning til at 43 urner gravlagt anonymt i 2016.

4.10.4. Urnegrav i navnet minnelund

Denne grav- og gravleggingsformen er etter hvert vanligere i Norge, og det urbane levesettet for innbyggene i byen tilsier at det er en tjenlig grav for mange. Det gir også mulighet for gravplassforvaltningen å tilby en verdig gravlegging i vakre omgivelser nær der avdøde bodde. Det er den nyeste gravleggingsformen i Bergen. Hver urne får en grav på 50x50cm i et gravfelt i minnelunden og navnet settes opp på felles minnesmerke. Gravplassforvaltningen har ansvar for vedlikeholdet og beplantningen i minnelunden. Det betales for den respektives gravs andel av vedlikehold av minnelunden, men ikke for en andel av minnesmerket. Etter 20 år gis det tilbud om å betale festeavgift hvis en ønsker å beholde plassen og navneskiltet lenger. Det planlegges navnet minnelund på alle gravplasser som er i aktiv bruk i dag.

4.10.5. Kistegrav

En moderne kistegrav er 1,5 x 3 m, men de fleste gravene i Bergen er i dag noe mindre. De fleste gravene kan brukes selv om de er mindre, men det er ønskelig å legge om gravene til større størrelser når det er mulig. En kistegrav er gratis de første 25 årene, 5 år lenger enn lovens krav. De fem ekstra årene har sin begrunnelse i jordsmonnet i Bergen. Ved gjenbruk av grav er det forbehold om bruk av graven. Dersom det er mer en grove knokler og kisterester tilbake i graven kan den ikke brukes til ny gravlegging. Etter de 25 årene gis det adgang til å beholde graven i inntil 60 år, og enda lenger etter søknad. Det må betales festeavgift for å beholde graven så lenge det er pårørende som ønsker å ta vare på graven.

4.10.6. Reservert kistegrav i festegravsted

På fire av Bergens gravplasser gis det også anledning til å feste grav ved siden av den graven som først tas i bruk. Dette utgjør da et festegravsted, hvor to enkle graver blir festet sammen. Det er lang tradisjon for festegravsteder i Norge, men det foreligger ingen lovbestemt plikt til å tilby denne tjenesten. Per i dag tilbys festegravsteder på Bønes kirkegård, Fana kirkegård, Loddefjord gravplass og Mjeldheim gravplass. Gravformen er arealkrevende, da en reserverer areal som først kommer i bruk om mange år. Mange av festegravene blir heller ikke brukt. Loven gir ikke anledning til å reservere grav før det foreligger dødsfall.

4.10.7. Tradisjonelle kiste og urnegraver – gravminner og bed

Den tradisjonelle graven har et gravminne med navn og data inngravert, ofte med et kort minneord å la «Takk for alt», «minnes i kjærlighet» el.l. Foran gravminnet er et blomsterbed med noe varierende beplantning og stell; tendensen tilsier at jo nyere graven er, jo bedre er den stelt. Etter 2.verdenskrig utviklet det seg en relativt konform stil på gravminner og bed. De siste tiårene har vi sett en utvikling mot et mer individuelt uttrykk for sorg og savn, med bl.a. lys, pyntegjenstander og tekster. Graven brukes i større grad i sorgbearbeidelsen, og det er ikke lenger slik at vi vil ha samme uttrykk de andre. Vi ser en økning i tilbud og kjøp av tjenester, f.eks gravstell.

De aller fleste bruker trekors eller andre ventetegn i påvente av gravminne, selv om dette ikke er nødvendig, da gravplassforvaltningen merker graven. Ventetegnet tas bort og kastes når gravminnet kommer på plass. På kistegraver settes ikke gravminnet opp før 6 måneder etter gravlegging. Dette for å sikre at gravminnet ikke skal synke og utgjøre en fare. På urnegraver kan gravminnet settes opp straks etter urnenedsettelsen.

Det er de pårørende selv som velger gravminnet hos steinhugger. Alle gravminner skal godkjennes av gravferdsforvaltningen før de settes opp. Forskrifter og særbestemmelser bestemmer størrelsen, at navnet skal være identiske med navnet på den som er gravlagt og at gravminnet og utsmykningen skal være sømmelig. Selv vanlige gravminner er så tunge at de utgjør en risiko om de velter. Gravferdsforvaltningen prioriterer arbeidet med å fjerne gravminner uten eier, og å gi tilbakemelding til eier av gravminnet dersom gravminnet utgjør en sikkerhetsrisiko. Lovverket gir hjemmel for å kunne pålegge at eier utbedrer. Eier har en plikt til å holde ved like gravminnet og gravplassforvaltningen har rutiner for å følge dette opp.

Vedtekter for gravplassene i Bergen har også bestemmelser om størrelsen på bed og beplantning ved graven. Hensynet til fellesskapet på gravplassen og til en forsvarlig drift er bakgrunnen for at det må være regler for dette, men vi aner kanskje en utvikling i retning av behov for mer individuelle uttrykk. Det legges i dag ofte mer penger i gravutstyret, f.eks batteridrevne lykter, bedplater, skulpturer og steinpynt, enn det som var vanlig for noen tiår tilbake. En del av dette utstyret skaper store utfordringer for driften av gravplassene, ved at det står svært utsatt til for skade av f.eks. gressklipper. Løse gjenstander utgjør også en fare om de kommer inn i slåmaskiner og blir slynget ut mot mennesker eller gravminner. Det tar også lenger tid å slå gresset med mange små hinder. Løse minnegjenstander, vaser, rullestein og utstyr utgjør en sikkerhetsrisiko på gravfeltene og det er forbud mot dette i vedtektene for gravplassene i Bergen. Det gis informasjon på nett og ved dødsfall og det er årlige kampanjer med sikte på å begrense utbredelsen. Det er utfordrende å begrense det private uttrykket, og det må gjøres med varsomhet og bare der det er nødvendig. Dette er noe vi jobber med overfor steinfirma i informasjonsmøter og i selve søknadsprosessen om godkjenning.

4.10.7.1. Nye livssyn/ ikke livssyn

Gravplassene er allmenne og alle får grav uavhengig av tro- og livssyn. De aller fleste har tilstrekkelig tilrettelegging i tradisjonelle graver og har ikke noe imot å være i en blandet forsamling også etter en er død.

Det trossamfunn med størst grad av tilrettelegging i dag er de muslimske. Bergen har i dag to gravfelt hvor kistegravene er orientert i retning mot Mekka i tråd med muslimsk gravleggingsskikk. Vi erfarer at både bruk av gravminne på graven og måten graven beplantes på, er annerledes, men samtidig i endring til dels mot tilpasning til norske skikker. Muslimer planter gjerne blomster over hele graven, noe som ikke er forenlig med dagens tradisjonelle regelverk. Imidlertid er denne beplantningen viktigst i et par år etter gravlegging, deretter får det mindre betydning å besøke graven. Vi ser også at muslimer etterhvert tar etter norsk skikk med gravminne i stein, selv om islamsk tradisjon tilsier i større grad at graven mister sin betydning for de pårørende etter noen år. Det varige gravminnet i stein eller andre bestandige materialer er dermed ikke like viktig for alle.

I dag er det kun muslimske graver som er tilrettelagt i egne felt, men flere tros- og livssynsamfunn har vist interesse for å få egne gravfelt f.eks. Åsatrufellesskapet Bifrost.

Det er grunn til å tro at det vil bli økt interesse for gravlegging som vil henvende seg mer mot naturen enn tidligere. Særlig gjelder det muligheten til å bruke lite ressurser på kiste og annet utstyr, og til å markere graven med trær. Alternative gravleggingsformer som askespredning på gravplass mm, kan være alternativ.

4.10.7.2. Natur og sjø

Spredning av asken for vinden, er et alternativ for mange og viser en langsomt økende tendens. Denne ordningen administreres av Fylkesmannen i Hordaland. 34 urner ble utlevert for askespredning på grunnlag av vedtak fra fylkesmannen i 2016. Det er krematoriet som utleverer urnen til den som sørger for gravferden. Askespredning skal normalt være gjennomført ett år etter gravlegging, og foretas etter vilkårene i fylkesmannens tillatelse.

Mange er sterkt knyttet til naturen, men vi ser at gravplassene er viktige for folk. Det er naturlig at gravplassene danner en ramme som er i tråd med brukerens ønsker og vi ønsker at den nye gravplassen i Tennebekk kan være et område der gravplassen og naturen spiller på lag. Gjennom vår dialog med tros- og livssynsamfunnene som er virksomme i Bergen vet vi blant annet at trossamfunnet Bifrost arrangerer gravøl i naturen.

4.10.7.3. Nye ønsker

Alternative gravleggingsformer som vi vet finnes i våre naboland og andre steder i verden ønskes velkommen for å gi publikum et bedre tilbud og større valgfrihet. Per i dag er norsk lovgivning restriktiv og tillater f.eks. ikke oppbevaring av urner i kolumbarier (urnehaller) eller spredning av aske inne på gravplassene. Utviklingen går ikke raskt innenfor gravferdsfeltet, men det er viktig at vi følger med og tar med oss impulser i videre arbeid med og utvikling av gravplassene.

Gravplassmyndigheten ønsker gjerne å gjøre forsøk med nye gravleggingsformer med dispensasjon fra departementet. Det er ikke fremmet konkrete ønsker, med vi ser at i Sverige og sørover i Europa, at askespredning på gravplass er et tilbud for gravlegging som folk ønsker å bruke. Da er det naturlig å kunne tilby det.

Kolumbarium i hall eller urnevegg er en gravferdsform som det ikke har vært anledning å bruke de siste 20 årene. Det er ønskelig å kunne tilby slike graver, enten i byggverk, eller i murer på gravplassene. Det er også ønskelig å rehabilitere og åpne det gamle kolumbariet på Solheim.

4.11. Servicenivå og standard

Utgangspunktet er at gravplassene skal være verdige og egnet til ro og ettertanke og tjenestene som leveres på gravplassene skal være egnet til å imøtekomme det. Gravferder og kremasjon er prioriterte områder.

Servicenivået er beskrevet i SLA avtalene med leverandør. De tre hovedavtalene er GRAVFERD (SLA for gravferd, kremasjon og kapelltjenester), LANDSKAPSDRIFT (SLA for forvaltning, drift og vedlikehold av uteareal) og BYGGFORVALTNING (SLA for renhold, service, drift og vedlikehold).

4.11.1. Gravplassene

Slåtten er viktig for helhetsinntrykket på gravplassene. Det skal derfor foreligge serviceerklæringer for plenslått. Plen på gravplassene skal være mellom 5 og 12 cm høyt, og klippes 10 ganger i året. Annenhver klipperunde utføres i tillegg kantklipp og blåsing av bed. Klimaendringene ser ut til å kreve en ekstra runde med slått, noe som ble gjort i 2016 med godt resultat.

Det skal også foreligge serviceerklæring for vintervedlikehold, brøyting og strøing.

Avfallshåndtering er en stor og prioritert oppgave på gravplassene. Det er økte mengder med avfall, særlig om våren. Tidligere ble også kranser fra private graver ryddet av gravplassforvaltningen. De siste fire årene blir ikke alle gravene ryddet hver vår grunnet kostnader og at det å fjerne kranser fra bed er inngrep på privat område.

Arbeidene skal som hovedregel følge norsk standard både når det gjelder kvalitet og intervall. Det skal også foreligge beskjæringsplan for buskfelt, kantstikking, oppmerking av parkeringsplasser og maling.

Rutinene med vedlikehold av gravregisteret som ble innført fra og med 2005 har ført til en økt sletting av graver, noe som er en driftsoppgave som bare i begrenset grad ble gjort tidligere.

Overflatevann og endret nedbørintensitet og –mengde skaper store utfordringer på gravplassene. Overflatevannet tars ikke unna på samme måte som tidligere, noe som gjør at vi oftere har problemer med vann i graver ved gravlegging. Dette kan gjelde både kiste- og urnegraver. En annen konsekvens er økte klager på forholdene på graven etter gravlegging, når pårørende opplever sølete omgivelser hvor det er vanskelig å få etablert god plenflate og blomsterbed. Disse utfordringene er en ekstra påkjenning for pårørende. Den eneste måten å løse dette på, er å skifte ut jordmassene til en type med større dreneringsevne. Det investeres årlig i midler til masseutskifting av eksisterende gravfelt.

Nyere problemstillinger er økt lufting av hunder på gravplassene, med økning i tendensen i at det legges igjen avføring fra hund.

Økt ferdsel med bil belaster gravplassene og forringer standarden. Publikum parkerer og snur bilene inne på gravfeltene tett på gravminner, noe som var utenkelig for bare noen år siden. Tradisjonelle porter fungerer ikke som stengsel og det er derfor ønskelig å erstatte de tradisjonelle portene med automatiske porter, der bare de som har tillatelse til å kjøre på gravplassen kan benyttes seg av bil.

4.11.2. Kapell

Per i dag er fleksibiliteten for gjennomføring av seremonier i kapellene og gravlegging stort sett tilstrekkelig til at de fleste pårørende får gjennomført gravferden til ønsket tidspunkt innenfor lovens gravleggingsfrister. Noen enkeltforespørsler samt generell utvikling i samfunnet, gjør at vi regner med at det etter hvert vil komme ønsker om gravferdstjenester om lørdagene. Dette er en utvikling vi ønsker å tilrettelegge for så langt det er mulig innenfor de økonomiske rammer vi har. Eventuell endring vil ha stor betydning for arbeidsforholdene både for de ansatte i begravelsesbyrå og i gravferdsforvaltningen. Det er også et spørsmål om det faktisk vil være et etterspurt tilbud fra publikum, siden mange er bortreist i helgene og dermed vil være forhindret i å delta i seremonier.

Det gis også anledning til å ha seremoni med urne, i stedet for kiste i kapellene. Dette kan være et godt alternativ der det går lang tid mellom dødsfall til seremoni, eller der dødsfallet har skjedd andre steder i landet eller i utlandet.

4.11.3. I første fase inkl. gravferdsdager, service mm

Det tilbys kistegravferder og urnenedsettelse 5 dager i uken. Det er viktig å ha god kapasitet for at tjenestene skal oppleves som gode for publikum, og for at en skal kunne holde fristene for gravlegging og kremasjon. Fra 2012 er fristen for gravlegging og kremasjon 10 virkedager etter dødsfallet.

Kistegravferder kan det bestilles med seremonistart til og med kl.12.30. Etter vanlige rutiner er det mulighet for å ha gravferder på fire gravplasser samtidig, men med en beredskap for å øke til fem om nødvendig. Det betyr at en kan ha opptil åtte gravferder pr dag. Det er 500 – 700 kistegravferder årlig/10 – 14 i uken, så er det svært god kapasitet. Gravferdsforskriften krever at en representant fra gravplassforvaltningen skal være tilstede ved gravlegging. Selv med så god kapasitet kan det bli utfordringer på grunn av publikums behov for å få ønsket gravferdstidspunkt. Der må også være en beredskap for perioder med mange gravferder. Ledig tid blir brukt i til driftsoppgaver.

Gravplassforvaltningen har ikke ansvar for transport av avdøde men tilbyr bårevogn der det er nødvendig.

Det tilbys inntil 11 urnenedsettelse daglig på alle arbeidsdager i tidsrommet kl 0930 og 1430. De ulike gravplassene har nedsettelse på bestemte dager i uken, men vi forsøker alltid å imøtekomme ønsker om andre dager såfremt det er mulig. Gjennom året settes det i snitt ned ca 25 urner per uke, mens det ved full kapasitetsutnyttelse kunne vært satt ned det dobbelte. De ansatte som foretar urnenedsettelsene benytter imidlertid ledig tid til andre arbeidsoppgaver på den/de gravplassen(e) de har nedsettelse. Fleksibiliteten ift nedsettelsestidspunkt er kanskje enda viktigere for pårørende ved urnenedsettelse enn ved begravelse. Siden urnenedsettelsen vanligvis finner sted lenger tid etter dødsfallet, og ikke er en seremoni på samme måte som bisettelsesseremonien, erfares at det ikke er helt samme aksept for pårørende å ta fri fra arbeid for å delta. Derfor er tidspunktene på slutten av dagen, alternativt rundt lunsjtider, de som først blir opptatt. Det er mulighet for å ha urnenedsettelse direkte etter urneseremoni i kapellet. Selve urnenedsettelsen tar normalt rundt 10-15 minutter. Det settes ned urner til alle årstider.

4.11.4. Vedlikehold og vegetasjon på gravplasser

Jordsmonn er den største enkeltutfordringen på gravplassene. Det er mange forskjellige problemstillinger; det er noe stor stein i enkelte gravfelt, men det meste handler om manglende nedbryting. Dette skyldes flere faktorer som myrjord eller leire, og noen ganger også bruk av plast eller påkledning i kisten. Det meste av utfordringene ved gjenbruk av grav ble avhjulpet av at forskriften ble endret i 2012, ved at kravet til overdekking ble redusert fra 1 meter til 80 cm. Vi har fått tilbud om å være med på forskningsprosjekt om jordsmonn og har meldt vår interesse. Videre er et nødvendig å informere begravningsbyrå og helsepersonell om utfordringen om påkledning av avdøde og øvrig innhold i kisten. Vedlikehold av gravplassene, bygningene og gjøres i henhold til SLA avtaler. Større vedlikeholdsarbeider avtales utenom SLA.

4.12. Annen parallell bruk

4.12.1. Skal gravplasser som er gått ut av bruk overføres til park?

En gravplassforvaltning en forvaltning både for graver som er i bruk og historiske graver, og gravplassene disse ligger på. Det må derfor særlig begrunnelse til før en gjør endringer, og en må ta utgangspunkt i status for gravplassene.

4.12.2. De 6 historiske gravplassene i Bergen sentrum

Korskirkegården, Mariakirkegården, Nykirkegården og Domkirkegården er alle en del av kirkeanlegget og er nødvendig areal rundt bygningen. Det er historiske gravminner på alle fire gravplassene og de er vedtatt bevart i egen bevaringsplan. De kirkene som er middelalderkirker har også middelalderkirkegårder og ved rehabilitering av middelalderkirkene blir gravplassene tatt med i prosjektene. Gravplassforvaltningen har ansvar for selve gravplassen mens kirkebyggforvaltningen har ansvar for det som fremstår som kirkeanlegg, som inngangsparti og/eller kirkebakke. Arealene er små og er viktige i grøntstrukturen i byen og kan være luftehull med benker og vegetasjon. De fremstår ikke som vanlige parker, særlig på grunn av at det er gravminner på arealet.

St. Jacob kirkegård og Assistentkirkegården i Bergen sentrum fra henholdsvis 1629 og 1883. Begge gravplassene er verdifulle for Bergen sentrum og gir nødvendige grønne og kulturelle verdier til Bergen, selv om de er preget av å være inneklemt. Begge har verdifull omramming, vakre og verdifulle trær og mange gravminner. St. Jacob kirkegård og nordlige hjørnet av Assistentkirkegården er en del av fredet middelaldergrunn. Det er festere på 9 gravsteder på St. Jacob og 10 på Assistentkirkegården og siste urnene ble satt ned henholdsvis i 2016 og 2000. Det kan bli aktuelt med nye gravlegginger av urner i gravene som er festet.

4.12.3. De to store gravplassene i Bergensdalen

Møllendal gravplass med Årstad gamle kirkegård og Årstad nye kirkegård.

Møllendal er en svært stor gravplass med sine 135 daa. På 1870 tallet ble det gjort et klokt grep da en valgte å legge en så stor gravplass utenfor og likevel tett på byen. Gravplassen er utvidet flere ganger, siste gang i 1905, og det er i reguleringsplan avsatt areal til ytterligere utvidelse på det areal BIR disponerer i dag. Nesten 150 år etter, er gravplassen byens viktigste og mest brukte.

Det ser ut til at utviklingen i Bergen med øket bosetting i byen og Bergensdalen aktualiserer behovet for graver fremover og arealet er viktig for gravkapasiteten i Bergen. Det kreves mange utbedringer av fasilitetene på gravplassen, og gravene må omreguleres for å gi plass til nye gravlegginger. Det største potensialet på Møllendal er å legge til rette for navnete minnelunder. Årstad gamle og Årstad nye gravplasser er vakre supplement til Møllendal gravplass. Årstad gamle gravplass har mange bevaringsverdige gravminner og er viktig for byens historie. De britiske krigsgravene fra andre verdenskrig ligger på Møllendal.

Møllendal gravplass er omrammet av mange tusen meter smijernsgjerde med støpejernssøyler, har et stort veinett samt en vakker lindeallé fra 1814, fra før gravplassen ble anlagt.

Møllendal gravplass har etter hvert blitt truet av urbaniseringen og særlig utbyggingen av Haukeland universitetssykehus. Det foreligger per i dag en sak om utvidelse av Haukelandsveien av trafiksikkerhetshensyn, hvor det ønskes å bruke en del av gravplassen. Muligheten er i dag stoppet av graver som er i bruk, men det kan bli mulighet for utvidelse av veien på sikt. Det er også en uavklart problemstilling om en privat veirett, som ble tapt under byggingen av Haukelandsveien.

Det går en offentlig vei gjennom gravplassen, Tingveien. Det er uheldig med alminnelig ferdsel på en gravplass og det er ønskelig at denne kan endre status til å bli intern vei.

Gravplassen ligger i utkanten av byen i buffersonen mellom industri og boliger og har vært preget av det. Arealene rundt Møllendal er nå i transformasjon og vi forventer at gravplassen blir enda mer verdifull som seremonisted, gravplass med graver, historisk dokumentasjon og som en del av grøntstrukturen i byen. Vi har fått henvendelse om mulighet for vielse i kapellet og vi ser ikke noe som er i veien for det, om det er brudeparets ønske.

Solheim gravplass og kapell fra henholdsvis 1916 og 1919/1920 har også et stort potensiale. Både kapell og gravplass har arkitektoniske verdier. Selve gravarealet er på 117,5 daa og feltene er bratte og særegne for Bergen.

Kapellet er lite og trenger ytre vedlikehold. Det gamle krematoriet i kjelleren er stengt. Kolumbariet i kjelleren er også stengt og forfallent, men fellesrådet har i høringsuttalelser til revisjon av gravferdslovgivningen ønsket at gravleggingsformen skal tillates igjen. En vil da kunne gjenåpne kolumbariet og kanskje gjøre om kapellet med kontorfløy til kolumbarium med mulighet for mindre seremonier. For eksempel med livssynsnøytrale i det vakre kolumbariet og kristne i selve kapellet, som har kristen utsmykning. Det må gjøres en mulighetsstudie og det må søkes dispensasjon fra loven, eventuelt få en endring av lovverket, for å få dette til. Når en urne har stått i kolumbariet i 20 år kan det for eksempel være mulig å betale for ytterligere år eller å gravlegge urnen anonymt på gravplassen. De bratte gressarealene på Solheim gravplass er særlig egnet til det.

Solheim gravplass har 1085 tyske krigsgraver, en sovjetisk krigsgrav, og på øvre del er norske krigsgraver i Æreskirkegården for bergensere som døde i andre verdenskrig.

Det er mange vakre trær og allèer på Solheim, og en anselig mengde med hekker. Grøntstrukturen er viktig for verdien av gravplassen og for denne bydelen.

Gravplassen har omramming med mange tusen meter smijerns gjerde med støpejerns søyler og en lang mur mot Fjøsangerveien. Loven krever at gravplass skal være omrammet og den gir nødvendige kvaliteter til gravplassen. Gjerde og mur trenger rehabilitering. Inn- og utkjørselen til Fjøsangerveien er trafikkfarlig og det er ønskelig å stenge utkjørselen.

Som på Møllendal må alle gravfeltene omreguleres før de tas i bruk. Mange av feltene har i tidligere tider med annet fokus på helse, miljø og sikkerhet vært brukt til kistegraver, mens en i dag ikke kan grave gravene da gravemaskinen ikke får feste i bakken, og kan skli. Øvre del av gravplassen er delvis anlagt på infrastruktur som stod igjen etter krigen, og gravfeltene er ikke fremtidsrettet hverken i forhold til tilbudet til de som har graver der, eller til sikker og økonomisk forsvarlig drift. De aller fleste feltene på gravplassen må omreguleres for å kunne brukes, og svært mange må også terrasserer for å gi verdige graver og tilstrekkelig sikkerhet for driften på gravplassen.

Enkelte tros- og livssynsamfunn som ønsker å ha tilrettelagte graver i bynære strøk har bedt om å få det på Solheim gravplass.

Grøntstrukturen i dette sentrale støket med veier og mye, både privat og offentlig, bebyggelse, er viktig for innbyggerne og det biologiske mangfold i byen. En grønn lunge som gir mulighet for gravlegging av bergensere i fremtiden, ved tilrettelegging av navnet minnelund, kolumbarium og omregulerte gravfelt.

4.12.4. Øvrige gravplasser i Bergen:

De øvrige 17 gravplassene i Bergen har alle det til felles at det ikke er areal til overs og det er heller ikke grunn til at de helt eller delvis skal gå ut av bruk.

5. Aktuelle utfordringer

5.1. Behov for areal – Hvor skal gravene tilbys?

Prinsippet om at innbyggerne velger grav og gravferdsform der de ønsker, opprettholdes, og det må tilbys tilstrekkelig med graver i de enkelte gravplassområdene. Det innebærer at det må avsettes nok areal til graver i de bydelene folk bor og ved planleggingen av utbyggingsområder. Det må være tett dialog mellom gravplassforvaltningen og Bergen kommune om valg av areal til gravplass, finansiering av areal og regulering av areal til gravplasser.

Arealene som gravplassforvaltningen har ansvar for i dag er viktige arealer for en god gravplassforvaltning, både som gravareal og som bærer viktige verdier.

Gravplassforvaltningen må ha grunnbokshjemmelen på alle gravplassseidommene.

Det må avsettes tilstrekkelig bufferareal mellom gravplass og infrastruktur og bebyggelse. Det er ønskelig å endre status på Tingveien på Møllendal gravplass til intern vei.

5.2. Nye former for graver

Det er ønskelig at Bergen kirkelige fellesråd og Bergen kommune utvikler gravferdspraksis for å gi et tjenlig tilbud til innbyggerne. En må påvirke for å få foreslåtte regler gjennomført og eventuelt søke dispensasjon på nye former for gravlegging. Det er ønskelig å tilby askespredning på gravplass og urnegraver i kolumbarium.

Det er også ønskelig å prøve ut andre former for graver og gravfelt. Særlig aktuelt er graver som anlegges i pakt med naturen og ferdigmøblerte gravfelt. Gjennomføring av ny politikk kan gi behov for å øke investerings og vedlikeholds rammen.

Bergen kirkelige fellesråd ønsker å gjennomføre et mulighetsstudie for å omgjøre Solheim kapell og det gamle kolumbariet til nytt kolumbarium.

5.3. Gratis grav til alle?

Det er ønskelig å endre praksis for innkreving av festeavgift når pårørende velger å bruke en grav som familien allerede har en festeavtale på. NOU 204: 2 inneholder forslag om hvordan dette kan gjennomføres. Det nasjonale regelverket er ikke på plass, men mange gravplassforvaltninger har allerede tilpasset seg og gir gratis grav til alle. I dag er det ca 50 % av gravene som blir gjenbrukt og dersom en skulle velge å ikke kreve festeavgift vil det gi en vesentlig reduksjon av inntektene fra festeavgiften. Det vil igjen redusere vedlikeholdet på gravplassene. Reduksjonen i inntekter er anslått til 2,5 millioner kroner.

5.4. Standarden på gravplassene og kapellene må forbedres

Rydding av gravminner, lagerplasser, bygg og andre element på gravplassene, planering av gravfelt, prosesjonsveier, trepleie og buskfelt samt VA anlegg på Møllendal prioriteres i 2017,2018 og 2019.

Når tilstandsanalyser og treplanen er klar, vil det gi svar på hvilke satsningsområder som må prioriteres fra og med 2020.

Det må det lages en totalplan for alle bygg. Det legges særlig vekt på utvikling av Solheim og Øvsttun kapeller. Andre tiltak er bl.a. at vi er i gang med å kartlegge bruken av bårerommene, for å ha god beredskap og å kunne gjøre gode valg for tilbudet videre.

5.5. Estetiske rammer og kunst

For å styrke gravplassene sin funksjon som viktige grøntområder for byen og for at de skal være særlig egnet for ro og ettertanke, må det må utarbeides retningslinjer med estetiske rammer for rehabilitering, utvidelse og nyanlegg.

5.5.1. Kunst

Gravplassanleggene er en vakker arv, og vi ønsker også å kunne tilføre verdier til bergenserne i dag, så vel som i fremtiden. Det er derfor ønskelig å investere i kunstnerisk utsmykning eller at bruks elementer som gis en kunstnerisk utforming. Vårt forslag er at 0,95% av investeringsmidlene settes av til kunst, videre at Bergen kommune bidrar med en styrkning med 0,55 % av investeringsmidlene slik at for eksempel for et anlegg til 30 millioner så vil en kunne bruke 285 000 kroner av investeringsmidler og 165 000 ekstramidler til kunst.

5.5.2. Livssynsnøytralt

Det er behov for at også Øvsttun kapell og Solheim kapell gjøres livssynsnøytrale for at vi skal kunne tilby verdige seremonirom til alle. Det er behov rehabilitering av både Solheim kapell og Øvsttun kapell. Alternativt kan en gjennomføre en mulighetsstudie for å utrede om Solheim kapell skal omdannes til kolumbarium med plass til små seremonier.

5.6. Bevaringsplan

Det er ønskelig å utarbeide bevaringsplan, det vil medføre ca. ett årsverk, kostnader ved opprusting av graver som blir bevart, samt løpende kostnader for vedlikehold av graver som vedtas bevart. F.eks. er det spørsmål om særegne gravfelt på Biskopshavn kirkegård eller det tidstypiske Fyllingsdalen gravplass skal tas med i vurderingen

Bergen kirkelige fellesråd konkluderer med at arealene som gravplassforvaltningen har ansvar for i dag er viktige arealer for forvaltningen, men at formålene med arealene bør utredes slik at det blir satt mål for nødvendig bevaring og/eller utvikling av arealene. Det må også avsette midler til å lage en bevaringsplan, og løpende vedlikehold av bevaringsverdige graver. Det er ønskelig at bevaringsplanen inneholder kart slik at en kan få tilrettelagt kulturelle vandringer på gravplassene.

Bergen må påvirke arbeidet for å få på plass en nasjonal kulturminneplan for viktig og verdifull historisk dokumentasjon av elementer på gravplasser og kapell.

5.7. Regionalt tilbud

Livssynsøytralt seremonirom, krematorium og tilrettelagte graver i tillegg til å fremme god gravferdspraksis er viktige satsningsområder for Bergen kirkelige fellesråd, og områder der det er ønskelig med et regionalt samarbeid både av samfunns hensyn og for å gi innbyggerne bedre tilbud.

6. Overordnede politiske rammer

6.1. Forholdet til Bergen kirkelige fellesråd

6.2. Forholdet til andre tros- og livssynssamfunn

6.3. Interessene til de som ikke er med noen steder

6.4. Ønskede endringer i nasjonale rammebetingelser

7. Forslag til politikk og tiltak

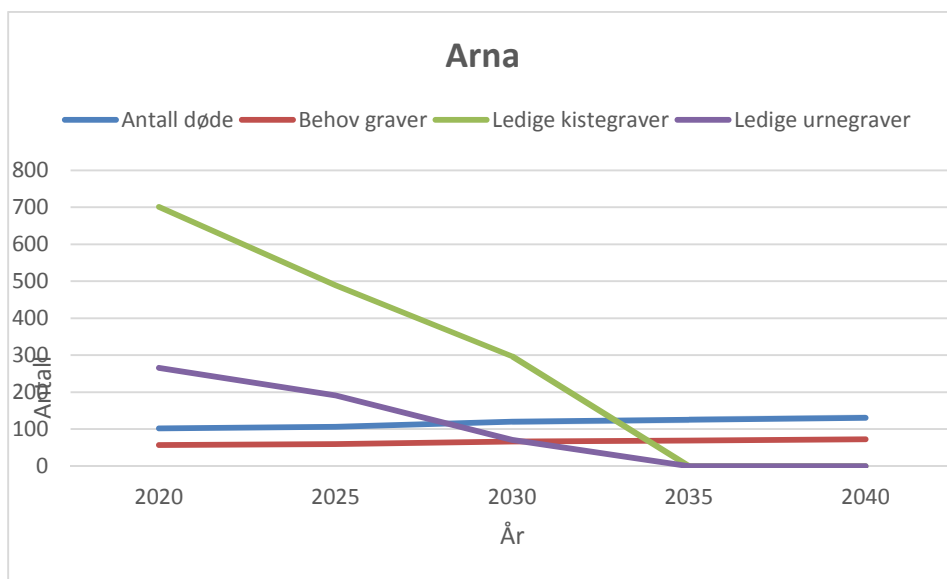
7.1. Politikk

7.2. Tiltak og kostnad

Oversikt over prognoser over antall døde i Bergen fordelt etter gravplassområder frem til 2040. Ved beregning av behov nye graver har vi brukt et snitt av historiske tall på forbruk nye graver og fordeling kistegraver og urnegraver.

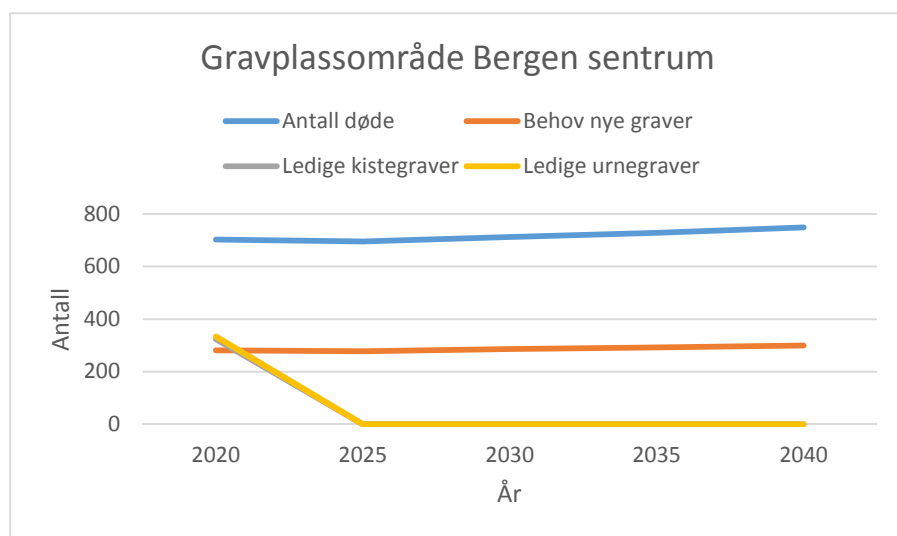
Arna

Gravplass/år	2020	2025	2030	2035	2040
Arna	90	94	106	110	113
Lone	12	12	14	15	17
Arna per år	102	106	120	125	130
Arna akkumulert	393	911	1488	2102	2742
Andel nye graver Arna	0,55	0,55	0,55	0,55	0,55
Kistegraver	0,78	0,66	0,6	0,6	0,6
Urnegraver	0,22	0,34	0,4	0,4	0,4
Behov	57	59	66	69	72
Kistegraver	44	39	40	41	43
Urnegraver	13	20	26	28	29
Ledige kistegraver	701	489	297	0	0
Ledige urnegraver	265	191	71	0	0

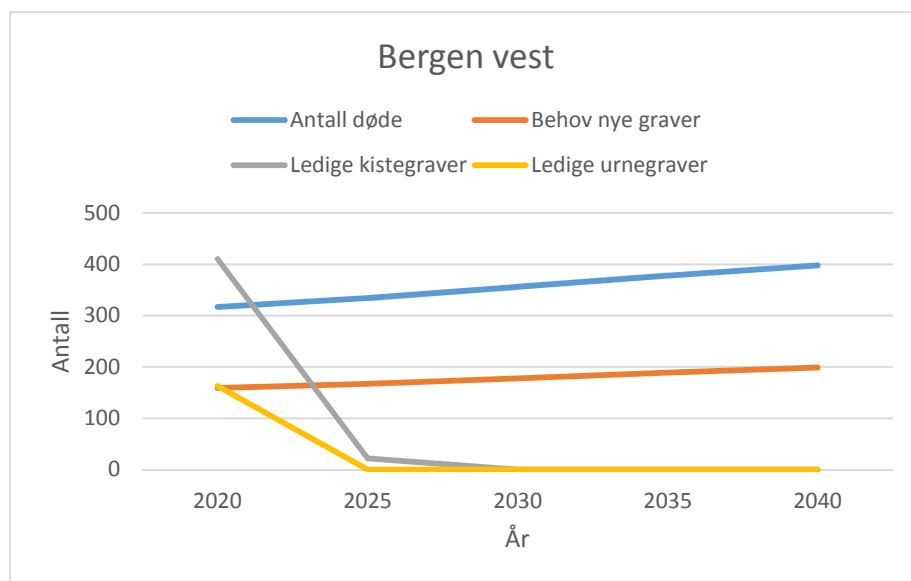
Bergen sentrum

Gravplass/år	2020	2025	2030	2035	2040
Biskopshavn	99	98	99	102	106
Slettebakken	116	113	114	118	121
Sentrum	455	450	463	469	481
Storetveit	33	34	37	39	41
Årlig dødsfall sentrum	703	695	713	728	749
akkumulert	2826	6302	9830	13436	17138
Andel nye graver	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4
Kistegraver	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3
Urnegraver	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7
Behov	282	278	286	292	300
Kistegraver	85	83	86	88	90
Urnegraver	197	195	200	204	210
Ledige kistegraver	324	0	0	0	0
Ledige urnegraver	334	0	0	0	0

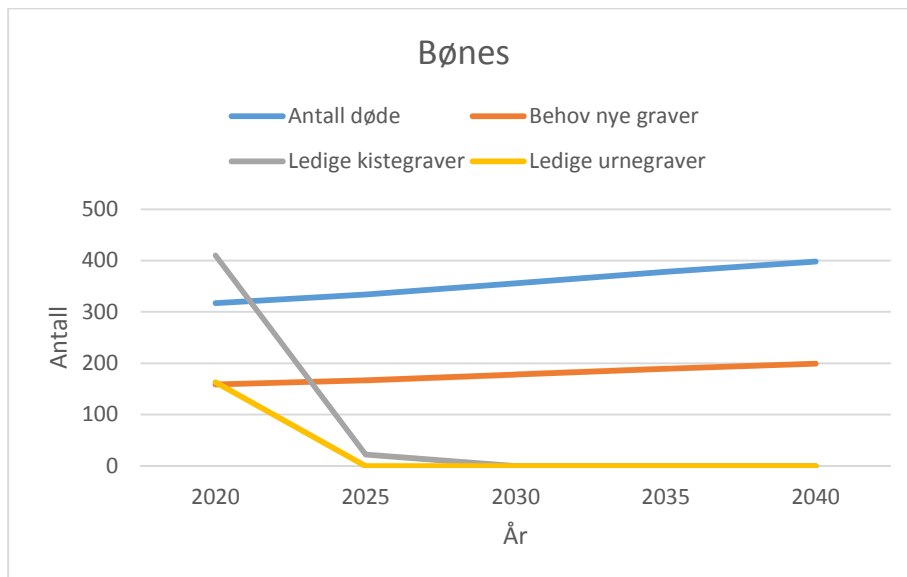
Bergen vest

Gravplass/år	2020	2025	2030	2035	2040
Loddefjord	100	112	122	130	139
Olsvik	51	56	61	65	68
Nygård	101	98	102	107	112
Bergen vest per år	317	334	356	378	398
Bergen vest akkumulert	1245	2881	4621	6459	8409
Andel nye graver	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5
Kistegraver	0,48	0,48	0,48	0,48	0,48
Urnegraver	0,52	0,52	0,52	0,52	0,52
Behov	159	167	178	189	199
Kistegraver	76	80	85	91	96
Urnegraver	83	87	93	98	103
Ledige kistegraver	410	22	0	0	0
Ledige urnegraver	163	0	0	0	0

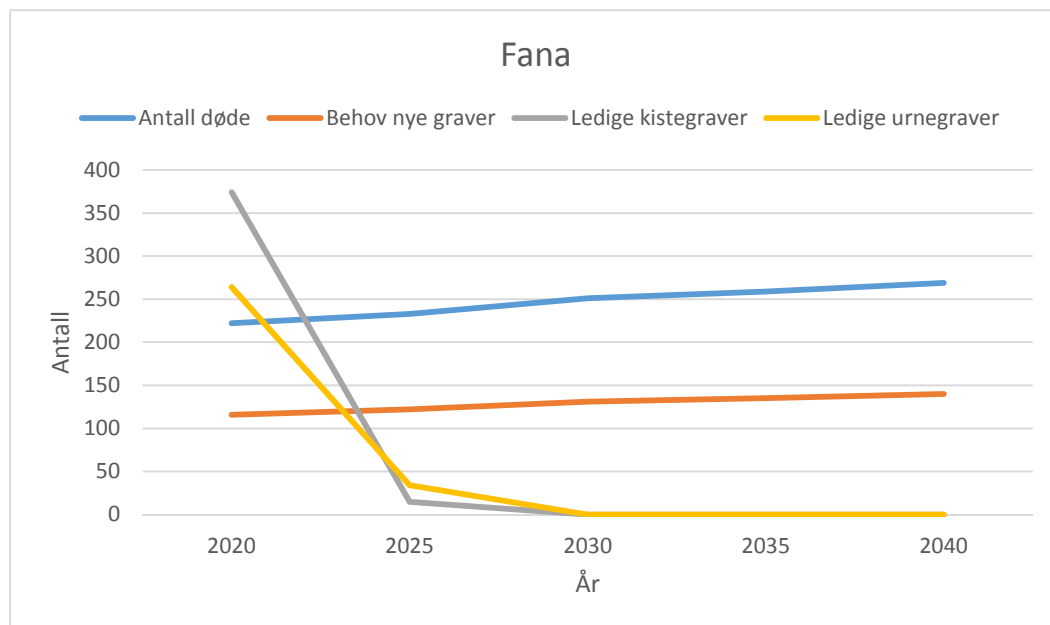
Bønes

Gravplass/år	2020	2025	2030	2035	2040
Bønes	65	67	71	76	79
Bønes akkumulert	255	585	934	1301	1692
Andel nye graver	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5
Kistegraver	0,48	0,48	0,48	0,48	0,48
Urnegraver	0,52	0,52	0,52	0,52	0,52
Behov	33	34	36	38	40
Kistegraver	16	16	17	18	19
Urnegraver	17	18	19	20	21
Ledige kistegraver	582	502	419	332	238
Ledige urnegraver	114	0	0	0	0

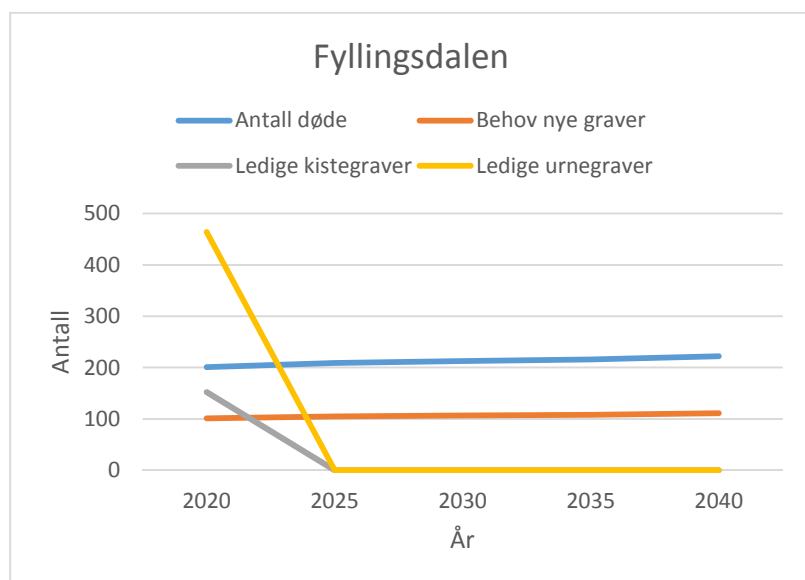
Fana

Gravplass/år	2020	2025	2030	2035	2040
Fana	45	46	111	121	130
Ytrebygda	177	187	44	47	50
Fana pr år	222	233	251	259	269
Fana akkumulert	866	2005	3226	4504	5829
Andel nye graver	0,52	0,52	0,52	0,52	0,52
Kistegraver	0,65	0,6	0,6	0,6	0,6
Urnegraver	0,35	0,4	0,4	0,4	0,4
Behov	116	122	131	135	140
Kistegraver	75	73	79	81	84
Urnegraver	41	49	52	54	56
Ledige kistegraver	374	15	0	0	0
Ledige urnegraver	264	34	0	0	0

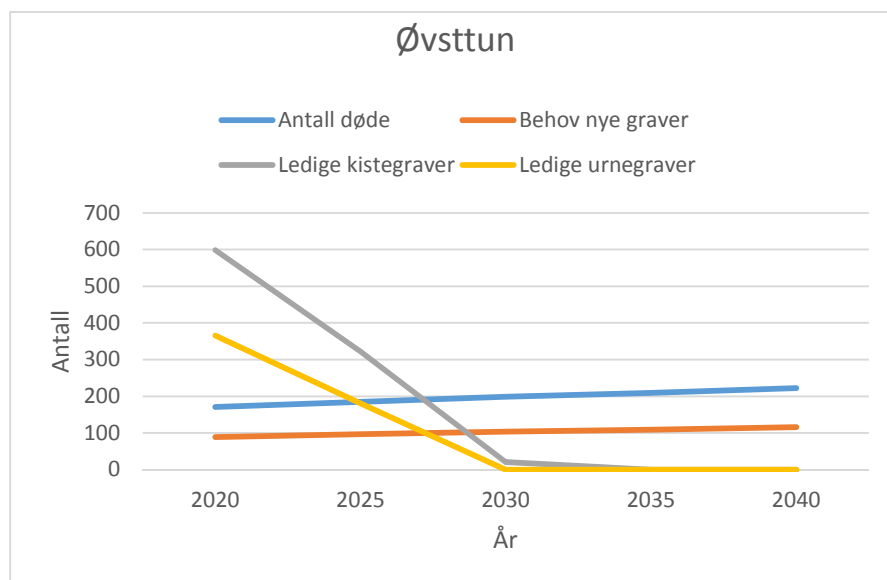
Fyllingsdalen

Gravplass/år	2020	2025	2030	2035	2040
Fyllingsdalen per år	201	209	213	216	222
Fyllingsdalen akkumulert	792	1826	2883	3957	5051
Andel nye graver	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5
Kistegraver	0,48	0,4	0,4	0,4	0,4
Urnegraver	0,52	0,6	0,6	0,6	0,6
Behov	101	105	107	108	111
Kistegraver	48	42	43	43	44
Urnegraver	53	63	64	65	67
Ledige kistegraver	152	0	0	0	0
Ledige urnegraver	464	0	0	0	0

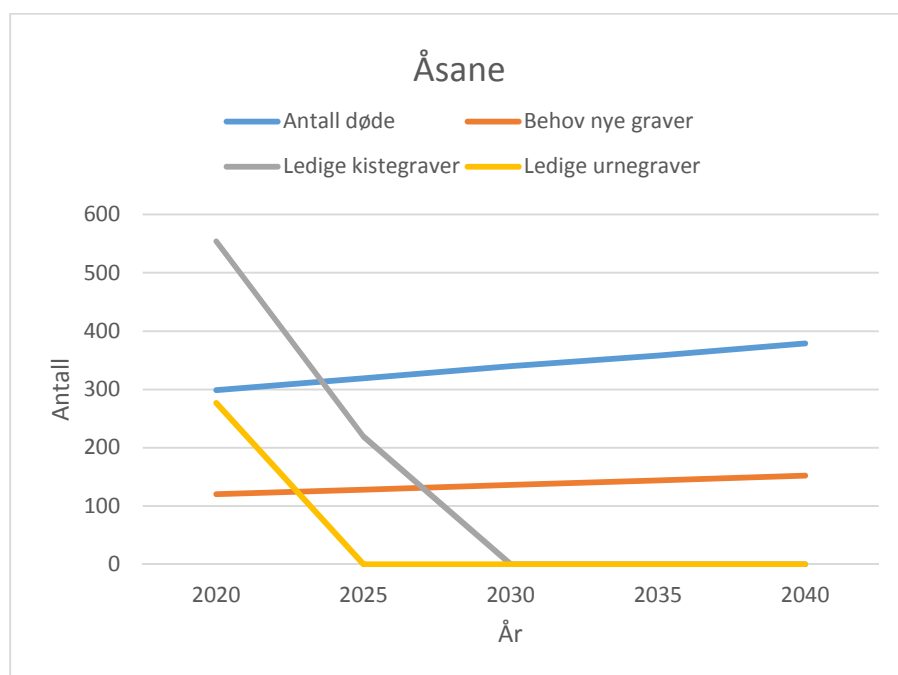
Øvstun

Gravplass/år	2020	2025	2030	2035	2040
Øvstun per år	171	185	199	209	222
Øvstun akkumulert	667	1562	2536	3558	4639
Andel nye graver	0,52	0,52	0,52	0,52	0,52
Kistegraver	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6
Urnegraver	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4
Behov	89	97	104	109	116
Kistegraver	53	58	62	65	70
Urnegraver	36	39	42	44	46
Ledige kistegraver	598	322	21	0	0
Ledige urnegraver	365	180	0	0	0

Åsane

Gravplass/år	2020	2025	2030	2035	2040
Salhus	44	46	49	51	54
Eidsvåg	64	65	69	72	76
Haukås	12	13	15	18	19
Åsane	179	195	209	217	230
Åsane per år	299	319	340	358	379
Åsane akkumulert	1176	2738	4397	6149	8000
Andel nye graver	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4
Kistegraver	0,56	0,5	0,5	0,5	0,5
Urnegraver	0,44	0,5	0,5	0,5	0,5
Behov	120	128	136	144	152
Kistegraver	67	64	68	72	76
Urnegraver	53	64	68	72	76
Ledige kistegraver	554	219	0	0	0
Ledige urnegraver	277	0	0	0	0

Takvam

Det dør 2 stykker per år fram til 2040. De har per dags dato;

180 ledige kistegraver og 79 ledige urnegraver.

DEN NORSKE KIRKE

Bergen kirkelige fellesråd

BERGEN KIRKELIGE FELLESRÅD

Nygård kirkegård - Rehabilitering fase B, urnegraver

Saksnr.	Utvalg	Møtedato
35/17	Bergen kirkelige fellesråd	14.06.2017

Saksansv : Hansen, Inghild Hareide

Arkiv: KA - 511.0

Arkivsaknr: 17/156

Saksbeh.: Hansen, Inghild Hareide

Bakgrunn:

Et forprosjekt for rehabilitering av Nygård kirkegård ble utarbeidet i 2014. Det delte arbeidet inn i faser. Fase A ble igangsatt høsten 2015, og forventes avsluttet før sommerferien i år.

Prosjektet som nå legges frem tar utgangspunkt i forprosjektets fase B.

Det er behov for nye urnegraver ved Nygård kirkegård. Et område med urnegravfelt lengst sør på gravplassen ble anlagt ved utvidelsen i 1995. Da disse skulle tas i bruk til urnenedsettelse ca. 2010, viste jordsmonnet seg å være uegnet til formålet. Annet ledig urnegravfelt på gravplassen ble tatt i bruk. Nå nærmer disse seg fullt belegg, og de tidligere opparbeidede urnefeltene må oppgraderes.

LOKALISERING

Urnefeltene som må masseutskiftes har pr. dato betegnelsen S20 og S30, og ligger nedenfor Nygård kirke. Felt S10 er fra før belagt med urnegraver, og ligger like inn til det området som nå skal bearbeides.

FORMÅL

Prosjektet omfatter masseutskifting av gravfeltene og omlegging av prosesjonsveien inn til gravplassen fra sør. Denne er smal og har pr. i dag noen skarpe kurver som gjør den lite brukbar for både driftskjøretøy og bårebiler.

Det ønskes også at det blir lagt til rette for en navnet minnelund på det området som nå skal bearbeides. Utforming av felles minnesmerke kommer i eget prosjekt i etterkant.

Tidligere gravkart opererer med en gravstørrelse på 1,25 * 1,5 m. Dette blir nå omregulert til å svare til Gravferdslovens krav om størrelse 1,5*1,5 m.

PLANLØSNING

Trasé for omlegging av prosesjonsveien vises på situasjonsplan vedlagt saken. Den begynner like nedenfor kirken, og kobler seg på eksisterende trase ved de gamle familiegravfeltene.

Dagens vegtrase vil bli innsnevret og opprettholdt i form av en smalere gangveg.

Plantefeltene blir opprettholdt med noen endringer.

TILKOMST

Gravplassen får et nytt inngangsparti like på nedsiden av kirken. Det blir lagt vekt på å understreke at man her forlater kirkens 'nytteområde' (plass for henting av bosskonteinere, kjellerinngang m.m.) og beveger seg inn på gravplassen. Dette markeres bl.a. med belegning av en viss kvalitet, og en fjernstyrt port med automatisk lukking.

Prosesjonsveien vil bli bygget uten opphøyet kant. Det gir enkel og universelt utformet tilkomst inn på urnefeltene for både publikum og driftspersonale.

En gangtilkomst via dagens prosesjonsvei blir opprettholdt, delvis fordi traseen inneholder en høyspentledning som man ikke ønsker å røre ved. Mellom gravplassen og Kringsjøveien etableres det en liten gangvei og buskfelt for å lette på adkomsten til gravplassen.

TERRENG OG JORDBUNNSFORHOLD

Dagens terreng ligger som et søkk i forhold til omgivelsene, med en rist som samler opp overflatevann midt på feltet. Nå skal terrenget på midten heves slik at det får jevnt fall fra eksisterende prosesjonsvei ned mot Alfred Offerdals veg.

Det er utført prøvegravning i flere punkter på feltene, etter at forsøk på urnenedsettelse måtte oppgis på grunn av stor stein i grunnen. Prøvene viser at jorden må skiftes. Eventuell sortering av jord og tilføring av sand og grus på stedet vurderes, alternativt må den fjernes og erstattes med egnede masser. Uansett skal det legges et drenslag av puk i bunnen av feltene.

INFRASTRUKTUR

Prosjektområdet krysses av overvannledninger i grunnen, som gjør at gravmønsteret må splittes opp.

VEGETASJON

En del av rododendronfeltet nedenfor kirken må vike for den nye veien. Resten av feltet blir opprettholdt, men må beskjæres kraftig på grunn av anleggsarbeidet. Det tåler disse plantene godt, og de vil være i god vekst igjen om to-tre år.

Den uryddige buskvegetasjonen langs Alfred Offerdals veg blir byttet med en klippet bøkehekk. Et felt med spirea langs eksisterende prosesjonsvei blir redusert og trukket opp mot den innsnevrede gangveien.

TEKNIKK OG MØBLERING

Gravfeltene utstyres med to nye vannposter og to nye uttak for strøm til gravtinere. Den ene vannposten erstatter eksisterende vannpost.

Eksisterende parklysmaster langs dagens prosesjonsvei fjernes, og erstattes av lyspulleter langs den nye traseen, tilsvarende dem som blir montert i fase A i nordenden av gravplassen.

Gravplassen får for øvrig mye passivt lys inn fra gatebelysningen langs hovedveien.

Eksisterende sitteplass blir rustet opp med nye benker og nytt belegg, tilsvarende som er brukt i fase A. Nytt felles minnesmerke for navnet minnelund blir også plassert i dette området.

Et skjul for plassering av søppelkonteinere bygges inntil prosesjonsveien. Det får vegger som vil bli dekket av slyngplanter.

GRAVER

På grunn av blant annet den nye veien får gravfeltene en ny inndeling. De blir nå benevnt S20, S30, S40, S50, S60 (som er navnet minnelund) og S70. Det siste blir opprettet på et område som tidligere var plantefelt. På grunn av overgroing av ugress ble det ryddet for noen år siden, og har ligget som gressbakke frem til nå.

De nye gravfeltene har til sammen plass til 207 ordinære urnegraver á 1,5*1,5 m. S60 inneholder 160 urnegraver á 0,5*0,5 m.

FREMDRIFT

Anleggsarbeidet er forutsatt startet opp like over sommerferien, og vil være avsluttet før jul i år. Det må likevel holdes en åpning for at avsluttende gartnerarbeider må stå over til våren 2018.

PROSJEKTERING, PROSJEKTADMINISTRASJON OG UTFØRELSE

Utføres i egenregi av Akasia Kirke og Gravplass AS.

Kirkevergens forslag til vedtak:

1. Bergen kirkelige fellesråd godkjenner planene for rehabilitering av Nygård kirkegård fase B, med urnegraver og felt for navnet minnelund datert 19.05.17.
2. Utforming av felles minnesmerke i navnet minnelund fremmes som egen sak.
3. De nye feltene får benevnelsene S20, S30, S40, S50 og S70, minnelunden får betegnelsen S60.
4. Prosjektet gir utenom navnet minnelund til sammen 207 ordinære urnegraver á 1,5 * 1,5 m. Minnelunden rommer 160 urnegraver á 0,5 * 0,5 m.
5. Fellesrådets vedtak legges ved søknad til Bjørgvin bispedømmeråd om godkjenning av planene.

KIRKEVERGEN I BERGEN 06.06.2017

Asbjørn Vilkensen
kirkeverge

Hansen, Inghild Hareide
gravplassjef

Vedlegg:

Dok.dato	Tittel
22.05.2017	L202_Nygård_Fase-B_NY (003)

DEN NORSKE KIRKE

Bergen kirkelige fellesråd

BERGEN KIRKELIGE FELLESRÅD

Storetveit kirkegård - Navnet minnelund

Saksnr.	Utvalg	Møtedato
36/17	Bergen kirkelige fellesråd	14.06.2017

Saksansv : Hansen, Inghild Hareide

Arkiv: KA - 511.0

Arkivsaknr: 17/158

Saksbeh.: Hansen, Inghild Hareide

Bakgrunn:

Bergen kirkelige fellesråd har som mål å legge til rette for urnedesttelser i navnet minnelund ved flest mulig av gravplassene I Bergen. Dette er for å gi en alternativ gravleggingsform for de som av forskjellige årsaker ikke ønsker en vanlig urnegrav med gravminne og bed som skal vedlikeholdes. Det har vist seg å bli godt mottatt blant publikum. Ved Storetveit kirkegård er det også funnet plass til en navnet minnelund. Denne saken gjelder godkjenning av planer for felles minnesmerke og urnegravfelt.

LOKALISERING

Et lite, ubrukt areal nord for kirken, fremfor Ole Landmarks gravminne, har lenge vært avsatt til formålet.

MINNESMERKET

Minnesmerket består av tre elementer formet som tulipanblader. De er utført i børstet syrefast stål, og er inntil 360 cm høye. Tulipanbladene står i en formasjon som tilsier at de er 4, men ett er borte og etterlater seg et symbolsk tomrom.

Tulipanbladene er bundet sammen med 5 parallelle bånd. Båndene, som er planlagt utført i syrefast stål, slynger seg mellom bladene. De gir plass til navneskilt for alle de 144 urnegravene.

Båndene går parallelt og de stiger litt fra venstre mot høyre. Bånd nummer fire følger de andre en stund, før den bryter av, stiger og blir brutt.

Foran minnesmerket blir det plassert en steinbenk, og i hver ende av den er det tilrettelagt et område for plassering av blomster og lys.

Alle tekniske detaljer rundt fundamentering, innfesting og stabilisering er ved innleveringsfrist for sakspapirer ikke helt avklart. Det blir jobbet videre med disse forholdene slik at alle detaljer kan presenteres når planene sendes til bispedømmerrådet.

URNEFELTET

Feltet får betegnelsen D20, og skal romme i alt 144 urnegraver á 50 * 50 cm. Feltet vil framstå som en plenflate, om våren prydet med innslag av lave, blå løkplanter.

TERRENG

For å oppnå tilstrekkelig jorddybde til urnenedsettelse, må terrenget bygges opp ved hjelp av en natursteinmur. Oppå muren blir det anlagt en gangsti som blir knyttet til eksisterende gangstier på gravplassen.

FREMDRIFT

Anleggsarbeidet er forutsatt startet opp snarest mulig etter at planene er godkjent i bispedømmerådet. Prosjektet forventes ferdigstilt i løpet av 2017, med et lite forbehold for gartnerarbeider som såing og planting.

PROSJEKTERING, PROSJEKTADMINISTRASJON OG UTFØRELSE.

Utføres i egenregi av Akasia Kirke og Gravplass AS. Der Akasia ikke har egen kompetanse, blir kvalifiserte underleverandører leid inn.

Kirkevergens forslag til vedtak:

1. Bergen kirkelige fellestråd godkjenner planene for felles minnesmerke ved navnet minnelund på Storetveit kirkegård.
2. Urnefeltet får betegnelsen D20, og rommer 144 urnegraver á 50 * 50 cm.
3. Alle tekniske detaljer rundt fundamentering, innfesting og stabilisering av minnesmerket skal være løst før søknad om godkjenning av planene sendes til bispedømmerådet.
4. Fellestrådet vedtak legges ved søknaden til Bjørgvin bispedømmeråd.

KIRKEVERGEN I BERGEN 06.06.2017

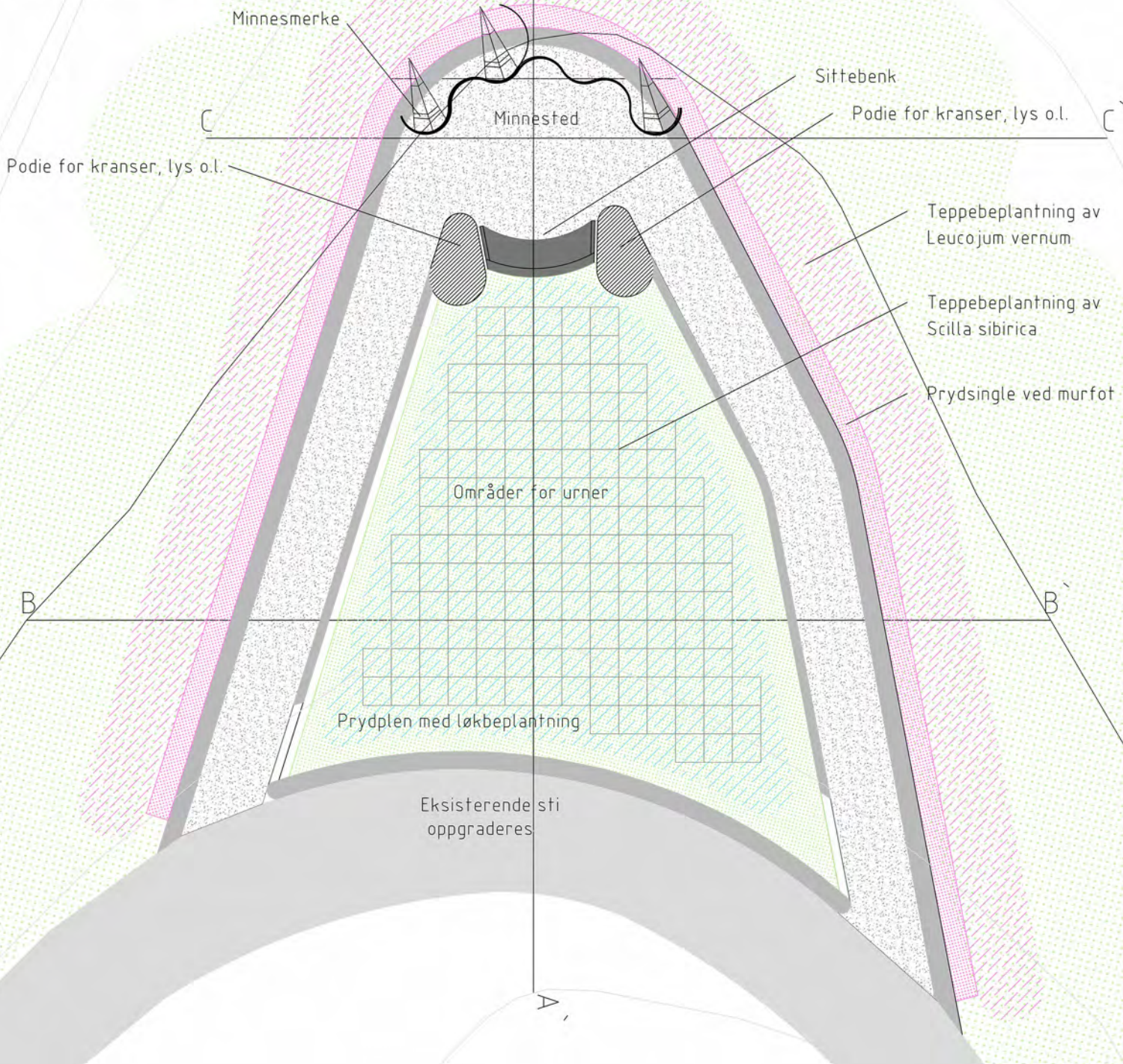
Asbjørn Vilkenen
kirkeverge

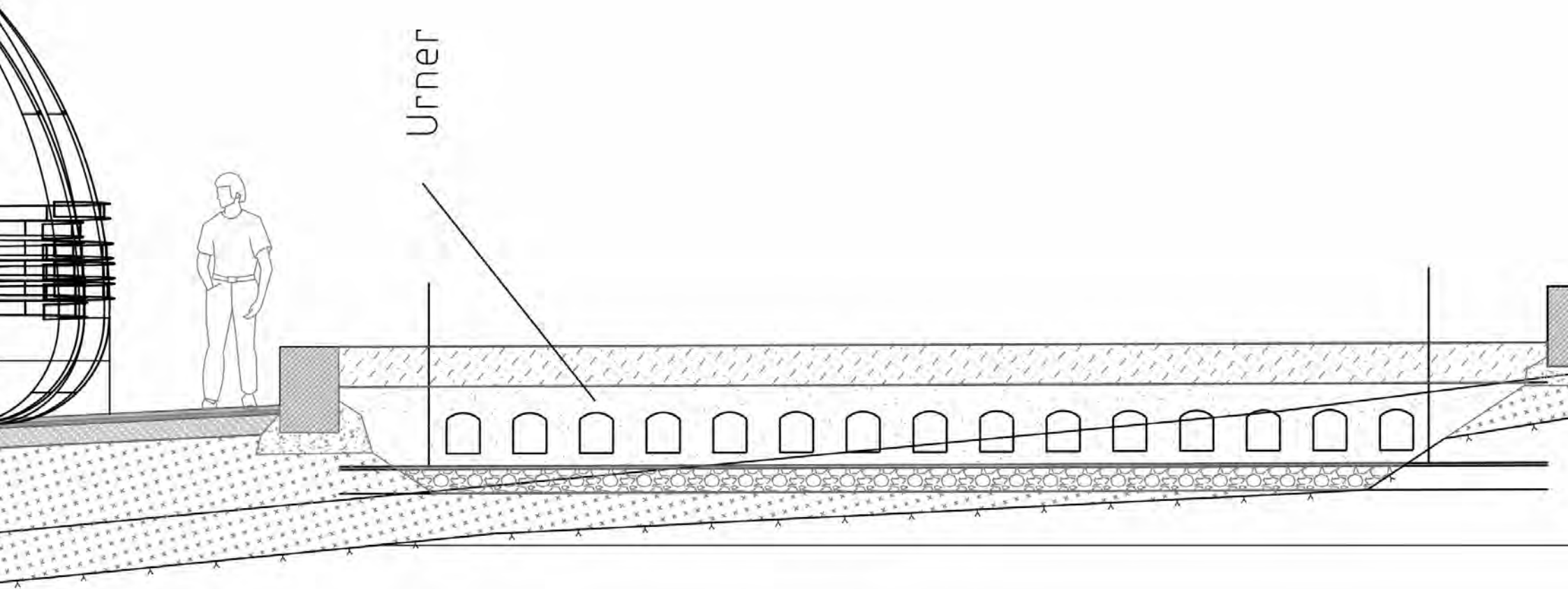
Hansen, Inghild Hareide
gravplassjef

Vedlegg:

Dok.dato	Tittel
22.05.2017	STOG1701 plan felt D20 NML
22.05.2017	STOG1701 snitt A-A
22.05.2017	STOG1701 snitt C-C

Storetveit kirkegård
Navnet minnelund
Plan for felt D 20

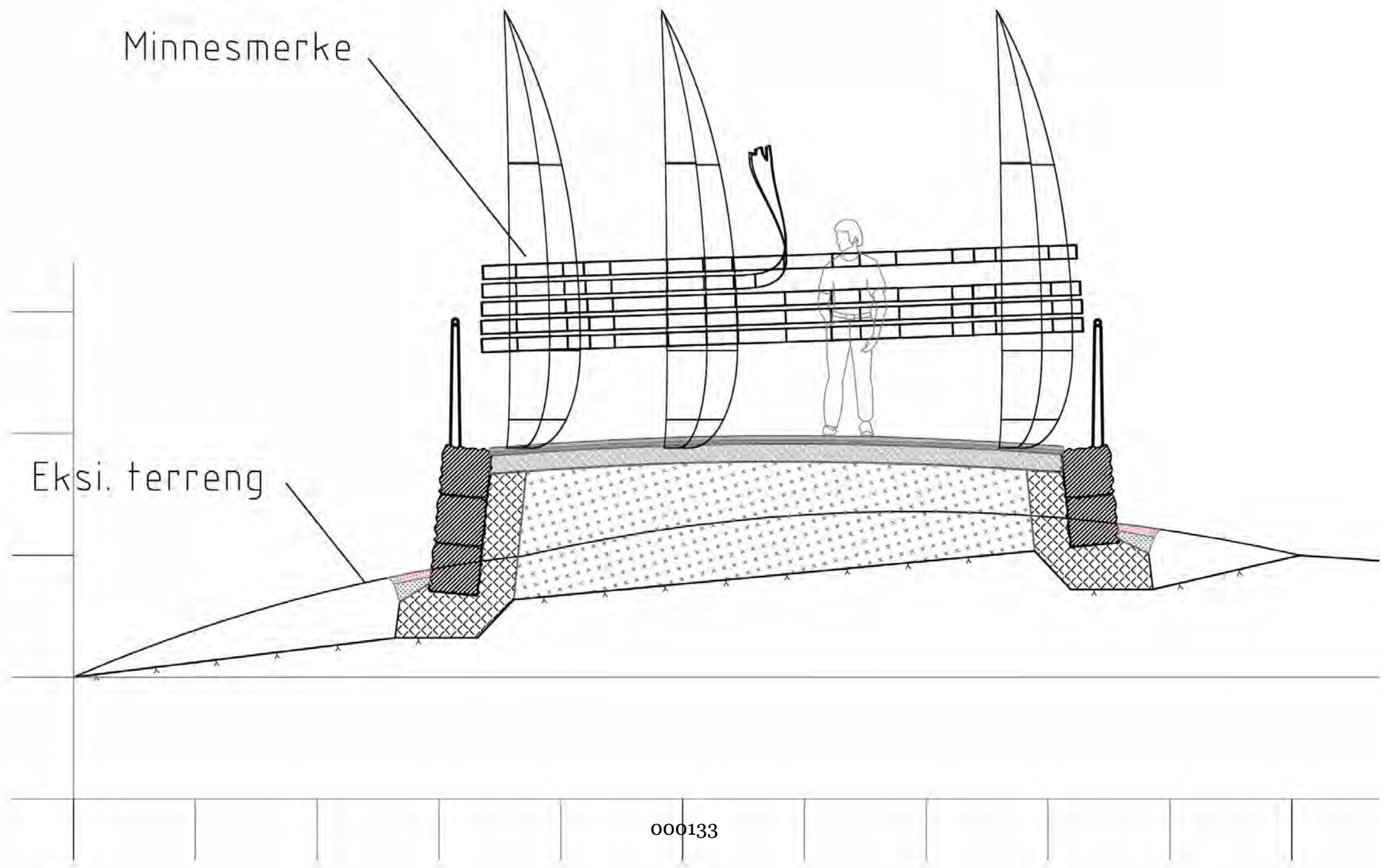

Urner

Snitt C-C'

Minnesmerke

Eksi. terreng

DEN NORSKE KIRKE

Bergen kirkelige fellesråd

BERGEN KIRKELIGE FELLESRÅD

Bergen kirkelige fellesråd - Medlemmer til kirkebyggutvalg

Saksnr.	Utvalg	Møtedato
37/17	Bergen kirkelige fellesråd	14.06.2017

Saksansv : Arne Tveit
Saksbeh.: Arne Tveit

Arkiv: KA - 411.0 Arkivsaknr: 17/23

Bakgrunn:

Bergen kirkelige fellesråd vedtok i sak 06/17 å nedsette et kirkebyggutvalg, og vedtok samtidig et mandat for utvalget.

Utvalget skal ha 4 medlemmer med personlige varamedlem, ett fra hvert prosti. (Selv om vi ikke har fått tilsatt prost i Bergensdalen prosti, er det definert hvilke menigheter som skal tilhøre hvilket prosti, så kirkevergen foreslår å ta utgangspunkt i de nye prostigrensene ved valget av medlemmer til kirkebyggutvalget)

Medlemmene velges for inneværende fellesrådsperiode. Utvalgets leder og nestleder skal velges av fellesrådet. (De foreslåtte er forespurt og har sagt ja til å være kandidater. Kandidat til leder/nestlederverv legges frem i møtet)

Kirkevergens forslag til vedtak:

Som medlemmer i Bergen kirkelige fellesråds kirkebyggutvalg for perioden 2017-2019 velges:

Prosti:	Medlem:	Varamedlem:
Åsane prosti	Audun Magne Stølås (Arna)	Bjørn Nordstrand (Biskopshavn)
Bergen domprosti	Heidi Iren Saure (Laksevåg)	Christian Nettet (Bergen domkirke)
Bergensdalen prosti	Per Kristian Erdal (Storetveit)	
Fana prosti	Asbjørn Valen (Skjold)	Janne Stølsbotn (Birkeland)

KIRKEVERGEN I BERGEN 02.06.2017

Asbjørn Vilkenen
kirkeverge

Arne Tveit
kirkebyggsjef

DEN NORSKE KIRKE

Bergen kirkelige fellesråd

BERGEN KIRKELIGE FELLESRÅD

Referat og orienteringssaker

Saksnr.	Utvalg	Møtedato
38/17	Bergen kirkelige fellesråd	14.06.2017

Saksansv : Siri Hoff Austgulen

Arkiv: Arkivsaknr: 17/172

Saksbeh.: Siri Hoff Austgulen

1. Protokoll fra AU møte 01.06.17 - Møte 03/17
2. Høringssvar prosttilhørighet for kirkelige fellesråd i Bjørnefjorden kommune
3. Høring - Sædalens tilhørighet etter ny prostjustering
4. Tilsettinger i Bergen kirkelige fellesråd etter 01.05.17
5. Protokoll fra møte i Bergen kirkelige fellesråds gravplassutvalg

Kirkevergens forslag til vedtak:

Sakene tas til orientering som de foreligger

KIRKEVERGEN I BERGEN 06.06.2017

Asbjørn Vilkenen
kirkeverge

Siri Hoff Austgulen
arkivar

Vedlegg:

Dok.dato	Tittel
06.06.2017	Referat- og orienteringssaker

MØTEPROTOKOLL
BERGEN KIRKELIGE FELLESRÅD
ARBEIDSUTVALG

MØTE NR. 03/2017

Møtedato: 01.06.2017 **Møtetid:** Kl. 1300 - 1500
Møtested: Kirkevergens kontor, møterom Lyderhorn Aasegården **Saksnr.:** 26/17 – 39/17

Tilstede:

Aasmund Kvamme (nestleder)
Bente Krokeide (fast medlem)
Bjarte Flaten (fast medlem)
Lars Kristian Stendahl Gjervik (leder)

Meldt forfall:

Vara: Øystein Skauge

Jan Otto Myrseth (geistl. repr)

Fra administrasjonen:

Arne Tveit, kirkebyggsjef
Asbjørn Vilkenen, kirkeverge
Øgaard, Bjørg Sveinall, ass. kirkeverge
Hansen, Inghild Hareide, gravplassjef
Heimli, Mette Rogstad, økonomisjef
Tove Margrete Nordmark, administrasjonssjef

Møteleder:	Lars Kristian Stendahl Gjervik
------------	--------------------------------

Bergen kirkelige fellesråd

06.06.17

Lars Kristian Stendahl Gjervik
leder

(S)

Asbjørn Vilkenen
kirkeverge

Saksliste

Sak nr.	Sakstittel
26/17	Godkjenning av innkalling og saksliste til møte
27/17	Godkjenning av møtebok
28/17	Bergen kirkelige fellesråd - Nettverk G-27
29/17	Bergen kirkelige fellesråd - Eierstruktur Akasia AS
30/17	Bergen kirkelige fellesråd - Revidert budsjett (juni) 2017
31/17	Bergen kirkelige fellesråd - Valg av revisor for regnskapsåret 2017
32/17	Bergen kirkelige fellesråd - Økonomirapport pr 30.04.17
33/17	Bergen kirkelige fellesråd - Gravplassplan
34/17	Fyllingsdalen gravplass - Navnet minnelund
35/17	Høring nye regler for valg av menighetsråd, bispedømmeråd og Kirkemøtet
36/17	Nygård kirkegård - Rehabilitering fase B, urnegraver
37/17	Storetveit kirkegård - Navnet minnelund
38/17	Referat og orienteringssaker
39/17	Bergen kirkelige fellesråd - Sekreteriatsfunksjon for kontrollutvalget

26/17: Godkjenning av innkalling og saksliste til møte

Kirkevergens forslag til vedtak:

Innkalling godkjennes

Saksliste godkjennes med følgende endringer:

Ny sak 039/17 - Sekreteriatsfunksjon for kontrollutvalget

Arbeidsutvalg 01.06.2017:

AU- 26/17 Vedtak:

BKF Arbeidsutvalg slutter seg enstemmig til kirkevergens forslag

27/17: Godkjenning av møtebok

Kirkevergens forslag til vedtak:

Møteboken godkjennes som den foreligger

Arbeidsutvalg 01.06.2017:

AU- 27/17 Vedtak:

BKF Arbeidsutvalg slutter seg enstemmig til kirkevergens forslag

28/17: Bergen kirkelige fellesråd - Nettverk G-27

Kirkevergens forslag til vedtak:

AU gir sin tilslutning til kirkevergens anbefaling og ber om at saken fremmes for fellesrådet med anbefaling om at BKF slutter seg til nettverket G-27

Arbeidsutvalg 01.06.2017:

Behandling:

Kirkevergens forslag til vedtak ble endret til:

AU gir sin tilslutning til kirkevergens anbefaling og ber om at saken fremmes for fellesrådet med anbefaling om at BKF slutter seg til Nettverk for kirkelige fellesråd

AU- 28/17 Vedtak:

BKF Arbeidsutvalg slutter seg enstemmig til kirkevergens forslag

29/17: Bergen kirkelige fellesråd - Eierstruktur Akasia AS

Kirkevergens forslag til vedtak:

Arbeidsutvalget gir sin tilslutning til modell fire (beskrevet i kap. 3.4. i saksdokumentet) og anbefaler fellesrådet om å fastsette denne modellen som endelig eierstruktur for Akasia AS

Arbeidsutvalg 01.06.2017:

AU- 29/17 Vedtak:

BKF Arbeidsutvalg slutter seg enstemmig til kirkevergens forslag

30/17: Bergen kirkelige fellesråd - Revidert budsjett (juni) 2017

Revidert budsjett ble lagt fram muntlig

Arbeidsutvalg 01.06.2017:

AU- 30/17 Vedtak:

BKF Arbeidsutvalg takker for orienteringen

31/17: Bergen kirkelige fellesråd - Valg av revisor for regnskapsåret 2017

Kirkevergens forslag til vedtak:

Bergen kirkelige fellesråd gir kirkevergen fullmakt til å inngå avtale om regnskapsrevisjon for Bergen kirkelige fellesråd og menighetene i Bergen med BDO AS for regnskapsåret 2017.

Arbeidsutvalg 01.06.2017:

AU- 31/17 Vedtak:

BKF Arbeidsutvalg slutter seg enstemmig til kirkevergens forslag

32/17: Bergen kirkelige fellesråd - Økonomirapport pr 30.04.17

Kirkevergens forslag til vedtak:

Bergen kirkelige fellesråd tar økonomirapporten pr 30.04.17 til orientering

Arbeidsutvalg 01.06.2017:

AU- 32/17 Vedtak:

BKF Arbeidsutvalg slutter seg enstemmig til kirkevergens forslag

33/17: Bergen kirkelige fellesråd - Gravplassplan

Kirkevergens forslag til vedtak:

Den fremlagte plan med de endringer som fremkom i møtet legges frem for fellesrådet 14. juni.

Arbeidsutvalg 01.06.2017:

AU- 33/17 Vedtak:

BKF Arbeidsutvalg slutter seg enstemmig til kirkevergens forslag

34/17: Fyllingsdalen gravplass - Navnet minnelund

Kirkevergens forslag til vedtak:

1. Bergen kirkelige fellesråd godkjenner planene for felles minnesmerke til navnet minnelund ved Fyllingsdalen gravplass.
2. Uavklarte tekniske detaljer rundt fundamentering, stabilisering og plassering av

vaser og lys skal være løst før søknad om godkjenning av planene blir sendt til Bjørgvin bispedømmeråd.

3. Fellesrådets vedtak legges ved søknad til Bjørgvin bispedømmeråd.

Arbeidsutvalg 01.06.2017:

Behandling:

Det ble fremmet nytt forslag til vedtak:

Arbeidsutvalget ber administrasjonen om å komme med et alternativt forslag, slik at fellesrådet har to reelle alternativer å velge mellom

Vedtatt med 3 mot 2 stemmer

Nytt forslag til vedtak blir da

Arbeidsutvalget ber administrasjonen om å komme med et alternativt forslag, slik at fellesrådet har to reelle alternativer å velge mellom

AU- 34/17 Vedtak:

BKF Arbeidsutvalg vedtar med 3 mot 2 stemmer det nye forslaget

35/17: Høring nye regler for valg av menighetsråd, bispedømmeråd og Kirkemøtet

Kirkevergens forslag til vedtak:

Arbeidsutvalget gir sin tilslutning til kirkevergens forslag til vedtak i fellesrådet

Arbeidsutvalg 01.06.2017:

Behandling:

Det ble fremmet forslag om indirekte valg. Dette ble nedstemt med 3 mot 2 stemmer

AU- 35/17 Vedtak:

BKF Arbeidsutvalg anbefaler kirkevergens forslag med 3 mot 2 stemmer

36/17: Nygård kirkegård - Rehabilitering fase B, urnegraver

Kirkevergens forslag til vedtak:

1. Bergen kirkelige fellesråd godkjenner planene for rehabilitering av Nygård kirkegård fase B, med urnegraver og felt for navnet minnelund datert 19.05.17.
2. Utforming av felles minnesmerke fremmes som egen sak.
3. De nye feltene får benevnelsene S20, S30, S40, S50 og S70, minnelunden får betegnelsen S60.
4. Prosjektet gir utenom navnet minnelund til sammen 207 ordinære urnegraver á 1,5 * 1,5 m. Minnelunden rommer 160 urnegraver á 0,5 * 0,5 m.
5. Fellesrådets vedtak legges ved søknad til Bjørgvin bispedømmeråd om godkjenning av planene.

Arbeidsutvalg 01.06.2017:

AU- 36/17 Vedtak:

BKF Arbeidsutvalg slutter seg enstemmig til kirkevergens forslag

37/17: Storetveit kirkegård - Navnet minnelund

Kirkevergens forslag til vedtak:

1. Bergen kirkelige fellesråd godkjenner planene for felles minnesmerke ved navnet minnelund på Storetveit kirkegård.
2. Urnefeltet får betegnelsen D20, og rommer 144 urnegraver á 50 * 50 cm.
3. Alle tekniske detaljer rundt fundamentering, innfesting og stabilisering av minnesmerket skal være løst før søknad om godkjenning av planene sendes til fellesrådet.
4. Fellesrådets vedtak legges ved søknaden til Bjørgvin bispedømmeråd.

Arbeidsutvalg 01.06.2017:

AU- 37/17 Vedtak:

BKF Arbeidsutvalg slutter seg enstemmig til kirkevergens forslag

38/17: Referat og orienteringssaker

1. Protokoll fra BKF møte 26.04.17 - møte nr 02/17
2. Høringssvar prosttilhørighet for kirkelige fellesråd i Bjørnefjorden kommune
3. Høring - Sædalens tilhørighet etter ny prostjustering

Kirkevergens forslag til vedtak:

Sakene tas til orientering som de foreligger

Arbeidsutvalg 01.06.2017:

AU- 38/17 Vedtak:

BKF Arbeidsutvalg slutter seg enstemmig til kirkevergens forslag

39/17: Bergen kirkelige fellesråd - Sekretariatsfunksjon for kontrollutvalget

Kontrollutvalgets forslag til vedtak:

Kontrollutvalget tilrår BKF å inngå avtale med Hordaland Fylkeskommune om kjøp av sekretærtjeneste til BKF's kontrollutvalg fra fylkeskommunens sekretariat for kontrollutvalg i henhold til tilbud av 16.05.2017.

Arbeids- og administrasjonsutvalg 01.06.2017:

Behandling:

AU- 39/17 Vedtak:

BKF Arbeidsutvalg drøftet saken og ber kontrollkomiteen legge frem saken for fellesrådet

DEN NORSKE KIRKE

Bergen kirkelige fellesråd

2

Bjørgvin bispedømmeråd

Vår ref.
17/70-2/TONO

Deres ref.

Dato:
04.05.2017

Høringssvar prostitilhørighet for kirkelig fellesråd i Bjørnefjorden kommune

Bergen kirkelige fellesråd (BKF) takker for muligheten til å svare på høring om prostitilhørighet for kirkelig fellesråd i Bjørnefjorden kommune. Vi vet fra tidligere endringer av prostirenser at disse vil få konsekvenser som berører flere samarbeidsrelasjoner i de soknene/fellessrådene som blir omfattet av en slik endring. Derfor er det verdifullt å innhente høringssvar fra de aktuelle fellessrådene

BKF legger blant annet følgende til grunn for vårt høringssvar

- Kommunene Fusa og Os blir etter eget ønske slått sammen til Bjørnefjorden kommune fra 2020.
- Det er historisk sett lange tradisjoner for tett samarbeid mellom soknene i Fusa og Os.
- Begge sokn gir uttrykk for at de ønsker en sammenslåing og soknerådene (som også har fellessrådsfunksjoner) er i gang med å forberede dette.
- Fusa sokneråd har lenge signalisert at de finner det mest naturlig å orientere seg mot Bergen heller enn mot Hardanger og Voss.

Svar på høringsspørsmålene

1. Det nye fellessrådet for Bjørnefjorden kommune bør innlemmes i Fana prosti. Os sokn er allerede en del av Fana prosti og det er naturlig at det nye fellessrådsområdet omfattes av dette prostiet.
2. BKF har forståelse for ønsket fra Fusa om allerede nå å begynne prosessen mot å bli en del av Fana prosti. Vi støtter derfor vurderingen om å overføre Fusa sokn til Fana prosti i løpet av høsten 2017.
3. BKF forholder seg allerede til fellessråd som ligger utenfor Bergen kommunes grenser. Det vil kunne fortsette på samme måte når Fusa blir slått sammen med Os i et nytt fellessråd.

Denne høringssuttalelsen er avgitt av BKF's administrasjon og vil bli referert til fellessrådet i etterkant.

Med vennlig hilsen

Asbjørn Vilkenen
kirkeverge

Tove Margrete Nordmark
administrasjonssjef
Direkte tlf: 55 59 71 61
TN527@kirken.no

2. Hva er deres synspunkt rundt reguleringen av soknegrensene?

Bergen kirkelige fellesråd har ingen sterke føringer angående detaljer rundt hvor soknegrensene til slutt skal gå. Her ber vi om at innspill fra Slettebakken, Sædalen og Birkeland blir veid opp mot hverandre på en god måte.

3. Har dere andre innspill til arbeidet med organiseringen av Sædalen prosjektmenighet?

Som nevnt tidligere er det viktig at bispedømmeråd, fellesråd og menighetsråd sammen finner gode løsninger for at en i årene som kommer, samtidig med at vi har stramme økonomiske rammer, kan legge til rette for godt menighetsarbeid både i Slettebakken, Sædalen og Birkeland.

Med vennlig hilsen

[S]

Asbjørn Vilken
kirkeverge

Arne Tveit
kirkebyggsjef
Direkte tlf: 48308338
AT295@kirken.no

DEN NORSKE KIRKE

Bergen kirkelige fellesråd

Bjørgvin bispedømmeråd

Vår ref.

17/127-2/ARTV

Deres ref.

17/02985-1

Dato:

22.05.2017

Høring - Sædalens tilhørighet etter ny prostjustering

Vi viser til brev av 31.03.2017, og vil med dette gir vårt hørings svar.

Bergen kirkelige fellesråd er takknemlig for at bispedømmerådet nå tar initiativ for å få en endelig avklaring på fremtiden til Sædalen prosjektmenighet, gjennom å gjennomføre nødvendige justeringer av soknegrenser.

Vi er også godt tilfredse med å konstatere at det ikke legges opp til at Sædalen skal bli et eget sokn. Vi tror at selv om Sædalen får en egen kirke, vil en få til mest og best utadrettet arbeid gjennom at menigheten hører til et eksisterende sokn.

1. Hvilket sokn bør Sædalen prosjektmenighet tilhøre og hvorfor?

I de 10 årene Sædalen menighet har eksistert, har en hatt et godt samarbeid med begge modermenighetene, Slettebakken og Birkeland. Av kopi av det foreløpige hørings svaret vi har fått fra menighetsstyret i Sædalen, ser vi at de ser for seg å fortsette et samarbeid med begge modermenighetene i en overgangsperiode, men på sikt er det naturlig å se for seg at samarbeidet primært kommer til å være innenfor det soknet og det prostiet Sædalen vil tilhøre.

Vi erfarer at både Birkeland og Slettebakken menighetsråd ønsker å inkludere hele Sædalen i sitt sokn. Når nye soknegrenser er vedtatt, er det viktig at både bispedømmeråd og fellesråd, sammen med de impliserte menighetsråd, ser hvordan en best kan organisere arbeidet for å prøve å sikre godt fungerende menigheter også i fremtiden.

Sett fra fellesrådets synsvinkel, vil vi foreslå at hele Sædalen menighet inkluderes i Birkeland sokn. Både innenfor nåværende bygningsmasse og i foreliggende planer er det i Birkeland vi vil ha kontor plass som kan romme de ansatte i Sædalen. Dessuten er det i koblingen mot Birkeland de fleste ansatte har kombinerte stillinger. Økonomi, arkivering og andre administrative rutiner for Sædalen ivaretas av staben i Birkeland. De vil også kunne påta seg det merarbeidet som en innlemmelse av hele Sædalen vil medføre. Diakonen i Slettebakken gjør også arbeid i Sædalen, og Sædalen og Slettebakken samarbeider om en del trosopplæring og ungdomstiltak m.m. Dersom hele Sædalen innlemmes i Birkeland, vil det være naturlig å fortsette slikt samarbeid i en overgangsperiode. Koblingene mot Birkeland er imidlertid større enn koblingene mot Slettebakken.

TILSETTINGER I BERGEN KIRKELIGE FELLESRÅD ETTER 01.05.2017

Navn	Stilling	Fast/ vikar	%	Menighet/adm	Dato	Årsak
Vibecke Iden	Administrasjonssjef	Fast	100 %	Administrasjonen	14.08.17	Oppsigelse
Tor Andre Ljosland	Kommunikasjonsrådgiver	Fast	100 %	Administrasjonen	15.08.17	Nyopprettet
Per Inge Hove	Kantor	Fast	75 %	Fana menighet	23.08.17	Oppsigelse

DEN NORSKE KIRKE

Bergen kirkelige fellesråd

Protokoll Bergen kirkelige fellesråds gravplassutvalg

Møte: 01/17

Møtedato: Tirsdag 04.04.2017

Kl: 15:30 – 17:30 i Aasegården i møterom Ulriken

Både faste medlemmer og varamedlemmer var invitert til dette første møtet:

Til stede:

Jarle Sørås, BKF

Jorid Laura Vingen Endal, BKF

Tanveer Ahmed, Bergen moské

Ewa Bivand, Den katolske kirke

Nils Gunnar Toppe, BKF

Meldt avbud: Janeke Vatne, Human – Etisk Forbund, Muhammad Azeem Bergen moské og Bjørn Norstrand BKF.

Inghild Hareide Hansen, BKF administrasjonen

Anne Bjordal Jønsson,

Leder i utvalget Jarle Sørås ledet møtet

Saker:

Sak: 01/17 Godkjenning av innkalling og saksliste

Gravplassutvalgets vedtak:

Innkalling godkjennes

Saksliste godkjennes slik den foreligger

Sak: 02/17 Informasjon om virksomheten til Bergen kirkelige fellesråd og Gravplassmyndigheten - Presentasjon av Verdi- og måldokument 2017-2019

Gravplassutvalgets vedtak:

Informasjonen tas til orientering.

Sak: 03/17 Bergen kirkelige fellesråd - Budsjettsøknad til Bergen kommune 2018 og økonomiplan 2018 – 2021- for Gravplassforvaltningen

Gravplassutvalgets vedtak:

Informasjonen tas til orientering.

Sak: 04/17 Bergen kirkelige fellesråd - Gravplassforvaltningens del av årsmelding 2016.

Gravplassutvalgets vedtak:

Informasjonen tas til orientering.

DEN NORSKE KIRKE

Bergen kirkelige fellesråd

Sak: 05/17 Loddefjord gravplass - Nytt kistefelt M30

Gravplassutvalgets vedtak:

Informasjonen tas til orientering.

Sak: 06/17 Fyllingsdalen gravplass - Nytt kistefelt K00

Gravplassutvalgets vedtak:

Informasjonen tas til orientering.

Sak: 07/17 Møteplan 2017

Mandag 22. mai 16.00 – 18.00

Tema: Gravplassplan og generell gravplasspolitikk inkludert avgifter

Mandag 28. august 16.00 – 18.30

Befaring: Solheim gravplass og kapell, Møllendal gravplass, krematorium og kapell.

Mandag 2. oktober 16.00 – 18.00

Tema: Planer og budsjett 2018 og planarbeid for 2019 - 2022 og verdi- og måldokument for BKF.

Gravplassutvalgets vedtak:

Møteplan for 2017 vedtas.

De fremmøtte la frem forslag om at en kunne vurdere en befaring i september i tillegg til det ovennevnte. Dette tas opp på neste møte.

Bergen kirkelige fellesråd, 24.04.17

Jarle Sørås

Gravplassutvalgets leder

Inghild Hareide Hansen

Gravplassjef/Sekretær for utvalget

Telefonnummer: 481 10 924